245799

BALÁZS BÉLA

EMBEREK A HATÁRON

SZIKRA

BALÁZS · EMBEREK A HATÁRON

PEMRA

OSZK

BALÁZS BÉLA

EMBEREK A HATÁRON

OSZK

SZIKRA KIADÁS BUDAPEST 1949

OSZK

245799

ORSZ. SZÉCHENYI-KÖNYVTÁR
N Növedéknapló
1953 év 3058 sz.

R
1965

Felelős kiadó: Aczél Tamás

Grafikai Üzemek
Felelős nyomdavezető: Folticska Béla

VÉRSZIN ESTE

1941 áprilisának egyik estéjén hallotta Géza először az ágyúkat dörögni. Szép és különös este volt. Soha el nem fogja feledni. A tizenhatéves fiú éppen Forbáth tanító urat kísérte, aki, mint közönségesen, napnyugta előtt kecskéjét hozta haza. Ugyanis Nina, a kecske, napközben hosszú pányván a Boszorkányhalmon szokott volt legelni.

Szép fehér kecske volt ez a Nina és biztosan okosabb mint Féja bácsi, Horgos község pupos harangozója, aki mindig megvárta, amíg a szőregi templomtoronyból áthallik a harangozás. Akkor kondította csak meg a maga kis harangját. Ha a jó szőregi harang hangja Horgosra nem vert volna át olyan tisztán, akkor Féja bácsi sohse tudta volna, mikor kell reggelre és estére beharangoznia.

Ám Nina tudta, mikor van hét óra. Percre pontosan felhagyott a legeléssel, sebtiben még letépte az utolsó fűcsomót, elindult vele a domb széléig, ameddig a kötél engedte és majszolva, türelmetlenül tekintett az útra. A táplálkozás gépies és mellékes dologgá lett. Nina várt.

Ez az út Horgos faluból a magyar határőrség őrházához vezetett, a magyar-jugoszláv határ sorompójához. Onnan azután tovább Szőreg falu felé. De az már odaát fekszik Jugoszláviában.

Nina tudta, hogy azon a széles poros úton, ott a két jegenye között, hét órakor, kell gazdájának megjelennie. És ha csak

percekkel késett, máris bosszusan rázta kurta szarvait és szemrehányóan mekegett.

Pedig Ninának ilyen türelmetlenségre tulajdonképpen semmi oka sem volt. Napközben a Boszorkánydombon éppenséggel nem volt rossz dolga. Így tavaszidőben termett ott fű elég és ha a földbevert cövek körül, melyhez kötözve volt, már mindent lelegelt, gyakran jött arra ismerős, aki kihúzta és arrébb szúrta be a cöveket. Mert Horgoson és Szőregen mindenki ismerte Ninát, Forbáth, horgosi tanító kecskéjét. És szerették a gazdáját.

»A jó Forbáth«, volt a faluban a tanító neve. Mert ahol csak szükség, szomorúság vagy betegség történt, helyben volt okos tanácsával. Forbáth talán még az ő Ninájáť se csak azért vitte fel a Boszorkánydombra legelni, mert ott a fű nem volt senki tulajdona, aki azt megtilthatta volna, hanem azért is, mivelhogy az magaslat és a kecskék hegyi állatok és szeretik a magasságot.

Ezen a síkságon ilyen halomnak természetes eredetében senki sem hitt. A horgosi emberek azt mesélték, hogy török időkből maradt domb, nagy sírhalom. Századok előtt — mesélték — nagy csata volt ezen a helyen, magyarok és szerbek harcoltak itt együtt a török ellen. Ekkora nagy sírdomb kellett nekik, annyian pusztultak. Itt nyugosznak együtt békességben, mint ahogy együtt is éltek ezen a vidéken békében.

Mert szerb és magyar ugyanis mindig barátságban élt egymással, de háborúság azért elég volt a környéken. Mert a délkelet felől zúduló török ár ellen ez volt Közép-Európa déli kapuja és jaj a kapuőröknek. Pedig századokig magyarok és szerbek állottak együtt a vártán.

Jó Forbáth, a tanító sokat és szépen tudott mesélni elmult idők történelméről és Bogár Géza nem tudott szebbet és jobbat, mint őt hallgatni. Hacsak félórányi időre szaladhatott át a Farkas-tanyáról, ahol Géza istállófiú volt, beállított a tanítóhoz és elkísérte, ha annak éppen valami útja volt.

A tanító mesélt Gézának a nagyvilágról, melyet a horgosi Boszorkánydombról belátni nem lehet. Mert Forbáth sok mindent tudott és messze járt a világban. Még Oroszországban is volt, hadifogoly korában, 1916-ban.

A tanító és tanítványa azon az emlékezetes áprilisi estén együtt álltak a Boszorkánydombon. Forbáth éppen kihúzta Nina cövekjét a földből és leoldotta a kecske nyakáról a kötelet, mikor a szőregi harang megszólalt. Mindjárt utána megkondult a felelet a horgosi toronyból is.

A tanító felemelte kopasz fejét. (Csak télidőben hordott sapkát) és elgondolkozva, komolyan nézett át Szőreg felé, majd megint vissza Horgosra, mintha csak a két torony közti távolságot akarta volna felmérni.

— Ezen a földön sok vér folyt már — mondotta nehéz sóhajjal — sok szerb és sok magyar vér omlott együvé.

A tanító kissé zihálva beszélt. Mindig kifulladt, ha kecskéjéért felmászott a dombra. Meghaladta már az ötvenet és beteg volt a szíve.

— Olyan gyakran harcoltak magyarok és szerbek egymás ellen? — kérdezte Géza, miközben segített Nina hosszú kötelét a karóra felgöngyölíteni.

— Nagyon ritkán — és akkor sem a maguk jószántából. Mi magyarok az 1914-es világháborúban a német császár parancsára támadtunk a szerbekre. Mert akkor is »szövetségesei« voltunk Németországnak — tette hozzá sóhajtva. — Száz év előtt, 1848-ban pedig Jellasich horvát bán támadta hátba Magyarországot, mikor az a szabadságért küzdött. A bécsi császári udvar parancsára. De korábban, századokon át, magyar és szerb mindig egymás oldalán harcolt a közös ellenség ellen.

— Milyen ellenséggel?

— Hatalmas, túlerőben levő ellenség volt az. Itt vonultak át Szolimán szultán mohamedán seregei észak felé. Szerb és magyar közös iga alatt szenvedett. Itt vonultak át Savoyai Eugen német csapatai is, délnek. Elűzték a törököket. És szerb

és magyar együtt szenvedett a német igája alatt. Biztos, gyakran piroslott a Tisza vize a közösen ontott vértől.

A tanító lenézett a Tiszára, mely ott a domb alatt éppen a jugoszláv határ mentén folyt egy darabon. De hogy folyik, azt csak akkor látni, ha fadarabot vagy más hulladékot úsztatott a víz. Különben a Tisza laposan a lapos síkon szürke selyemszalagként mozdulatlannak látszik. És mozdulatlan a környék mély csöndje is, melyet csak a Köves-malom egyhangú zakatolása őröl, de nem tud elfogyasztani.

A tanító úgy nézett körül, mintha halálos beteg ágyánál állott volna szorongó aggodalommal. A fiú nem merte a hallgató csendet megzavarni. És akkor történt...

A nap már a láthatáron csüggött. Óriás vörös korongja lemerült az alföld gőzébe, porába, aztán sötétlilán, lassan szállott a föld alá. A nap vörös vére lecsurgott a jegenyefákon. Vörös vértől csepegtek a Boszorkány-domb kökénybokrai, vörös harmat hullott a fűre, vörösen világított a Tisza, mely a domb alatt fordul el a határtól és vörösen felhőzött a por a levegőben, az út fölött. Nina fehér szőre is vörös lett. Vörösnek látszott a fejük fölött a lassan a jugoszláv határ felé vitorlázó gólya is.

Még magasabban azonban a vérvörös felhők alatt egy repülőgép jelent meg.

— Nézze csak tanító úr — szólalt meg végre Géza halkan — milyen furcsa... Minden mintha véres volna.

A tanító némán rábólintott, aggódó arccal. Mert éppen azt gondolta ő is.

Ebben a percben megdördültek a jugoszláv oldalon az ágyúk. Mindketten összerezzentek Géza és a tanító, mindketten a szőregi oldal felé fordultak. Az ágyúkat nem látták. De a repülőgép körül itt-ott tűz villant fel. Robbanó gránátok.

— Mi ez? — suttogta Géza dobogó szívvel.

— Jugoszláv tüzérség — felelte a tanító és a magasba figyelt a robbanásokra.

— A német repülőre lőnek?

Géza tudta, hogy a gép odafönn nem magyar, hanem azok közül való, melyek tegnapelőtt a szomszédos Kamarás község mellett, túl az akácoson, szálltak le. Német repülőgépek voltak. Máshova kellett volna repülniök — így mondották. Csak azért kellett leszállniok, mert kifogyott a benzinjük — mondották.

— Miért lőnek a német repülőgépre? — kérdezősködött Géza tovább.

— Mert átrepülte a jugoszláv határt.

— Miért?

— Holnap majd azt írja az ujság, hogy véletlenül történt.

— És ez nem igaz?

— Nem hiszek az ilyen véletlenekben.

— Ez már háború?

— Még nem. De ha valaki verekedést akar, akkor maga köt bele a másikba.

— A német repülőgép már visszafordult.

Az ágyúk elhallgattak. De mintha még valami gyönge reszketés maradt volna a levegőben, melyet először fúrtak át a lövések.

— Menjünk haza — fordult a tanító kecskéjéhez leverten, halkan. Az is kíváncsian figyelt át a szőregi oldal felé. — Gyere Nina, itt éppen a határon vagyunk. Veszedelmes hely.

És a jóságos Forbáth, a horgosi tanító, elindult lefelé a dombon. Háta még hajlottabbnak látszott, mint máskor. Keskeny vállai mintha láthatatlan nagy teher alatt roskadtak volna. Géza nehéz szívvel ment mögötte, bár nem egészen értette, hogy mért ez a nagy szomorúság?

Bogár Géza fiatal korát tekintve, nyurga fiú volt, kivált lába, karja nőtt hosszúra. Azokhoz mérve törzse olyan kicsi volt, hogy hosszú végtagjai mintha közvetlen egymással lettek volna összekötve, akár a szélmalom vitorlái. Mivel Gézának senkije se volt, aki gyorsan kinőtt ruhái helyett ujat vásárolt volna, lábszárai alul kinyúltak nadrágjából, karjai pedig csuk-

lóig ruhaujjából s ezért még nyurgábbnak látszott a fiú, mint amilyen volt.

Géza lehorgasztotta szőke, kurtára nyírt fejét. Ha így komolyan, összeszorított ajkakkal nézett maga elé, nagyon hasonlított nénjéhez, Eszterhez. Csak annak nem volt szeplős arca, mint neki.

AZ ÉJSZAKA TITKAI

Gézának azon az éjszakán nyugtalan álmai voltak. Mint rendesen a földesúr, Farkas Elemér istállójában aludt. Ott álltak a drága parádés lovak és hátaslovak. Az istállófiú fekhelye a Ráró jászla alatt volt. Ez a szép fakó volt az ő legjobb barátja.

Ha Géza esténként elnyújtózott a szénán, Ráró lehajtotta hozzá fejét és meleg párás fúvással megszaglászta. Géza pedig megfogdosta az állat bársonypuha orrát. Halk, gyöngéd nyihogás volt rá a válasz. Ha pedig a fiú szemei lecsukódtak, Ráró nem dobogott többet és nem csörgette láncait. Őrta kis barátja álmát.

Azon az éjszakán Géza fázott és úgy a széna alá túrta magát, hogy nem is volt látható. Alig húnyta be szemét, hát Ninát látta álmában, a kecskét, ahogy az teli csepegő vértől, vörösen futott végig a horgosi Széles-utcán. Ninától lenyúzták a bőrt és úgy jajgatott fájdalmában, mint egy ember. Ilyen álmot látott Géza. Meg hogy Nina mögött Juhász Piroska szaladt, hangos sírással és a lány feje körül robbanó gránátok villantak. Az utca végén német katonák álltak és ágyúból lőtték a lányt. Ezt látta álmában Géza.

Oda akart futni. Piroskát megvédeni. De álmában nadrágja, kabátja olyan szűk volt, hogy mozdulni sem tudott.

Hirtelen Ráró meleg orrát érezte arcán. Még nem volt egészen ébren, de már tudta, hogy valami rendkívülinek kel-

lett történnie. Ráró csak akkor keltette fel kis gazdáját, ha veszélyt neszelt.

Mikor a fiú felnyitotta szemeit, kézilámpást látott a sötétbe felvillanni. Hattyú, a pej kanca fehér szőre felfénylett a lámpafényben. Aztán Csillagra esett a világosság s aztán a két fakóra mellettük.

— Ezt a négy lovat átküldöm neked — suttogta egy férfihang, melyet Géza rögtön megismert. A földesúr volt, Farkas Elemér.

— Vajjon mért jön a földesúr éj idején, mint holmi tolvaj a saját istállójába — villant át Géza fején. — És ha jön, mért nem gyújt világot? És mért suttog a sötétben? Mért nem beszél hangosan, mint máskor?

— Jól van — válaszolt valaki szintén halkan. A másik hangot Géza nem ismerte.

— De egy fillérrel sem adhatok többet, mint amennyit mondtam.

— Olyan olcsón nem adom a pompás állatokat.

— Már felírta őket a német gazdasági tiszt. Tudom. Holnap jön a jegyző és elrekvirálja ezt a négy lovat. Akkor még kevesebbet fog kapni értük a méltóságos úr.

— Hát akkor inkább lelövöm őket. De egy borravalóért nem adom oda.

A földbirtokos suttogó hangjából olyan szenvedély csapott ki, hogy a másik megijedt.

— Kár lenne a szép állatokért.

— Inkább lelövöm őket. Le én!

— No hát nem bánom. Megadom, amit kért. De...

A többit nem hallotta Géza. Az istállóajtó csikordult és a lovak lánca halkan megcsördült, amint a távozók után fordították fejüket.

Géza felugrott és az ajtóhoz szaladt, amely aranyzyira nyitva maradt. Kikandikált a hasadékon. Az udvar a hold fényében, mint valami aranyvízbe merülve tágult előtte. A két

férfi néhány lépésnyire az istálló árnyékában állt meg. Géza most a másikat is megismerte, a nagyhasú Sztojanovics volt. Gazdag szerb paraszt. A legdúsabb szőregi gazda.

— Csak aztán ügyeljetek rá — sugta Farkas, lovaglópálcájával hadonázva — hogy be ne eresszétek az átkozott németeket Jugoszláviába, mert különben a négy ló a te istállódban sem fog sok zabot fogyasztani. A német élelmezési tiszt megtalálja őket a te udvarodban, csak úgy, mint ahogy nálam megtalálta őket.

— A németek csapataikat Jugoszláviába csak átszállítják a görögök ellen. Tőlünk ők semmit sem akarnak.

— És ti ezt elhiszitek Hitlernek? Ha egyszer beeresztitek az országba a németet, benneteket is kirabol és gúzsba köt, mint bennünket.

— Akkor meg inkább raboljon. A háború még rosszabb — vakarta fülét a kövér Sztojanovics.

— Dehogy rosszabb! — suhogtatta lovaglópálcáját Farkas olyan hevesen, hogy magas karcsú alakja csípőben hajladozott utána. — A jugoszláv hadsereg egyike a legjobbaknak. Az angolok is segíteni fognak nektek. Legmagasabb helyről tudom. A magyar kormány is megelégelte a német szövetséget. Nem ok nélkül kötött örök béke szövetséget Jugoszláviával!

— De a jugoszláv kormány már Hitlerrel tárgyal.

— Árulás ez a szerb nép feje fölött! Ezt nem szabad engednetek.

— Mit tehetünk mi, kis parasztok?

— Kényszerítsétek kormányotokat, hogy védekezzék. Üssetek lármát! Tüntessetek! Üssétek a németeket agyon, ahol találjátok őket!

Gézát nagyon meglepte az a szenvedély, mellyel Farkas Elemér a szerb becsületről, a szerb bátorságról, a szerb nemzeti büszkeségről beszélt. Eddig földesurától csak a legmocskosabb szidalmakat hallotta a »szerb banditákról«, akikről azt

mondta, hogy az első világháború után Magyarország déli részét »elrabolták«. Persze a földesúr azért szitkozódott, mert birtokának nagy része akkor Jugoszláviába került, mikor Szőreg és Horgos között is az új határvonalat meghúzták. Hát egyszerre úgy beszél, mint valami szerb hazafi? Mért uszítja Sztojanovicsot?

— Hát a németek rátámadnak Jugoszláviára — folytatta a földesúr — és a magyarok a ti oldalotokon lesznek. Biztos forrásból tudom. — Többet nem hallhatott Géza, mert a két férfi tovább ment. Nem haladtak a holdvilágos udvaron, holott úgy lett volna rövidebb az urasági kastályhoz, hanem a gazdasági épületek árnyékában lapulva kerültek odáig.

Géza visszafeküdt Ráró jászla alá. De eltartott egy ideig, míg újra el tudott aludni. Mert rejtélyek és kérdések hemzsegtek fejében. Az első rejtély: hogyan szánhatta rá magát a földesúr, hogy eladja legkedvesebb lovait egy szerb parasztnak, még pedig potom áron? És éppen ennek a kövér Sztojanovicsnak, akit megvetett és még jobban gyűlölt, mint a többi szerbet, mert Sztojanovics volt most tulajdonosa az ő szőregi oldalon maradt földjeinek? Második kérdés. Ha már a német gazdasági tiszt meg a jegyző felírták a lovakat, akkor Farkas úrnak többé nem is volt jogában eladni őket? Hiszen holnap már el fognak jönni értük? Meg hogy Farkas méltóságos úr olyan nagyon dícsérte most egyszerre a szerbeket és a jugoszláv—magyar barátságról beszél?! Csupa rejtély.

Alig szenderedett el Géza, ismét felriadt.

— Géza! — hallotta urának letompított hangját. — Kelj föl, öltözz és gyere át az irodába.

— Rögtön, méltóságos úr! — Géza fölugrott és sietve tisztogatta ki hajából a szénát. Farkas méltóságos úr ott maradt és várt. A földesúr ott állt, míg az istállófiú felöltözött. Aztán Gézával sem ment a holdvilágos udvaron keresztül, hanem mint az elébb, a gazdasági épületek árnyékában. Körülkerülte a holdvilágos udvart.

— Csendesen! — suttogta a fiúnak, mikor az irodába vezető lépcsőn felhaladtak. Maga is lábujjhegyen járt. — Miért? — csodálkozott magában Géza. — A saját házában...

Mikor az irodába értek, Farkas Elemér kulcsra bezárta az ajtót és behúzta a függönyöket, holott az iroda az emeleten volt, ahová ezen a lapos vidéken senki be nem láthatott.

Géza a szoba közepén állt meg és csodálkozva tekintett maga körül. Itt még nem volt soha. Hogyan is kerülhetne szegény istállófiú a földesúr irodájába? És most itt áll mégis éjnek idején. És milyen barátságosan szól hozzá az úr. Vajjon miért? Mindeddig Géza csak nyers és goromba szavakat hallott tőle. Ha a földesúr megjelent az udvarban, hatalmas hangja a szérüktől a tehénistállókig úgy pattogott, mint a korbácsütés és mindenki a válla közé húzta a fejét. Ha hosszú léptekkel végigment az udvaron, lovaglópálcájával csattogtatva, verdesve fényes csizmaszárát, hogy a tyukok is széjjel szaladtak előle. Csak az istállóbeli lovak emelték föl örvendezve fejüket. Mert lovait szerette Farkas Elemér.

Géza ijedten összerezzent, mikor hirtelen ura kezét érezte, aki hóna alá nyúlt és barátságosan késztette, hogy leüljön a nagy asztal mellé, a letakart lámpa alatt. Farkas Elemér, a földesúr poharat is tett a szegény istállófiú elé és bort töltött neki.

— Igyál, Géza fiam. Nem iszol? Annál jobb. Mert az éjjel még szükséged lesz eszedre... Ide hallgass...

Farkas Elemér azonban nem beszélt tovább. Izgatott, nagy léptekkel járkált fel s alá a szobában.

Géza figyelmesen vizsgálta urát. Veszedelmes ember, azt tudta, akinek nem lehet hinni. Fekete fürtök lógtak sápadt arcába. Bozontos, fekete szemöldökök rángottak mélyenfekvő, szúrós szemei fölött, míg rövidrenyírt fekete bajuszát rágta. Valami kojtorgott benne. Kis idő mulva megállt Géza előtt.

— Ide hallgass. Nagy dolgot akarok rádbízni, mert tudom, hogy okos, derék fiú vagy, becsületes magyar hazafi és nem vagy gyáva se. De meg kell esküdnöd, hogy senkinek egy árva szót sem szólsz felőle.

Géza hallgatott.

Farkas úr közelebb lépett és kezét nyujtotta: — Nos. add a kezed és mondd utánam:

— Esküszöm, hogy senkinek egy szót se mondok el abból, amit most beszélni fogunk.

Géza villámgyorsan átgondolta a dolgot. Ennyit nyugodtan megígérhetett. Belecsapott ura kezébe, mert nagyon kíváncsi volt.

— Esküszöm.

— Tudom, hogy a német élelmezési tiszt parancsára a rekviráló bizottság Rárót, Csillagot és a két fakót felírta a jegyzékébe. Holnap kora reggel akarják a kutyák lovaimat elvitetni. — Farkas Elemér sápadt arca eltorzult a dühtől. Kis szemei égtek, mint a szén. — Nem talál elég rühes gebét a parasztoknál a faluban? Pontosan az én legszebb lovaim kellenek neki? Kutyagumit kap tőlem, nem az én lovaimat!

A földesúr lovaglóostora úgy lecsapott az asztalra, hogy a poharak összekoccantak.

— Géza fiam — folytatta tompán — neked a lovakat át kell vinned Szőregre még az éjjel, úgy hogy senki ne vegye észre.

— Hiszen a határőrség mellett kell akkor lovagolnom, méltóságos úr.

— Nem kell. Átúsztatsz a Tiszán.

— Az tilos, méltóságos úr.

Farkas Elemér széket húzott oda és az istállófiú mellé ült. Még kezét is vállára tette.

— Hát az ember lovait elrabolni, azt szabad? Az országot kirabolni, ahogy minálunk a németek teszik, azt szabad? Szövetségeseik csontjáról a húst lerágni, azt szabad? Géza

fiam, te okos fiú vagy. Érts meg. Nem teszed ingyen. — A földesúr hangja lenyügözően forró lett. — Ha ez sikerül neked, akkor ősszel Szegedre küldelek a gimnáziumba az én költségemre. Tudom, hogy ez a vágyad. Forbáth tanító régen rágja miatta a fülemet. Meglesz, ha ezt a dolgot megcsinálod.

Gézának elakadt a lélekzete. A boldogság úgy bizsergett át rajta, mint valami hirtelen ijedelem. Első percben elsápadt, aztán elöntötte a vér arcát.

— A gimnáziumba? — kérdezte hihetetlenül dadogva.

— Becsületszavamra megteszem.

Olyan volt ez, mint a mesében, mint az álomban. Valószínűtlen. Azért Géza óvatosan válaszolt: — Ha a határőrök észrevesznek engem a vizen a lovakkal, lőni fognak rám, mint a csempészekre.

— Hát ne vegyenek észre! — Farkas úr egy bankót tett az asztalra. — Ez az ötpengős a tied. Ha átjutsz, még kétszerannyit kapsz.

— De ha mégis lőnek, méltóságos úr?

— Gyáva vagy? Félsz?

— Nem.

— Azt akarod, hogy a németek kapják meg a lovakat? Hogy pimasz német tisztek lovagoljanak a jó magyar lovakon? Akik még lovagolni se tudnak? Valami otromba német hentes üljön a Rárón és gyötörje véresre a véknyát?

— Nem! — kiáltott fel Géza. — Nem! Nem!

— Tehát te átúszol a lovakkal?

— Igen.

— De ez még nem minden. Neked odaát is kell maradnod, Géza fiam. Te a lovaknál maradsz.

— Hol? — Géza felemelte fejét.

— Sztojanovicsnál. Már megbeszéltem avval a szerb gazemberrel. Azt hiszed, hogy egy ilyen büdös rác parasztnak csak úgy eladom szép urasági lovaimat? Neked kell őket tovább gondoznod és megőrizned, hogy tönkre ne tegye őket.

— Hogyan őrizhetem meg őket — csodálkozott Géza — ha Sztojanovics megvette a lovakat? Hiszen akkor az ő tulajdona. Pénzt fizetett érte. Azt csinálja velük, amit akar.

— Azt ő csak hiszi, — sziszegett Farkas és vastag szemöldökei rángtak, kis szúrós szemei fölött. — Csak hiszi, hogy négy ilyen lovat alamizsnáért megvehet tőlem, csak azért, mert most meg kell őket mentenem a német rekvirálás elől. Ki akarja használni szorult helyzetemet. Az uzsorás! A tolvaj! Nem, soha! Nem sokáig fognak az én lovaim az ő piszkos istállójában maradni. Talán csak pár napig. Akkor jövünk mi! Jövünk és visszaveszünk mindent, ami a mienk. Nem csak a lovakat. Mindent!

— Hát háborúnk lesz a szerbekkel? — kérdezte a fiú lélekzetfojtva.

Mint a gőz a katlanban, forrt az izgalom Farkas Elemérben és szinte felemelte székéről. Fel és alá rohant a szobában, mintha már kedves lovai után futna.

— Mindent vissza, amit az átkozott szerbek elraboltak tőlünk. A földjeimet, amik a háború után a szőregi oldalon maradtak. Azt hitték a rác banditák, hogy örökre megtarthatják? Nem, nem, soha! Most mi vagyunk a soron! Vissza jön a föld és vele a lovaim is.

Hirtelen, mintha bódulatból eszmélt volna, elhallgatott, megállt a szoba közepén és gyanakodva az ajtó felé tekintett. Aztán odament és hallgatódzott. Majd az ablakhoz lépett és a függönyök mögül kilesett. Géza csodálkozva kísérte tekintetével. Mit jelentsen mindez? Eladta a lovakat és néhány nap mulva vissza akarja őket hozni? Így csalja meg Sztojanovicsot? Meg az ő régi szőregi földjeit is most akarja visszaszerezni? Azért akar háborút? Azért úszította Sztojanovicsot is ellenállásra?

— Géza — kezdte újra Farkas suttogva. — Te most nagy és igen fontos megbízást kapsz.

A földesúr szemközt ült az istállófiúval és előre nyújtott nyakkal erősen a szemébe nézett.

— Most megmutathatod, milyen magyar hazafi vagy. A lovakat rádbízom. Ha észreveszed, hogy kezdődik...

— Hogy mi kezdődik, méltóságos úr?

Farkas riadt pillantást vetett az ajtóra és még halkabban suttogta:

— A háború! Ha megjön az első hír, ha elhangzik az első lövés, abban a percben neked a négy lóval el kell tünnöd, annak a szerb disznónak istállójából. Senki meg ne találhasson benneteket, amíg honvédcsapataink be nem vonultak Szőregre. Akkor aztán nyugodtan előjöhetsz a lovakkal és mondhatod, hogy Farkas Elemér magyar földbirtokos tulajdona vagytok. Értetted?

Géza bólintott, de hallgatott. Mert a szavakat értette ugyan, de azt nem, hogy miként lehetne ez mind lehetséges. Hát nem azt mondotta a földesúr az udvarban a kövér Sztojanovicsnak: — Mi majd segíteni fogunk nektek a németek ellen? — De Géza kérdezni nem akart.

— Most megmutathatod, milyen híven szolgálsz engem és a hazádat. Jó magyar lovaknak nem szabad szerb zsákmánnyá lenniök. Honvédhuszároknak kell azokon lovagolniok. Ha a lovak elvesznek, jobb ha soha többé nem jössz haza. Megértettél?

A földesúr kis szúrós szemei fenyegetően húzódtak össze. Szúrtak mint a forró tű Géza felé.

— De ha sikerülne minden, akkor a gimnáziumba kerülsz és doktor úr lesz belőled. Így. Megesküdtél, hogy senkinek erről egy szót se szólsz.

Géza némán bólintott. Így végződött a beszélgetés az irodában. Mikor kimentek a szobából, az ötpengős bankó az asztalon maradt. Géza nem vette el. A földesúr nem figyelmeztette rá.

Nemsokára megint az istállóban voltak. A földesúr megmutatta Gézának, hogyan dolgoznak a lókötők. A lovak patáira rongydarabokat kötöznek. Mint valami nagy papucsokban, úgy lépkedtek. De nem hallatszott lépésük. És a puha földön sem hagytak tiszta nyomokat. Mert nem látszott a nyomban a patkó rajza, hogy hol van a nyitott hátulja és az ívbe zárt hegye, hát nem lehetett tudni, melyik irányban mentek a lovak. Két lovat maga az úr vezetett ki az istállóból a kerten át és a hátsó ajtón keresztül, azután a kerítés mellett, ahová a hold már nem sütött, ki a Tiszapartra.

— Lemegy már a hold — suttogta Farkas Elemér. Éppen jókor jövünk. Két óra van éjfél után. Rövid az idő, mert egyszerre csak két lóval úszhatsz át.

— Átúsztatom én mindanégyet egyszerre.

— Hogyan? — csudálkozott Farkas Elemér.

— A Csillagra ülök és az egyik fakót kötőfékre fogom. Akkor a másik fakó biztosan utánunk jön. Hiszen egy fogatban járnak.

— És Ráró?

Géza arcán gyöngéd mosoly jelent meg.

— Ráró? — felelte — Ráró utánam jön, ahova én megyek. Csak meg kell mondanom neki, hogy hova úszunk.

A hold lement már és a Tisza tükre mintha még megőrizte volna az utolsó sugarakat. Mert a nagy, néma sötétségben tovább derengett halványan, mintha belülről világított volna. Enyhe szellő kelt és halkan suhogtatta a jegenyéket. Mintha csak álmukból riasztotta volna fel ez a különös esemény és egymással összesúgtak volna arról a fiúról, aki ott a víz közepén négy lóval úszik a jugoszláv part felé. A sötét víz fodrosodott a lovak magosra nyújtott nyaka körül és halkan csobogott. Az állatok neszelve, de nyugodtan úsztak a hűvös vízben, hiszen kisgazdájuk vezette őket. Géza az egyik fakót kötőféken fogta, a másik nem maradt el rudas párjától, Ráró pedig Géza baloldalán hágta nyugodt ütemben a vizet, néha

orrával meg-megbökte a fiút. Géza megértette, hogy az okos állat most kérdez: mit jelentsen mindez:

De Géza sajátmagának se tudott választ adni erre a kérdésre. Az ő gondolatai most csak a szegedi gimnázium körül jártak.

AZ IGAZSÁG NAPFÉNYRE DERÜL

Másnap reggel Géza a szőregi temető mögött állott a kútnál és arcát mosta.

— Géza! — kiáltott rá hirtelen egy csengő leányhang.

Géza hirtelen hátrafordult. Látni ugyan még nem látott, mert a víz szemére csurgott, de már mosolygott és húzogatta rövid ruhaujjait. Gondolta is, hogy jó lenne már valahonnan új kabátot szerezni.

Piroska állott előtte, Juhász Piroska. Géza mosolygott és szeplős, vizes arca fénylett a reggeli napban.

De Piroska nem mosolygott vissza mint rendesen, hanem ráncolt szemöldökkel egészen közel lépett a fiúhoz.

— Géza, mit csinálsz te itt ilyen korán reggel Szőregen? — kérdezte halkan és nagyon komolyan.

A fiú vérvörös lett és lesütötte szemét. Erre a találkozásra és erre a kérdésre nem volt elkészülve. Hogy szó nélkül elforduljon, azt nem tehette. Hiszen nem idegennel állt szemben, hanem első unokanővérével, akivel jóformán együtt nőtt fel. Mert ő maga szegény árvagyerek létére Piroskáék házában élt, nagybácsijának, Juhász Bálintnak házánál.

Juhász Piroska ugyan már tizenkilencesztendős volt, de termetre kisebb Gézánál. Kisebb volt, mint egy játékbaba, pedig eljegyzett mátkája volt már Gruics Branko szőregi legénynek.

— Beszélj — kiáltotta Piroska szigorúan és apró kezét Géza vállára tette, aki mint nehéz teher alatt görnyedt meg

alatta. Mert hiszen ő megesküdött, hogy senkinek egy szót sem árul el az éjszakai lóusztatásról. Hazudni nem tudott. Piroskának hazudni meg már éppenséggel lehetetlenség volt.

— Hol aludtál az éjjel? — folytatta a leány a szigorú kihallgatást, akár a bíró.

— Egy szérűben a falu végén — felelte Géza halkan, anélkül, hogy tekintetét fel merte volna emelni. A kútvíz, melyet arcáról letörölni nem volt ideje, mint kövér könnyek csurgása csöpögött az orráról.

Piroska vizsgáló pillantással mérte végig a fiú gyűrött ruháját. (Géza újra ráncigált egyet rövid ruhaujjain.) Hogy szénában töltötte az éjszakát, az kétségkívül meglátszott.

— És miért háltál egy szőregi szérűben?

— Mert a kövér Sztojanovics elkergetett. Nem akar istállófiút etetni — mondotta. — Ő nem magyar gróf. És kikergetett a házból.

Piroska nagy barna szemei felvillantak, mintha vidám hírt hallott volna.

— Tehát Sztojanovicsnál jártál az éjjel? Úgy! És mért nem háltál otthon a gazdád istállójában mint rendesen?

Géza hallgatott és egyre túlrövid nadrágjára nézett, keserű érzéssel. De akkor Piroska vállon ragadta és megrázta.

— Beszélj! — kiáltott haragosan. — Ha hallgatsz, akkor majd beszélnek mások. Azt mondják, hogy négy lovat loptál Farkas Elemér istállójából.

Géza elsápadt. Kék szemeit elborította a könny.

— Nem igaz! A méltóságos úr mondja, hogy én elloptam a lovakat?

— Hogy ő mit mond, azt nem tudjuk. A kocsisa meséli ezt az egész faluban.

Géza szeméből kicsordult a könny. Hangja reszketett.

— Piroska, nem igaz! Nem loptam el őket.

A lány nagy barna szemei melegen és jóságosan néztek vissza a fiúra.

— Akkor a földesúr tudtával hoztad el őket. Nyugodj meg. Én egy percig se hittem, hogy loptál. És Horgoson nem akadt ember, aki elhitte. De ki kell nyitnod a szádat neked is Géza, mert hogy a lovak eltüntek, az igaz.

— Én megesküdtem a méltóságos úrnak, hogy hallgatok.

— Úgy? Piroska felvetette és hátraszegte fejét, ami szokása volt, ha nagyon mérges vagy dacos lett. — Úgy? Hát megesketett a gazember? Hát akkor én fogom megmondani neked, hogy mi történt. Én nem fogadtam senkinek se hallgatást. Te pedig csak a fejedet rázod, ha nem találom el az igazat. Hát Farkas eladta suttyomban a lovakat Sztojanovicsnak, mert Nádassi jegyző már felírta őket, hogy elrekviráltatja. Mert ha paraszt lovát írják fel, azt mindjárt el is viszik. De a földesúrnak ráérő időt hagynak, hogy éjjel átlophassa lovait a határon. Neked pedig azért kellett eltünni a lovakkal együtt, hogy ne beszélhess. Igaz-e? Nem rázod fejedet? Hát akkor ez az igazság. Jó, hogy a kövér Sztojanovics olyan fösvény, hogy téged nem akart bujtatni és etetni. Különben talán ki se derült volna az egész turpisság!

Géza mosolygott örömében. Lám a bajból is csak jó lett. Nem kell visszamennie a földesúrhoz, megint Bálint bátyjánál lesz. Piroska megígérte. És amit Piroska akar, az történik mindig.

Időközben felébredt a falu. Pattogott a tehénpásztor ostora, a rövidnyelű, hat méter hosszú ostort Jurkó háromszor feje fölött karikáztatta és maga is utána forgott. Hanem aztán, mikor kivágta, úgy is szólt, akár a puskalövés. Tompán megbődült a bika és a sikátorban vastag porfelleget kavart a csorda. A másik oldal felől a kanász kürtje búgott. Csak a libáknak meg a kacsáknak nem volt szükségük pásztorra. Azok az okosabbak. Hosszú fehér sorban jöttek ki a faluból maguktól és megfontolva, méltóságteljesen járultak le a folyóhoz. A levegőégben gólyák vitorláztak, a fecskék már régen karikáz-

tak. És az utca végén asszonyok éneke hangzott fel. Ők is indultak már a kútra.

Mindnyájan barátságos köszöntéssel intettek Juhász Piroska felé. Mert ha nem is volt a nagy parasztok közül való, gazdag, de apjának szép háza volt a horgosi Széles-utcában. Lova is volt, két tehene, és disznaja is kettő. De főképpen rátarti, tekintélyes ember volt. Két év előtt meg is választották volna bírónak, de nem vállalta el. Büszke ember volt a maga portáján. Ezt tudták róla a szőregiek is és tisztelték.

Piroska már eltünt régen, mikor Géza szeplős arcáról elmult a mosoly. A méltóságos úr jutott eszébe. Nem lesz-e mégis baj belőle, ha Horgosra visszatér? A hatalmas földesúr biztosan bántani fogja, hiszen ő csak egy árva istállófiú. Pedig ő ártatlan abban, hogy Sztojanovics nem akarta őt etetni és Géza nem is árult el semmit. Piroska úgy talált ki mindent.

Persze aljas dolog azt terjeszteni, hogy ő lopta el a lovakat. A fiú arca elvörösödött szégyenében és haragjában. Nyilván rosszul tette, hogy földesura éjjeli parancsát teljesítette.

A gimnázium persze most vizbeesett. De ha Géza újra Juhász Bálint házába költözhet is, egy időre... Juhász Piroska úgy sem marad már ott sokáig. Három-négy hét mulva férjhez megy Gruics Brankohoz és átköltözik Szőregre, annak házába. Egyszer már ki is hirdették őket a templomban. Géza feje lecsuklott. Az árva gyereknek, akárhogy is, nehéz a sora.

— Gyere Géza!

Piroska nevetett. Mint az ezüst harangocskák, úgy csilingelt Géza fülében kacagása. Piroska tapsolt.

— Az igazság napfényre derül! Te pedig Géza most haza jössz velem.

— Nem mehetek. A méltóságos úr becsukat.

— Kétszer is meggondolja! — fakadt ki Piroska és fenyegetően emelte fel kis öklét. — Hiszen az egész falu tudja, hogy mi történt. Hiszen te nem szöktél meg. Magad jöttél haza. Majd elválik, hogy mi fog történni. Te csak ne félj. Meg

azt hiszem, hogy a kövér Sztojanovics bíróság előtt nem fogja azt vallani, hogy lopott lovakat tart az istállójában. Majd bolond lesz!

Piroska hirtelen elhallgatott és felnézett a levegőbe, mintha az égen fürkészett volna szemével. Mindig így tolta kis fitos orrát a levegőbe, szimatolva, ha nagyon erősen gondolkodott.

— Mi az? — kérdezte megszeppenve Géza. Félt, hogy Piroska meggondolta, hívja-e őt haza vagy se?

— Megállj csak... megállj csak... — mormolta Piroska szemöldökét ráncolva. Ez a Farkas Elemér nem buta. Tudja ő, hogy Szőreg csak a szomszédban van és Sztojanovics úgyse rejtegethetne téged soká magánál. Megállj! Tudja Farkas azt is, hogy Sztojanovics mindent megvallhat, ha a bíróság megszorítja. Hát akkor mire számított az a gazember? Mért nem félt mégse, hogy baj lesz, ha kisül, hogy lovait átcsempészteti?

Géza nagyon jól tudta, hogy mire számított a földesúr. De megesküdött rá, hogy hallgat és félt is a méltóságos úrtól. Hiába volt ő most a Tisza túlsó partján, az okos és bátor Piroska közelében. Hiába. A félelem a földesúrtól már csontjaiba évődött.

— Erről majd beszélünk Forbáth tanítóval — mondotta aztán Piroska. — Most várj itt rám a kútnál. Én Gruicsékért jöttem meg a Mihits-lányokért, átviszem őket hozzánk segíteni. A krumpliföldet felkapálni. Ma kaláka lesz nálunk.

Már indult is Piroska a szőregi országút hosszán ütemre ringó csípőkkel, mintha testével énekelne. Kurta, térdig érő rakott szoknyája, tíz is egymáson, szélesen, terebélyesen ringott minden lépésére, mint a tarka harang. A virágos szoknyák alatt formás lábszára piros harisnyában volt. Piroska ma Brankoert jött át Szőregre, a vőlegényéért.

*

Géza felrezzent. Piroska állt megint előtte, ezúttal nem egyedül. Titcserics Zdenka volt vele, és még két szőregi leány. A szőregi paraszt Gruics — aki mögöttük jött, Piroska nagybátyja, Juhász Bálint sógora volt.

Géza felugrott és udvarias »Jó napot«-tal köszöntötte őket, Piroska egy darab kenyeret és egy szelet szalonnát nyomott a kezébe.

— A kövér Sztojanovics persze nem adott neked reggelit és kötve hiszem, hogy Farkas méltóságos úr ma megvendégel téged. Se baj! Gyere velünk.

Kézen fogta a tétovázó nyurga nagy fiút és húzta magával.

— Talán baj lesz, ha visszamegyek, suhant át Géza gondolatán. De Piroska erős kis marka fogta.

HÁROM KATONATISZT A HATÁRON

»Által mennék a Tiszán
Ladi-ladi-ladikon.
Ott lakik a galambom
Ott lakik a galambom.

Ott lakik a városban
A harmadik utcában
Piros rózsa, kék nefelejcs
Nyílnak az ablakában.«

Ennek a nótának szavai nagyon egyszerűek, egyszerűen is dalolják. De a ragyogó édes melódia mintha mélyebb értelmet adna a szavaknak. Kivált ha Branko meleg, mély hangján énekelt és a tamburáját pengette hozzá. Ha azután Piroskára tekintett közben, hát tudnivaló volt melyik faluról, melyik kis ablakról van itt szó.

Piroska meg is hallotta, meg is értette. De nem viszonozta Branko pillantását. Tudta ő, hogy miért kezdte Branko ma reggel éppen evvel a nótával, amely máskor mindig mosolyt csalt Piroska ajkára. Csakhogy Piroskának most igazán nem állt mosolyra a kedve. Gruicséknél ugyanis megtudta, hogy Szőregen minden tartalékos katonát behívtak, még az öregeket is. Ha Branko nem a műszakiaknál szolgált volna, neki is már mennie kellett volna. Előbb-utóbb úgyis behívják. Azt beszélik, háború lesz a németekkel. Hiszen tegnap este Piroska maga is hallotta az első ágyúlövéseket. A rádióban bemondták ugyan, hogy csak sajnálatos félreértés történt. De a rádió mindig hazudik. A határmenti falvakban az éjszaka nem sokan aludtak.

Hát Piroskának nem volt nevetős kedve. Brankot talán már holnap háborúba viszik. És még nem lehet a felesége, mert kelengyéje, párnái még nem készültek el.

Piroska komolyan, hallgatagon nézett maga elé. Más talán észre se vette volna, de Gézának sem tünt fel, hogy a lány szép kerek orcái kissé halványabbak és nagy, barna szemeiben mint a pára a tó felett, úszott a bánat.

Branko azonban látta és elviselhetetlen volt neki. Hogyan vigasztalhatná meg az ő kedves, drága szerelmét? Az igazat eltitkolni nem lehet. De Piroska mégis mosolyogjon. Mégis, csak azért is! Hát azért gyujtott rá a lány legkedvesebb nótájára:

»Átalmennék én a Tiszán ladikon
Ladi-ladi-ladikon...«

Piroska Branko hangját meleg cirógatásként érezte. Érezte sötéten meleg tekintetét is bal arcán. Kicsit bosszankodott. Mert léha könnyelműségnek tartotta, hogy ilyen nehéz órában énekel, hogy egyébre is tud gondolni, mint a fenyegető veszélyre.

Piroska nem nézett Brankora. Makacsul, némán meredt maga elé. Hanem Zdenka már beledalolt a nótába. Neki könnyebb sora volt. Az ő vőlegénye már két hete nem volt otthon. Kezdte megszokni az állapotot.

»Ott lakik a galambom
A harmadik utcában...«

Oh, milyen édes volt ez a nóta. És milyen kedves is volt tulajdonképpen, hogy Branko így iparkodott elintézni az ő bánatát. Piroska összeszoritotta ajkait. Védekezett a mosoly ellen, mely ellenállhatatlanul tódult fel szivéből.

»Piros rózsa, kék nefelejcs
Nyílik az ablakában.«

És Piroska ajkai megnyíltak a mosolyra, melyet Branko kivánt. Hangosan, diadalmasan énekelt Branko, dacos jókedvvel. És Piroska is rázendített és valamennyi leány. Pedig mindenkinek volt még kit sajnálnia a katonáknál.

Így énekelte hát az egész csapat a magyar nótát Branko tamburája szavára. Mert a szőregi szerbek tudnak magyarul, úgy ahogy a horgosi magyarok beszélnek szerbül. Nótára lépkedve közeledtek a magyar határ felé. Ásók, kapák csillogtak vállukon a napfényben. A rónaság olyan lebegőn terült el körülöttük, mint valami selyem asztalkendő.

»Átalmennék én a Tiszán
Ladi-ladi-ladikon...«

De ezúttal nem kellett a Tiszán átevezniök. Ez az országút szárazon visz Horgosra. Mert a Tisza a Boszorkánydomb alatt magyar területre kanyarodik. A határ pedig egyenesen húzódik tovább és csak Szegednél találkozik megint a Tiszával. De

nyugatra, a Boszorkánydombtól a Köves-malomig és még tovább már csak a vizen át lehet a jugoszláv oldalra jutni. (Azért kellett Gézának is az éjjel a lovakkal átúsztatni.)

*

A magyar őrház nyitott ajtajában egy tiszt jelent meg és gyors mozdulattal emelte távcsövét szeme elé. A horgosi magyar határőrség parancsnoka volt, Dinnyés főhadnagy. Már egy éve volt itt állomáson és az egész falu szerette.

Dinnyés főhadnagy az volt, amit régi értelemben »úriembernek« neveznek. Talán kissé tartózkodó és zárkózott, talán körülményesen udvarias, de mindenki tudta, hogy pontos, komoly, megbízható katona. Ha Dinnyés főhadnagy mondott valamit, akkor arra mérget lehetett venni. És ha ígért valamit, arra számítani lehetett. A tisztessége olyan volt mint egy preciziós gép. Kitünően működött abban, amire szerkesztve volt. Váratlan helyzetben felmondta a szolgálatot.

A főhadnagy régi tiszti családból származott. Apja ezredes volt az első világháborúban, már 1914-ben elesett. Nagyapja tábornok volt, mindkét nagybátyja magasrangú tiszt a magyar hadseregben. Dinnyésről mindenki tudta, hogy szenvedélyes hazafi és hogy számára nincs magasabb és szentebb dolog a katonai becsületnél. Most nehéz gond, mély nyugtalanság látszott arcán.

— Jó reggelt, főhadnagy úr — szólalt meg hirtelen egy friss, erőteljes hang a sorompó felől. Szarkovics hadnagy volt, a jugoszláv határőrség parancsnoka.

Ez a jugoszláv tiszt fiatalabb volt Dinnyésnél, alig több huszonhárom-huszonnégy évesnél. Kevésbbé volt tartózkodó és körülményes, mint magyar kollégája. Szarkovics hangosan beszélt, hangosan nevetett nagy, heves mozdulatokkal. Nem volt olyan fínom, úri modora mint a magyar tisztnek. Nyersebb és elevenebb ember volt. A nép fia. Apja szántóvető. De Dinnyés kedvelte. Nem tudott ellenállni gyermeki nyíltszívű-

ségének. A két parancsnok, itt pár száz lépésnyire egymástól teljesítvén szolgálatot, hamar megismerkedtek és megbarátkoztak egymással. Hiszen béke és barátság volt népeik között is.

— Jó reggelt, Szarkovics hadnagy úr — köszönt vissza Dinnyés barátságosan és leeresztette látcsövét.

— Odamehetek a magyar sorompóhoz? — kérdezte a szerb, és furcsa, szokatlanul irónikus mosoly jelent meg szájszögletében.

A magyar főhadnagy a sorompóhoz lépett és kezet nyújtott Szarkovics felé: — Micsoda új szokás, hogy kérdezi? Miért ne jöhetne most egyszerre a sorompóhoz? — csodálkozott.

— Én is úgy gondoltam — felelte Szarkovics, nála szokatlan mesterkélt körülményességgel. — Mivelhogy a magyar kormány és a jugoszláv kormány nem csak békében élnek — egyelőre — (tette hozzá különös hangsúllyal) hanem örök barátsági szerződést is kötöttek. Egyelőre! Ezért is gondolom, nekünk sem kell a határra vonatkozó előírásokat olyan szigorúan venni... egyelőre...

Dinnyés csodálkozó mosollyal hallgatta:

— Azt hiszem — mondotta — hogy maga még életében ilyen hosszú és diplomatikusan cifrázott mondatot nem mondott, Szarkovics hadnagy. Nem is hasonlít magára. Mit jelent ez a szokatlan körülményesség?

— Csak úgy gondoltam — a szerb tiszt hunyorogva nézett az ég felé — mivel az előbb olyan nyugtalanul vizsgálta ott fent a német dongót.

A magyar tiszt arca elsötétült.

— Annak a mi kettőnk dolgához semmi köze — mormolta rosszkedvűen és elutasitóan. Keskeny, símára borotvált arcán megint ideges rángás futott végig.

Szarkovics is elővette távcsövét és figyelte a magasban kóválygó német repülőt. Hát persze — nevetett megint természetes, nyíltszívű modorában. — De ha a maguk német szö-

vetségese és vendége ott fenn újra áttévedne a határunkon, mint tegnap este, akkor megint lövetni fogjuk.

— Az ő dolga — vonta vállát Dinnyés. — Nem miránk lőttök. Persze — tette hozzá aggodalmas pillantással felfelé — éppen most, mikor kormányotok tárgyal Hitlerrel, talán nem is kellene észrevennetek az ilyen csekélységeket.

— Ó, óh — fakadt ki Szarkovics harapós nevetéssel — sokat fog segíteni nekünk, ha minden provokációt zsebre vágunk! Óh! — kacagott és fehér fogai kivillantak rövidrenyírt, kis fekete bajusza alól. — Mert az majd meghatja Hitler szívét és visszatartja attól, hogy hátbatámadjon! — Szarkovics combját csapkodta nagy nevettében. De barna, kerek arca egyáltalán nem volt vidám. — Nem, kedves Dinnyés, nem. Mi nem vagyunk a németek megkötözött barátai, mint maguk, magyarok. Mi jobb szeretünk szabad ellenségnek maradni. Mi megengedhetjük magunknak azt a luxust, hogy megalázásokat visszautasítsunk.

Dinnyés idegesen rágta ajkát. — Nagyon veszedelmes luxus kis népek számára — mormolta lesütött szemmel.

De Szarkovics fekete szemei szikrát hánytak, mikor felelte:

— Ezt, mi szerbek is tudjuk. De nem adjuk el magunkat.

A magyar tiszt, mintha megütötték volna, úgy kapta fel fejét:

— Hadnagy úr — vágott vissza ingerülten — azt akarja evvel mondani, hogy... — Tovább nem jutott a szóval, mert Szarkovics békülékenyen tette kezét karjára:

— Bocsásson meg, nem adtak el semmit, hanem csak cseréltek. Így helyesebben mondom, úgye? Visszakapták Északerdélyt és egy részt Csehszlovákiából is? Ezért csak a szabadságukat adták Hitlernek.

Ezúttal Dinnyés szakította félbe: — Nem ajándékot kaptunk. Csak egy régi igazságtalanság lett jóvátéve! — kiáltotta

szokatlan hevességgel. — Minden tisztességes magyar hazafi visszakövetelte azokat az elrablott országrészeket.

— Helyes, helyes! — bólintott Szarkovics csitítóan. — Vissza is kaptátok. De hogyan? Hitler kezéből. Úgy kaptátok, mint a hal a csalétket. Lenyeltétek vele a horgot. Most vergődhettek Hitler horgán.

Dinnyés főhadnagy megmerevedett, mintha megfagyott volna. — Már többízben kértem, Szarkovics hadnagy úr, hogy hagyjuk az ilyen politikai beszélgetéseket — mondotta hűvösen. — Igazán őszintén sajnálnám, ha kényszerítene barátságos viszonyunk...

De Szarkovics túláradó melegséggel ragadta meg kezét: — Óh Dinnyés! Kedves bajtársam! — kiáltotta. — Mirevalók köztünk az ilyen formaságok! Maga korrekt katona. De én mégis tudom, mit gondol...

Kihúzta cigarettatartóját és odakínálta Dinnyésnek: — Mondja, kedves bajtárs — mosolygott rá közben kedvesen — fog maga rámlőni, ha holnap már parancsot kap? Én őszintén bevallom, hogy nagyon nehezemre esnék.

A magyar tiszt egyébként is halvány arca még jobban elsápadt: — Ennek nem szabad... ennek nem szabad megtörténnie!

— Ugyan kérem! Tizenhat német divizió áll már horvát határunkon. Bőven elég, hogy bennünket legázoljon. — Szarkovics kerek arca mintha vasból lett volna, mikor nyugodtan hozzátette: — No, vegyen egy cigarettát.

— Köszönöm, nem kérek — dörmögte rosszkedvűen Dinnyés.

— No, ne kéresse magát. Tudom, hogy már elszívta napi adagját.

— Nekem nem szabad olyan sokat dohányoznom.

— Ki tiltja? — nevetett Szarkovics kamaszos kötődéssel és könyökével megbökte magyar kollégáját. — Az orvos?... Vagy...

— Hadnagy úr! Megint kezdi?

— No, ne haragudjék, kedves bajtárs és szívjon nyugodtan. Hiszen nem titok, hogy német barátaik minden dohányukat elrekvirálták. Mi szerbek azonban ellenségek vagyunk, tehát nekünk van még mit füstölnünk. — Ellenállhatatlanul nevetett.

A magyar tiszt próbált még szigorú arcot vágni. De ünnepélyes hangja nem volt egészen őszinte.

— Hadnagy úr, ne feledje, hogy Magyarország önálló állam, melyben a magyar kormányon kívül senkinek sem áll jogában rekvirálni.

— Hogyne, természetesen, persze! — Szarkovics hangjából megint gúny csapott ki. — Tudom, hogy a német kormány nálatok csak bevásárolja az élelmiszereket, amiket a magyar jegyzők rekvirálnak, a németek szakértői csak segítenek a beszerzésnél.

A magyar főhadnagy nem tudott ellenállni szerb kollégája kedves nevetésének. Maga is mosolygott és végül elvette a kínált cigarettát.

— Mit tegyünk? — vonta vállát, mialatt rágyújtott. — A német nem csak szövetségesünk, de, sajnos, vendégünk is. És ilyen a híres magyar vendégség. Mindent a vendégnek!

Szarkovics hirtelen szeméhez emelte távcsövét:

— Vigyázat! Ha nem tévedek, éppen egyik kedves vendégünk autója jön.

A kamarási dülőúton, mely éppen a magyar határőrség házikója mögött torkollt a horgas-szőregi országútba, nagy autó döcögött. Rüdiger, a német élelmezési tiszt autója volt. Ez a német főhadnagy egy hónap óta itt lakott Horgoson Köves malomtulajdonosnál. Ő járta be Nádassi jegyzővel a parasztházakat, ha a jegyző rekvirált. Minden paraszt tudta, hogy voltaképpen a német akarata történik. Tíz német katonája is volt, akik a raktárházat őrizték, melyben a rekvirált és megvásárolt holmit gyüjtötték. Az autó tulajdonképpen Köves

úr tulajdona volt, de Rüdiger kis horogkeresztes zászlót erősített a hűtőre és ezzel az ő hivatalos kocsija lett.

Dinnyés hátrafordult és meglátta a horgaskeresztet a gép hűtőjén. A mosoly megfagyott arcán.

— Nem akarom zavarba hozni, főhadnagy úr. — Talán nem kellemes önnek, ha a német szövetséges meglátja, hogy ön egy szerb határőrrel beszélget. — Szarkovics irónikus mosollyal intett: — Viszontlátásra!

Dinnyés ajkába harapott. — Ugyan, maradjon! — kiáltott bosszúsan Szarkovics után. — Egy ilyen német lókupecnek nincs beleszólása az én dolgomba!

De Szarkovics már a jugoszláv sorompónál állt. Mégegyszer megfordult és huncut nevetéssel intett: — Szóval, mi ketten, nem fogunk egymásra lőni. Megegyeztünk?

Dinnyés kedvetlenül dobta el cigarettáját, pedig még nem is szívta végig és visszament az őrházba. A magyar főhadnagynak elegáns tartása és járása volt.

Alig tűnt el Dinnyés az ajtóban, a horogkeresztes autó egészen közel tülkölt és megállt. Rüdiger főhadnagy és Nádassi ültek benne.

Ez a német »élelmezési tiszt«, amint Dinnyés megvetően nevezni szokta, idősebb volt, vagy idősebbnek látszott, mint ahogy egy főhadnagyhoz illett. Negyven felé járhatott. De olyan álarcszerűen merev arca volt, hogy kora nehezen volt megállapítható. Már életében kiszáradt mumiának látszott. Valószínűtlenül hosszú, szikár és szögletes alakjának volt valami automataszerűsége. Beszélni is úgy beszélt, mint valami gépszerkezet. Mindig egyenletesen, hangsúlytalanul, csaknem minden kézmozdulat és arcjáték nélkül. Villogó szemüvege mögül merev pillantás tűzött ki, de hogy hová néz, azt nem lehetett megállapítani.

Ennek a hideg automataembernek biztonsága megtéveszthetetlen volt, akár egy masinának. Csengés nélküli szavai visszavonhatatlanoknak hangzottak. Mint valami roppant óramű

mutatója, mely magában vékony, jelentéktelen, de mögötte hatalmas szerkezet áll, mely mozgatja, biztonságát adja. Ennek tudatában mérhetetlen gőg sugárzott a német katonatiszt cinikus nyugalmából. Különben egész megjelenésében inkább pedáns tanárra, mint katonára emlékeztetett. Magyarul is beszélt. Furcsa, rossz kiejtéssel, gyakran nem használatos szavakkal és fordulatokkal, mint valaki, aki a nyelvet csak könyvből tanulta. De nyelvtani hiba nélkül.

Az autóban alig beszélt. Inkább egy másik rekedt és hadaró hang hallatszott, Nádassi jegyző boros, ragadós hangja, mely gyakran meghatottságtól reszketett, mert azért, hogy züllött volt, nagyon lágyszívű, érzelmes embernek ismerték. Ittas állapotban könnyen sírt is. Ötvenen felül volt és deres-hajú. Vörös, duzzadt orra és apró, nyálkásan bedagadt szemei árulták el az idült alkoholistát.

— Becsületszavamra mondom — szavalta érzelmesen — legszentebb becsületszavamra, főhadnagy úr, — nincs már egyetlenegy disznó sem a faluban, melyet listára lehetne venni.

A jegyző kétségkívül a parasztok érdekét próbálta képviselni. De Rüdiger fakó hangja elvágta a jegyző áradó beszédét, mint valami sima, hideg kés. Csak ennyit mondott: — Még ötvenkét darab van.

— Ezer bocsánat tisztelt főhadnagy úr — a jegyző hangja most alázatosan és ragadós-nyúlósan hangzott — de szabadjon említenem, hogy huszonhat éve vagyok a falu jegyzője és a viszonyokat itt...

— Ötvenkettő van — szelte el újra szavát a német tiszt hidegen és hangsúlytalanul.

— De-e-e-e — dadogott Nádassi — saját falumat csak ismernem kell, főhadnagy úr, akár a zsebemet.

— Kellene, az igaz. — Jeges megvetés hallatszott ki hangjából. — Nincs az a német falusi előljáró, aki faluját nem ismerné kívül-belül. De maguk magyarok, még saját zsebüket sem ismerik.

— Hehehe... — félszeg, alázatos, nyihogó nevetéssel felelt a magyar jegyző a magyargyalázó megjegyzésre. — Hehehe... — ami igaz, igaz... be kell vallanom, hogy a németekkel összehasonlítva, mi egy kissé... hogy is mondjam... kissé... olyan... olyan... Hehehe.., De ami a disznókat illeti, hát ön maga látta, Rüdiger főhadnagy úr, hogy...

— A német parancsnokságnak pontos adatai vannak Magyarország állatállományáról. A német vezérkar gazdasági tudósításaiban a délkeleti tér Horgos községe ebben az évben háromszáztizenkét sertéssel van megjelölve.

A jegyző rekedt, hörgő hangot hallatott, mely mérhetetlen csodálkozást fejezett ki.

— A mi kis Horgos községünkről is szó van a vezérkar tudósításaiban?

— Pontos munkához, pontos ismeretek szükségesek — ez a válasz úgy vágott le, kérlelhetetlenül, mint valami halálos ítélet.

Kis szünet után a jegyző bátortalan kérdéssel óvakodott elő: — Miért áll itt az autó tulajdonképpen, főhadnagy úr? Mért nem megyünk tovább?

— Azt mindjárt megtudja. — Rüdiger kiszállt a kocsiból. — Hívja csak ide a magyar tisztet abból a kalyibából — mondotta körülbelül úgy, ahogy kutyának parancsolnak.

— Te-te-tessék? — dadogta Nádassi elhülve. — Az a tiszt Dinnyés főhadnagy úr — próbált a jegyző magyarázni, hogy nem kiskutyáról van szó. — Ő a határőrség parancsnoka Horgoson.

A két férfi előlépett az őrház sarka mögül. Rüdiger szikáran, hosszan, mereven és csaknem mozdulatlanul, míg a jegyző úgy kullogott mellette hétrét görnyedve, hajlongva, mint valami alázatos, farkát csóváló kutya.

Rüdiger fejét az őrház felé fordította.

— Mondtam, hívja ki azt az embert!

A jegyző ijedten kezét szája elé tartva suttogta utolsó

védekezésként: — Dinnyés főhadnagy úr nagybátyja generális!...

— Idehívni!

Hangsúlytalanul és szenvtelenül mondta ezt is, de a jegyző úgy összecsuklott tőle, mint egy ütés alatt. Az őrház felé fordult és előbb mintha önmagát lódította volna, úgy lihmbálta derekát, azután elindult. De sikerült neki legalább hatvan lépést tenni, míg a tizenöt lépésnyire álló őrház nyitott ajtaját elérte. Csudálatos kígyóvonalban járva, vállal és könyökkel túrta magát előre, mintha sűrű bozóton kellett volna áttörnie. Verejték verte ki homlokát, mikor a nyitott ajtó előtt két lépésnyire megállott.

Nádassi jegyző mégegyszer visszasandított a német felé. Hátha közben eltünt és ő megszabadul a kínos feladattól? De Rüdiger ott állt: nyurgán, mereven, mozdulatlanul. Szemüvege csillogott.

Erre Nádassi kétségbeesett elszántsággal fordult az őrház felé. Száját széles szeretetreméltó mosolyra húzta szét, leemelte széleskarimájú, puha kalapját, melyet annakidején mint legújabb nagyvárosi divatot Szegeden vásárolt és elindult — nem az ajtó felé, hanem mellette el. Mintha csak séta közben, egészen véletlenül tévedt volna erre. És ime! Tiszta véletlen! Váratlanul megpillantja itt Dinnyés főhadnagyot, mert véletlenül éppen bepillantott az ajtón. Pedig erre a találkozásra igazán nem volt elkészülve.

— Óh, jó reggelt, kedves Dinnyés főhadnagy úr! — kiáltotta túláradó szeretetreméltósággal. — Milyen kedves meglepetés, hogy látom. Miért kuksol ott a dohos kis szobában, mikor idekünn a nap olyan szépen süt. Jöjjön hát ki egy kicsit a friss levegőre!

A választ, melyet a főhadnagy a szobából a jegyzőnek adott, Rüdiger nem hallhatta. De Nádassi zavart köhécseléséből és pislogásából láthatta volna, hogy az nem lehetett nagyon barátságos.

— Igen, hm... azt akartam mondani — a jegyző törölte a verejtéket homlokáról — ... azt akartam mondani, hogy Rüdiger főhadnagy úr is véletlenül éppen erre járt és kéreti önt, ha szíveskedni méltóztatnék... hm... hm... — A jegyző aggódva sandított Rüdiger felé, nem hallja-e? Mert az a német még meg találná akadályozni, hogy legalább udvariasan szólítsa fel a magyar katonatisztet. — ... Igen... hm... ő maga nem tud jönni, neki fáj a lába. Nagyon sajnálja. De valami érdekeset szeretne közölni... Ott vár...

Nádassi Rüdiger felé mutatott piszkos városi kalapjával. Dinnyés főhadnagy megjelent az ajtóban. Keskeny, sápadt arcán elutasító gyanakvás ült. Mint valami láthatatlan csukott sisakrostély alól nézett az »élelmezési tisztre«. Korrekten és szárazan szalutált, de nem mozdult a küszöbről.

Rüdiger hanyagul jelezte a köszöntést és szintén nem mozdult. Úgy látszott, egyáltalán nem is néz az őrház felé.

Rövid, kínos szünet állott be. A két férfi úgy állt egymással szemben, mint két párbajozó, mielőtt az első lövést váltják. Nádassi jegyző köhécselt és nyelt. Idegesen nézett egyikről a másikra.

— Beszélni óhajtott velem főhadnagy úr? — szólalt meg végre Dinnyés fojtott dühhel hangjában.

A német tiszt ajkmozgása se volt érezhető, mikor felelt:

— Fájdalom, hangom nem elég erős arra, hogy ilyen távolságra beszélgetéseket folytathassak.

Dinnyés arca még sápadtabb lett. A jegyző ijedtében elejtette kalapját. De hogy megmentse a helyzetet, mielőtt a magyar tiszt a német szemtelenségét gorombasággal viszonozza, gyorsan beleakaszkodott Dinnyés karjába és húzta magával közelebb Rüdigerhez szívélyes kényszerítéssel.

— Jöjjön hát ki a napra, kedves főhadnagy úr — kiáltotta közben hangosan nevetve. — Még reumát kap itt a nyirkos árnyékban.

A magyar tiszt kelletlenül, szinte undorral húzta vissza karját a jegyzőéből és megállt. — Innen is jól hallok — mondta ingerülten és ráncolt homlokkal nézett a csillogó szemüvegbe.

— Csak azt akartam önnek mondani, főhadnagy úr — kezdte végre Rüdiger — hogy nagyon különösnek tartom, hogy mint a magyar határőrség parancsnoka, olyan nyájas beszélgetéseket folytat egy jugoszláv tiszttel.

— És én csak azt akarom önnek mondani, főhadnagy úr, — hogy én az ön megjegyzését találom nagyon különösnek. — Mi ugyanis Jugoszláviának szövetségesei vagyunk, ha nem tudná.

— Magyarország mindenekelőtt Németország szövetségese. Ha nem tudná.

— Tudomásom szerint Németország sem áll hadilábon Jugoszláviával.

— Előnyösebb lenne önre nézve, főhadnagy úr — mondotta Rüdiger mindig halkan, hidegen és szemrebbenés nélkül — ha ezekről a dolgokról valamivel reálpolitikusabban gondolkodnék.

Dinnyés nem tudta tovább tűrtöztetni magát. — Köszönöm a jó tanácsot! — tört ki. — De a magatartásom feletti ellenőrzés szolgálati ügyekben kizárólagosan a kerületi honvédparancsnokság hatáskörébe tartozik. — Hátat fordított és bement az őrházba. Rüdiger nyugodtan visszasétált autójához.

»Átalmennék én a Tiszán
Ladi-ladi-ladikon...«

hangzott fel éppen a nóta a sorompó felől. Piroska érkezett meg a szőregi kalákavendégekkel.

— Az útlevelet kérem! — követelte a határőr. — Fiatal legény volt és ünnepélyes méltósággal látta el fontos állami hivatalát. Védte a magyar határt.

— No, kedves Pista — nevetett Piroska — nem is eresztesz haza apámhoz, ha véletlenül nincs velem az útlevelem?

De Pista sapkáját mélyebbre húzta homlokába, mint megközelíthetetlen elhatározottsága jelét és sötéten ismételte: — Az útlevelet kérem!

— Ugyan mi bújhatott ebbe a Pistába? — nevettek a lányok. — Úgy néz, mint a Farkas uraság bikája. Mintha nem ismerne bennünket.

Géza azonban értette, mi bújt a magyar határőrbe. Ő ugyanis látta, hogy a német tiszt autójának horogkeresztes zászlócskája mellett állva, a sorompó felé figyel. Pistának most meg kellett mentenie a magyar hadsereg becsületét. Megmutatni, hogy a magyar határőrségnél minden előírás szerint, hiba nélkül, rendben történik. Különben a német katonák holnap megint neki esnek hülye, pimasz csúfolódásukkal. Aminek egyszer úgyis rossz vége lesz. Mert a német őrmester úgyis kifogja a magáét, hogy négykézláb mászik vissza az istállójába.

— Útlevelet kérek!

— Ez a Pista, ha megházasodik, minden nap elkéri majd a feleségétől az útlevelet, mielőtt beereszti a házba — nevetett Piroska és a huncut lányok mindnyájan nevettek, Brankot kivéve. Őt még ritkán hallotta nevetni emberfia.

De Gruics bácsi bólintott:

— Jól van ez Pista, így van rendjén! Országhatár az országhatár! Itt nem számít az ismeretség, komaság. A jó Isten is tudja, hogy mit fogsz imádkozni, meg benne is áll az imakönyvben és a jó Isten is, ő is olvasta. De mégis minden reggel és minden este el muszáj mondani az imádságot. Igaz-e?

Mind nevettek. Csak Branko sötéten sápadt arca maradt komoly. Pedig az imént még ő volt az, aki a vidám dalra rágyujtott. Mert az a Branko furcsa legény volt. Gyakran könnyebben esett neki énekelni, mint beszélni. De ha felhagyott a dalolással és ujjai eleresztették a tambura húrjait, egyszeribe

olyan lett, mintha valami belső világosság aludt volna ki benne. A melódiák ömlöttek belőle szavak nélkül is. Néha gyengéden, lágyan hangzottak, néha ijesztően vadul. De a nóta szabadon, bátran, szinte meztelenül jött ki belőle. Branko egész lényében valami rajongóan álmodozó rejlett. A szőregiek és horgosiak tudták, hogy azokat a szép dalokat, melyeket énekelt, sokszor maga gondolta ki.

Pista úgy tett, mintha figyelmesen vizsgálta volna az útleveleket és nagy fontosan, ünnepélyesen kérdezte: — Hová?

— Mindnyájan a sógoromhoz megyünk kérem, a horgosi Juhász Bálinthoz — felelte Gruics bácsi éppen olyan ünnepélyesen. — Azért megyünk, kérem alázattal, hogy krumpliföldjét fölkapáljuk. Kaláka van ma Juhászéknál. Amint azt lapátjainkon és kapáinkon is láthatod. Ez itt a Branko fiam ez is a sógoromhoz megy, Juhász Bálinthoz.

— Ez már nem igaz — szakította félbe az öreget Piroska — Branko nem Juhász Bálinthoz megy, hanem Juhász Piroskához, az ő menyasszonyához. Pontosan kell ezt kivizsgálnod, Pista. Országhatár, az országhatár. Brankonak más keresnivalója Horgoson nincsen. Máshoz nem szabad mennie. Ezért te felelős vagy, Pista.

Így tréfáltak, nevettek a sorompónál és már-már el is felejtették gondjaikat a mozgósítás miatt. Hiszen olyan jóságos nagy nyugalom terült a tájra a tegnapi ágyúdörgés ellenére és este kaláka lesz Juhászéknál.

A faluban szóltak a kakasok. Gólya evezett a kék levegőégben. Az országúton juhokat tereltek. Nem mutatta itt semmi a háborút ebben a nagy békességben.

— Jó reggelt! Dinyés főhadnagy úr! — kiáltotta Piroska hangosan, mikor észrevette a főhadnagyot az őrház ajtajában. — Eljöjjön ám hozzánk ma estére! Táncolni fogunk. Magával akarok eljárni egy csárdást, főhadnagy úr.

A főhadnagy mosolyogva lépett közelebb. Kedvelte ezt az

eleven, okos és büszke magyar leányt és kedvelte hallgatag, komoly szerb vőlegényét is.

— Tánc lesz nálatok húgám? — kérdezte. — Lakodalom lesz?

— Még nem. Csak kaláka.

— Hát a lakodalom?

— Gruics bácsi nem akarja — felelte Piroska duzzogva.

— Bolondság! — dörmögött Gruics. Nem hogy nem akarnám, de ilyen zavaros időben mért siessen az ember a házasodással? Igaz-e főhadnagy úr?

Gruics bácsi kérdésétől egyszeriben elszállt a társaság jókedve. Úgy látszik mégis csak a felületen volt, mint a napsütötte reggeli pára. Alatta a valóság más volt. Aggodalmas gond valamennyiök szívében, mely nem hagyta el őket, akkor sem, ha tréfáltak és nevettek. Valamennyi mind a főhadnagy felé fordult. Mit fog felelni Gruics bácsi kérdésére. Katona a főhadnagy. Neki többet kell tudnia a háborúról.

De Dinnyés vállat vont. — Nehéz itt tanácsot adni, Gruics gazda — mondotta.

A kis zömök, dereshajú szerb gazda közel lépett Dinnyéshez. Napbarnított, barázdás arca csupa ránc volt különben is. De most a ráncok megkétszereződtek.

— Hiszen tudom én, hogy nem beszélhet, főhadnagy úr és különben is jobb talán hallgatni. De maga is kitalálhatja, hogy mért jött velünk ma csupa leány. Mért nem jött egy szerb legény se. Csak az én fiam egyedül. És holnap talán Branko sem jöhet át többé Magyarországra.

Dinnyés főhadnagy felnézett, mintha keresett volna valamit az apró bárányfelhők között. Homlokát ráncolta:

— Akkor pedig azt tanácsolom Brankonak, hogy ma se maradjon sokáig ideát.

— Én is azt gondolom — dörmögött Gruics és idegesen cibálta vastag bajuszát. — Készen vagytok végre? — fordult türelmetlenül a lányok felé. — Gyertek, hogy mielőbb végezzünk

a dologgal. Ha nem igértem volna meg olyan nagyon a sógornak, hát... legjobban szeretnék akár visszafordulni.

Dinnyés főhadnagy már visszatért volt az őrházba és a szőregiek ásóikkal, kapáikkal már befordultak az őrház mögötti útra, mikor Piroska hirtelen megállt. Gruics bácsit és Brankot előre engedte. De a lányokat visszatartotta. Persze Géza is megállt. Mert ő nem tágított Piroska oldala mellől. Azóta, hogy Piroska áthozta, mindig ott volt mellette, csendesen.

— Pszt lányok — suttogta Piroska hamiskásan, szemével kacsintva. — Nézzétek csak ott a német tiszt autóját. Benne ül ő maga is, a hosszúlábú madárijesztő. Csak azt nem értem, hogy gólyalábai hogyan férnek el a kocsiban.

A lányok összedugták fejüket és kuncogva sugdolództak tovább.

— Mutatok most valamit — nevetett Piroska pajkosan. — Idenézzetek. Ha elmegyünk a kocsi mellett, hogy fogja utánam forgatni a fejét. Mindig csinálja. Kificamítja dülledt halszemeit. A fejét meg egészen hátra fordítja mint a veréb.

Összekapaszkodva mentek el a lányok az autó mellett. Ekkor Piroska meglátta a jegyzőt is a kocsiban.

— Jó reggelt, Nádassi bácsi — intett neki mosolyogva. — Jöjjön el este kalákatáncra hozzánk! Olyan murit csapunk, mint még soha!

A jegyző visszaintett és meleg mosollyal nézett utána. Szívből szerette Piroskát.

Így esett, hogy az autóban ülő két férfi egyszerre fordult fejjel az elhaladó Piroska után, pillantásukkal kísérvén őt.

A lányok, vállukon át visszasandítva látták ezt és éktelen kacagásba fakadtak.

De Rüdiger száraz mumiaarcáról mintha minden lepergett volna, mintha nem is hallotta volna.

— Hát én láttam — szólalt meg — már néhányszor országhatárt és láttam is már komikus dolgot is eleget. De ilyen

nevetségeset, mint ez a határ itt, még soha életemben nem láttam.

— Mi-mi-ért, főhadnagy úr? — riadt föl Nádassi gondolataiból.

— Hiszen ez tisztára idill. A határőrök kétfelől kedélyesen csevegnek egymással és a szerb csőcseléket csoportosan eresztik át! Édes idill!

— Ezek csak Juhász gazda szőregi rokonai, akiket itt mindenki ismer. Kalákára jöttek át.

— Kaláka? — kérdezte a német főhadnagy. — Mi az?

— Régi magyar népszokás — magyarázta buzgón a jegyző. Parasztoknál, akiknek több hold földjük van, de bérest még sem tarthatnak és napszámost se tudnak fizetni, nagyobb munkára összegyűl a rokonság és komaság és közösen elvégzik. Így segítenek egymásnak kölcsönösen. Egyszer az egyiknek, másszor a másiknak.

Amíg a jegyző beszélt, a német főhadnagy mundérja belső zsebéből zöld bőrkötésű kis jegyzőkönyvet húzott elő és kis ezüst ceruzával írt bele.

— Az ilyen munkát nem fizetik? — kérdezte.

— Nem. De elvégzett munka után a segítőket megvendégelik. Cigányt is hoznak és táncolnak. Ez a szokás.

Rüdiger leeresztette a kis ezüst ceruzát.

— Megvendégelik? Ekkora társaságot? Azt hittem, hogy ebben a faluban egy harapás fölösleget sem lehet már fölhajtani?

Nádassi észrevette, hogy elszólta magát: — Hát valamikor így volt szokásos, — próbálta a hibát helyrehozni. — Most persze nem tudom...

De a tompa, hideg hang belevágott mondatába: — Olyan muri lesz, mint még soha, mondotta az a kis boszorkány.

— Amit az ilyen buta kislány fecseg, főhadnagy úr...

— Meghívott bennünket is a... a... megakadt, mert elfe-

lejtette az új szót és belenézett jegyzőkönyvecskéjébe — a kalákára.

A német élelmezési tiszt becsukta a zöldfedelű bőrkönyvecskét. — Elmegyünk a murira! — mondotta. Aztán a kocsivezetőhöz fordult: — Menjen azok után a parasztok után.

A német kocsivezető elindította a motort.

— Más útunk van, főhadnagy úr, ha Farkas földbirtokoshoz akarunk menni.

— Oda még idejében eljutunk. Előbb meg akarom állapítani, hogy jól láttam-e? Ugyanis egy fiú volt közöttük, akit már láttam egyszer Farkas istállójában, mikor jegyzékbe vettük lovait.

— Ah igen, — intett a jegyző. — Az Géza, az istállófiú.

— Éppen. De Farkas azt állítja, hogy az az istállófiú az éjjel eltünt és véletlenül éppen azt a négy lovat lopta el, melyet felírtunk.

— A-a-a — a jegyző ijedtében dadogni kezdett és nem tudta mit feleljen. Ezelőtt a német élelmezési tiszt előtt lehetetlen volt eltitkolni valamit.

A kocsi lassan hajtott el a szőregiek mellett. Géza az autó felé fordította szeplős kerek arcát. Aztán eltünt az egész kis csoporttal a vastag porfelhőben. A hűtőn a kis horogkeresztes zászló lebegett.

HÁROM KÜLÖNBÖZŐ BESZÉLGETÉS

Az első beszélgetés Farkas Elemér dolgozószobájában folyt le, melyet már ismerünk.

Midőn ugyanis Rüdiger elhajtatott a szőregiek mellett és Gézát felismerte, a legközelebbi fordulónál visszafordította a kocsit. Géza érezte arcán a villogó szemüveg két lencséjének szúrását. Aztán az autó Rüdigerrel befordult a privát útra, mely a Farkas-tanyára vezetett. Rüdiger megállíttatta a kocsit.

— Szálljon ki — mondta a jegyzőnek. Ridegen és símán mondta ezt, mint mindent, amit mondott. De mégis olyan volt, mint egy rugás, amit kutyának adnak.

— De-de-de — hebegett Nádassi — Farkas úrhoz akartunk együtt menni.

— Én odamegyek. De maga nélkül. Szálljon ki.

Olyan sértő, pimasz volt ez a hang, hogy erre még a pipogya és gyáva Nádassinak is fejébe szökött a vér. — Ezt előbb is megmondhatta volna — fakadt ki — mikor a falu mellett mentünk el. — De közben gyorsan kiszállt, olyan ügyetlenül, hogy az alacsony kocsi lesodorta fejéről a kalapot. — Most gyalogolhatok vissza reumás lábaimmal. A falu jegyzőjének egyéb dolga is van mint... Kérem a kalapom a kocsiban maradt. Engedje legalább, hogy a kalapomat kivegyem! — Dacos mozdulattal nyomta kalapját fejébe, mintha veszedelmes bosszúra lenne eltökélve.

— Sajnálom — mondotta Rüdiger szárazon és a jegyzőt a következő percben már épúgy eltakarta a vastag porfelhő, mint az imént a szőregieket.

Mikor Nádassi prüszkölve és köpködve sántikált a Boszorkánydomb mellett, és felnézett Nina felé, aki most is ott legelt cövekjéhez kötve, akkor Rüdiger már a horgosi földesúr szobájában állt.

Az öreg inas sötétkék testhezálló zsinóros dolmányban jelentette a német tisztnek, hogy a méltóságos úr mindjárt jönni fog. Udvariasan hellyel is kínálta és egy palack konyakot és két poharat is készített az asztalra, mert hogy beszélgetés lesz. De a méltóságos úr váratott magára. Rüdiger ráért ezt a különös dolgozószobát alaposabban megtekinteni.

Főképpen azért volt különös ez a dolgozószoba, mert sehogy sem emlékeztetett dologra. Sokkal inkább hasonlított holmi vidám vadászkastély ivószobájára. A falakon zergeagancsok és kitömött állatok ékeskedtek. A sarokban nagy üveges pipatóriumban faragott és szépen feketére szívott tajtékpipák

dicsekedtek. A szemközti sarokban, másik szekrényben, palackok sora különböző pálinkákkal és likőrökkel kellette magát.

Mindez azonban Rüdigert nem érdekelte. Ő csak az íróasztalt nézte. Pedig azon egy kiszáradt tintatartón kívül semmi sem volt látható. De Rüdiger odalépett és látszólag szórakozottan motoszkált az íróasztal fiókján, amely — mintegy véletlenül — kinyílott. Az élelmezési tiszt gyorsan belenyúlt és hosszú ujjaival nesztelenül kotorászott a papírok között. Aztán olyan gyorsasággal, aminőt ennél a merev embernél föl se lehetett volna tételezni — visszatolta a fiókot és hátralépett.

Az ajtó kinyílt. Farkas Elemér lépett be.

— Isten hozta, kedves barátom — nyujtotta a földesúr mindkét kezét Rüdiger felé: — Miért áll itt a szoba közepén mint egy sóbálvány? — Hahaha — harsogott mély basszushangja. — Mért nem ül le? Miért nem iszik? Hiszen Farkas Elemérnél van.

Közben vendégét lenyomta egy székbe és mindkét pohárba konyakot töltött.

— Hallott már az én nagy káromról? — folytatta, mivelhogy Rüdiger márvány arccal, hallgatva ült és nem mutatott hajlandóságot arra, hogy megszólaljon. — Ezektől az átkozott banditáktól saját házamban, zárt ajtók mellett sincs biztonságban az ember! — Legjobb négy lovamat lopták ki az éjjel az istállóból. Hallott ilyet! Azon nyomban lepuffantanám a kutyát, ha kézre keríthetném!

— Kézre kerítheti. Az imént láttam azt a kis istállófiút — vetette Rüdiger csendesen és mintegy mellékesen oda.

Farkasnak egy pillanatra elállt a lélekzete. Leült. Apró izzó szemei még apróbbak lettek és lesből szúrtak feketén az ellenségre.

— Micsoda? Gézát látta? Lehetetlen. Téved. .

— Hogy Gézának hívják-e azt nem tudom. De jól megnéztem még akkor, mikor önnél az istállóban voltunk és véletlenül éppen ezt a négy lovat írtuk fel. Rendes fiúnak látszik. Kék

szemű, kerek, szeplős képű. Öt perc előtt jött Szőregről és ment Horgos felé. Valószínűleg Szőregen töltötte az éjszakát. Gondolom, kár lenne a fiút lepuffantani.

Most Farkason volt a beszéd sora. Torkát köszörülte, újra megtöltötte a poharat és ivott. Sötét arca sápadtságából fehéren világított a gyűlölet.

— Hm — harákolt kis idő mulva. — Gondolja? Hát ha itt van a kamasz, akkor legalább rögtön le lehet tartóztatni.

— Ez nem lenne okos az ön részéről, Farkas úr. Az ilyen kölyök úgy hazudik, mintha nyomtatásból olvasná. Félelmében azt hazudná, hogy ön küldte őt a határon túlra a már rekvirált lovakkal. Ez esetben természetesen az államügyésznek kellene az üggyel foglalkoznia. Bármilyen valószínűtlenül hangzanék is a vád: azt, hogy Farkas Elemér földbirtokos úr magyar állami tulajdont akart a jugoszláv határon átcsempészni, mégis kínos volna. Ugyebár?

— Nem akadna olyan bíróság, amelyik megengedné, hogy magyar földbirtokost így megrágalmazzanak — vágott Farkas rekedten közbe.

— Bizonyára úgy van. De a fiúnak a faluban rokonai vannak. Azok bizonyára találnának Szőregen tanukat arra, hogy ki adta el és ki vette meg a lovakat. Hamis tanukat, persze.

Farkas Elemér, aki a főhadnagyot erősen szemmel tartotta, mint a párbajfelek egymást, úgy vette észre, mintha Rüdiger ezeknél a szavaknál az íróasztal felé tekintett volna.

— Pedig egészen bizonyos, hogy a fiú — tette hozzá Rüdiger — a dologban tökéletesen ártatlan.

Farkas Elemér felhorkant.

— Azt akarja evvel mondani, főhadnagy úr, — sziszegte — hogy a lovakat én adtam el Jugoszláviába?

Rüdiger ujjaival az asztalon zongorázott és hallgatott.

Farkas Elemér kifeszített mellel szavalt.

— Ez aljas rágalom! Kikérem magamnak, akkor is, ha most a vendégem! — Tenyerével az asztalra csapott: — Tudni

fogja uram, hogy Magyarországon becsületsértésnek párbaj a következménye. Ezt csak vér moshatja le! Itt kard vagy pisztoly fog beszélni, uram.

Farkas nagyon hősies pózban állott ott, de Rüdiger szempillái se rezzentek, midőn csöndesen megjegyezte:

— Mi manapság tankokkal és repülőkkel dolgozunk. Pisztoly és kard teljesen kimentek a divatból. Egyébként ne izguljon. Én nem állítottam, hogy ön lovait a szőregi parasztoknak eladta volna. Ellenkezőleg, figyelmessé tettem arra, hogy milyen kellemetlen volna hamis gyanuba keverednie. Mivel a magyar kormány a rekvirálásokkal kötelességét teljesítette német szövetségeseivel szemben. Ezt a magyar bíróságnak oka van tekintetbe vennie. A német vezérkar ugyanis nagy súlyt fektet a magyar szállításokra. A bíróság nem hunyhatna szemet.

— Mit akar avval mondani, hogy a kölyök ártatlan? — dörmögött Farkas most kissé békésebben, de gyanakvó pillantással.

— Én csak valószínűtlennek tartom, hogy ilyen fiatal gyerek négy lóval egyszerre át tudott volna szökni, ha senki se segített neki. Sokkal gyakorlottabb kezeknek kellett itt a játékban szerepelnie.

— Azt gondolja, hogy valaki segített a fiúnak? — kérdezte Farkas.

— Nem. Ha a fiú valami bandához tartoznék, akkor most nem jött volna világos nappal Horgosra. Az hiszem, hogy szerb rablók az ön derék és szimpátikus istállógyerekét megkötözték és erőszakkal cipelték el magukkal.

— Szerb rablók? — Farkas felfigyelt.

— Ki más? Hogy a lovakat átvitték a határon, azt ön maga mondja. Persze jobb lett volna, ha a szerbek az ön derék istállógyerekét megölték volna. Akkor semmiféle kétely nem támadhatott volna a tényállás felől. De hiszen ha ön Farkas úr, a fiúval barátságosan és okosan beszélne, akkor ő megerősítené gyanunkat és részleteket beszélne el, hogyan történt az éjszaka

a szerb banditák támadása. Ön bizonyára ért engem? — Rüdiger szemüvege Farkas szemébe villámlott. Aztán folytatta: — Ennek nagy politikai fontossága volna. Segítene felderíteni a bűnös szerb provokációkat határunkon. Remélem, megért engem. De mindezt rögtön tudatni kellene az egész magyar sajtóval a közvélemény helyes tájékoztatása érdekében. Mert az még hamisan van tájékozva és indokolatlan és oktalan rokonszenvvel viseltetik a szerbek iránt.

— Igaz! — kiáltotta Farkas ezuttal őszinte dühvel. — Szégyen, gyalázat ezeknek a rác bandítáknak úgy hizelegni. Szégyen, hogy elfelejtjük, mit raboltak tőlünk. Mindent vissza! — mondom én. — Mindent vissza!

Rüdiger erre mozdult meg először, mióta ott ült az asztal mellett. Helyeslően bólintott. Ez a mozdulat olyan váratlan volt, hogy úgy hatott, mintha a német nyakcsigolyája tört volna el.

— Egészen az én nézetem — mondotta a német. — Bizalmasan meg is mondhatom most önnek, ez a mi Führerünk, Hitler Adolf, véleménye is. Éppen ezért nem szabad, hogy az ilyen szemtelen rablás titokban maradjon. Az istállófiúnak vallania kell. Ért maga engem? Vallania kell, minden áron, annak a taknyos suhancnak. Az ön feladata, Farkas úr, hogy kiszedje belőle ezt a vallomást. Ha szükséges lenne, akár a legvégső eszközökkel is. Ért engem?

— Értem.

— De ennek még ma meg kell történnie.

— Értem.

— Számolnunk kell avval a lehetőséggel is, hogy a fiú valamilyen okból nem akarja az igazságot bevallani. De akkor is történhetik valami, ami bebizonyítaná a szerb rablók bűnét...

— Miképpen lehet azt bebizonyítani?

— Van úgy, hogy a bűnös túlságos elővigyázatával árulja el magát. Az istállógyereket a szerb rablók magukkal hurcolták, de ő a rablóbandától megszökött. A bandítáknak most min-

den okuk megvan attól tartani, hogy a fiú itthon az egész rablást elárulja. Ki csodálkoznék azon, ha el akarnák tenni a gyereket láb alól. Ez bizony sikerülhet is nekik. Kár lenne érte. De ha a fiút meggyilkolva találnák, az kétségtelen bizonyítéka volna annak, hogy a szerb bandíták ölték meg, hogy ne vallhasson ellenök. Ért engem, úgye?

Ezuttal Farkas Elemér nem mondta, hogy érti, ámbár nagyon is jól megértette. Belemeredt üres konyakospoharába és hallgatott.

— Nekem tulajdonképpen mindez egészen mindegy lehet. Mert nekem egyre megy, hogy az ellopott négy lovat kapom-e meg, vagy azt a négyet, ami önnek megmaradt. De... de Farkas úr számára valóságos szerencse lenne az utóbbi eset. Amíg a fiú él, állandóan az ön feje felett lebeg a pör veszélye, állami tulajdon elsikkasztása és a határon való átcsempészése miatt. Háborús időben! Tessék erre is gondolni!

— De...

— De ha a magyar közvélemény az ön esetével kapcsolatban felvilágosítást kap ezen a határvidéken uralkodó tarthatatlan állapotok felől és ennek segítségével elérjük a hadüzenetet és bemasírozunk Szerbiába, akkor a négy lóval is várhatunk még kissé. Mert az elrablott lovakat bizonyosan megtaláljuk valamelyik szőregi istállóban. Megértett engem?

Farkas halálsápadtan állt fel: — Értem.

— Öt óráig, azt hiszem, beszél a fiúval. Öt után eljövök a feleletért. Viszontlátásra.

*

A második beszélgetés, melyről beszámolnunk kell, Juhász Bálint krumpliföldjén történt késő délután.

Bálint gazda akkor már hazament, hogy otthon körmére nézzen Eszternek, hogy mint készíti a vacsorát a kalákásoknak. Mert Eszter kissé fukar volt, ha vendégekről volt szó. Persze, nem is volt családtag, hanem csak szegény rokon, árva,

ORSZ. SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

akit Bálint gazda házába fogadott öccsével, Gézával együtt. Nem Eszter tulajdona volt, amit a vendégeknek feltálalt. Azért rendjén is volt, ha takarékoskodott. De Bálint gazdának néha mégis meg kellett szemlélnie, nehogy takarékosságával az illendőséget sértse. Aztán meg három esztendeje, hogy nincs gazdasszony a házban. Azért megesett, hogy ha Piroskának máshol akadt dolga, akkor Juhász gazdának magának kellett az éléskamrát kinyitnia.

A nap már a Köves-malom felett állt és a tiszai nádasban immár megkezdték a békák esti hangversenyüket. A munka nagyobbára elvégeztetett. Branko a maga részét már rég befejezte és Piroskának meg Zdenkának segített.

— Elkészülünk mi magunk is evvel a darabkával — mondotta Zdenka. — Jobban segítesz nekünk Branko, ha dalolsz egyet. Igaz-e Piroska?

— Én sohasem kérem, hogy énekeljen — felelt Piroska, fel sem tekintve munka közben. — Uramat sem kérném soha, hogy megöleljen vagy megcsókoljon, ha nem teszi magától — fűzte hozzá lebiggyedt ajakkal, mintha máris oka lett volna duzzogásra.

Hanem Branko a mindig oldalán lógó tamburáját leakasztotta és ment a lányok után, akik a kövér földet megforgatták és dalolt. Csillogtak az ásók az esti napban és elvagdosták a barna esőgilisztákat, hogy azok felaprózva gyűrűztek a lányok mezítelen lábai alá. Mögöttük ugrált sok holló és csipkedték fel őket.

De nem volt vidám dal, mely a húrokból felcsendült, mikor Branko beléjük nyúlt. Szokta is mondani, hogy nem rajta áll, hogy milyen dal kél az ujjai alól: néha vidámra akarna gyujtani és szomorú lesz belőle. Maga se tudja miért. Készen jönnek azok belülről. Olyan mélyről, ahova maga se lát.

Most is úgy esett. Víg nótát akart dalolni és íme, mintha csak másvalaki vezette volna ujjait a tamburán, bús magyar melódia hangzott fel. Branko énekelni kezdett:

»Elmegyek, elmegyek én messzire.
Nem leszek én sekinek terhire.
Elmegyek, elmegyek vissza se térek.
Lesz tavasz, lesz virág, de én nem leszek.«

Hogy jutott eszébe éppen ez a szomorú nóta? Maga se tudta.

Zdenka munkája lassúbbodott, alkalmazkodott a nóta ritmusához és halkan vele énekelt. Piroska ásóját olyan hevesen lökte a földbe, mintha mindannyiszor valakit agyonvágni akart volna. Keskeny szemöldökei éles ránccá húzódtak össze. Összeszorított ajakkal hallgatott. Nem volt kedve dalolni.

Hirtelen messziről különös lárma hallatszott, mintha vasuti vonat gördült volna. De úgy megnőtt a zaj, mintha száz vonat lett volna. Zdenka még folytatta a nótát, de Branko már nem figyelt a saját énekére. A lányok tovább dolgoztak. Senki sem nézett még föl, mintha a többieket nem akarták volna riasztani és nyugtalanítani. De figyeltek a távolba.

Az a furcsa lárma már valóságos robajjá nőtt. Sohase hallottak még ilyet. A különben oly csendes bácskai föld mintha félelmében reszketni kezdene, akár egy állat.

Erre már felvetik fejüket valamennyien és arra merednek, ahonnan a zúgás jön. Egyszer csak felsikolt az egyik Mihits-lány és a kamarási erdőcske irányába mutat, mely kékes stráfként húzódik a láthatáron. Az erdő mögött valami sötét felhő emelkedik, mintha vihar kavarná. Egyre magasabbra száll. Már a fák koronája fölé emelkedett, már magasabbra mint a templomtorony. A sötét vastag porfelhő egyre száll, mint a gomolygó füst: fel az égre.

— Jézus Mária — veti a keresztet Zdenka — mi ég ott?

— Semmi sem ég — mondja Branko nyugodtan, de igen komolyan és feszült figyelemmel néz a kamarási kis erdő felé, hol a fatörzsek között most már valami folytonos és egyirányú mozgás látszik, mintha ott vasuti vonat haladna el. — Semmi

sem ég — mondja Branko. — Azok valószínűleg német tankok. Egész brigád. Ott haladnak a fák mögött... Azok verik fel a port.

Branko tudja. Mert ő utász.

A levegő megtelik sűrű vasrobajjal. Mintha láncok csörögnének, gépek zuborognának. A gólyák már fészkeikre ültek. Most kiterjesztik szárnyaikat és csőrüket tátva harcrakészen ülnek fiókáik védelmére. A bokrokból felrebbennek a madarak. Tele a levegő ijedten kóválygó szárnyakkal. Galambrajok vadul csapkodva keringenek a háztetők felett. A hazatérő csorda bőgve, vadulva rohan a földeken át. A pásztor kiejtette kezéből a hosszú ostort.

A falubeli kutyák behúzott farokkal vonítanak. A macskák felborzolt szőrrel iramodnak a tetőkre és kapaszkodnak a fákra. Gyerekek sírnak. Féja, a harangozó félreveri a harangot.

Egész Horgos künn az utcán. Öregasszonyok lepedőkbe kötött ágyneműt cipelnek ki a házakból. Mindenki némán mered a kamarási országútra. Mindenki megdermedt a rettentő robajtól, mely mint valami vasáradat hömpölyög a máskor oly csendes falura.

A krumpliföldön a kalákások sápadtan bámulnak a kamarási erdőcskére.

— Nina! — kiált fel Géza, már fut is a Boszorkánydomb felé. Mert amott a tanító kecskéje vágtat esze nélkül. Hosszú kötelét cövekestől húzza maga után és mekeg keservesen. Dübörög a táj.

Akkor Branko hirtelen lehányja magáról zekéjét. Két markolással feltűri ingujját. És fut ki az országútra, mely ott halad el a krumpliföld mellett.

Amott közeledik egy porfelleg az úton, két megvadult ló száguld vad iramban, elszakadt gyeplővel. A letört kocsitengely veri mögöttük az út porát. És dübörög a táj.

— Nézd Piroska! — sikolt Zdenka. — Mondd neki, hogy jöjjön vissza! Piroska, az Isten szerelmére, ne hagyd Brankot! Letaposssák a lovak!

— Branko majd elkészül a lovakkal — feleli Piroska és úgy kíséri jegyese minden mozdulatát, mintha pillantása hozzáragadt volna. Arca sápadt és kezei kissé reszketnek. Mi tagadás? De nagy barna szeme izzik a büszkeségtől.

Branko olyan karcsún és hajlékonyan áll ott az országúti jegenyék között, mintha maga is fiatal jegenye volna. Karjait most széttárja, mintha csak ölelni akarna valakit, aki elébefut. Szemben a megvadult lovak lobogó sörénye. A letört hosszú kocsirúd úgy ugrál mögöttük, mint holmi eleven örjöngő óriás giliszta. Dübörög a táj.

Most! A száguldó lovak! Piroska önkéntelenül szívéhez emeli kezét. Zdenka rémülten felsikolt. Ugyanakkor Gruics gazda is kiált tele torokkal és egy követ hajít a lovak elé, hogy megijessze és eltérítse őket. De azok már Branko előtt vannak!

Akkor Branko is kurjant egyet. Nagyot, erőset. Mint a harsona: — Hé! — A lovak megtorpannak egy pillanatra, mikor Branko felszökik, elkapja a lovak zabláját. A lovak rohannak tovább. De Branko csügg a szájukon, mint a farkas, aki a ló nyakába csimpajkodott. A lovak ágaskodnak, hőkölnek, lassudnak. Végre horkanva, reszkető véknyakkal, csuron verejtékesen megállnak.

A robaj is lecsillapodott már. De a riadt lovak még remegnek.

Rohanva érkezik gazdájuk. Ő is csupa verejték és reszket, mint a lovai. Az öreg Baghi gazda az.

— No, itt vannak a lovai, Baghi bácsi — mondja Branko és odanyújtja zablájukat — keményszájú, szép állatok — teszi hozzá nyugodtan, mintha csak a vásárról hozta volna.

— Mit ráncigálod? — mordult rá Baghi kedvetlenül »köszönöm« helyett. Nem tetszett neki, hogy éppen a szerb

Branko volt az, aki lovait megállította. Baghi bácsi ugyanis a »szerbfalókhoz« tartozott, mint sokan a környékbeli zsíros parasztok közül, akiknek azelőtt földjeik voltak odaát, a mostani Jugoszláviában.

— Hadd fussanak a lovak — tette hozzá morcosan a gazda. — Holnap úgyis elrekvirálja a német!

— Hát akkor mért fogja olyan erősen a zablájukat? — mosolygott Branko.

— Mert mi haszna, ha el is futnak? — köpött egyet Baghi dühében. — Ugyis hazajönnek a jó állatok! No, no — paskolta gyöngéden őket — szolgáim. Az átkozott németek megriasztottak a pokolmasináikkal!

Gruics gazda közben a levélhordóval beszélgetett, aki kerékpáron jött az úton, a krumpliföld mellett.

— Szeged alatt napok óta ilyen tankosztagok vonulnak el — hírelte az.

— Mind miellenünk? — kérdezte és keskeny arca számtalanráncba futott össze.

— A rádió azt mondja, hogy nem, — vélekedett a levélhordó. — Azt mondja, hogy Hitler csak átvonulni akar hadseregével Görögország ellen. Azért, hogy az olaszokat segítse. Azt mondja, hogy Jugoszláviával békét akar.

Gruics bólintott: — Azt mondja a rádió.

A levélhordó ismét lenyomta pedálját: — Olyan békét akar, amilyent velünk magyarokkal kötött. Azt mondja a rádió.

Gruics bólintott: — Azt mondja... a rádió:

A levélhordó bólintott indultában: — A rádió! — fintorította az arcát.

Branko éppen akkor jött vissza az útról, mintha csak sétálni lett volna. Piroska odanyújtotta neki kabátját, de előbb leporolta. Nem szólt egy szót se. De arca pirosan égett a boldogságtól és büszkeségtől.

Gruics odafordult fiához: — És ti most akartok házasodni? Mikor tankseregek gurulnak felénk? Mikor ki tudja, holnap mi lesz?

És ezekkel a szavakkal kezdődött ama második beszélgetés, melyről e fejezetben be kell számolnunk. Ez rövid és csendes beszélgetés volt, de olyan szépen szólt fülnek és szívnek, mint Branko legszebb dalai.

— Gyorsan, gyorsan! — kiáltott Gruics a lányoknak, — hogy hamarabb hazaérjünk.

Mindnyájan újra munkához láttak. Ásó, kapa hasogatta a szép kövér bácskai földet.

Csak Branko és Piroska álltak egy helyben, mozdulatlanul egymás mellett. Branko ráncolt homlokkal nézett a már fénytelen vörös napkorongba, mely a Boszorkánydomb mellett már a láthatárt érintette. Piroska oldalról sandítva figyelte őt és aggódó tekintete kérdezte, — vajjon mit gondol most? Mert ezt szerette volna Piroska tudni. Szíve olyan nehéz lett, hogy csak a földön elnyúlni szeretett volna, sírva. De csak annyit mondott:

— Nesze a tamburád, Branko — és odanyújtotta a hangszert.

De Branko csak hallgatott és nem mozdult.

— Apád azt mondja — kezdte akkor óvatosan Piroska — hogy ne házasodjék az ember, ha nem tudhatja mi készül holnap.

Branko felelt, de nem nézett a lányra, szemeit nem vette le a hanyatló napról: — Vannak, akik ezt mondják. De vannak mások, akik annál inkább sietnek a házassággal.

Piroska egészen közel lépett Brankohoz: — Miért? — kérdezte elfojtott lélekzettel. — Miért óvakodik egy része és miért házasodik más része még hamarább?

— Mert ha jő a zivatar — szólt Branko, de nem nézett a lányra , — akkor van, aki azt mondja: könnyebb a csónak, ha csak egy ember ül benne.

— És mit mond a másik? — kérdezte Piroska alig hallhatóan.

Branko csak most fordult felé, forrón és mélyen nézett szemébe és azt mondta:

— Van, aki azt mondja: Inkább együtt elsüllyedni, mint egyedül megmenekülni.

Piroska fülig pirult és lesütötte szemét:

— Hát van, aki ezt mondja, Branko?

— Van — volt a válasz, erősen, forrón, mint egy ölelés.

Kis vártatva Piroska másodszor nyújtotta jegyesének a tamburát:

— A tamburád, Branko — mondta, de olyan meghatott gyöngédséggel, mintha valami egész mást mondott volna.

Branko a nyakánál fogta a zeneszerszámot, de Piroska sem eresztette el. Így összefogódzva álltak még egy darabig és belenéztek a vérvörös napba, mely félig már lehanyatlott a barna láthatár alá.

Akkor odafenn a felhőkben megint megjelent a német repülőgép.

*

A harmadik beszélgetés, melyet el kell mondanunk, egy órával később történt a horgosi népiskolában. Mikor ugyanis Juhász Bálint krumpliföldjén befejezték volt a munkát és a kalákások az itatónál már le is mosakodtak, cipőt, papucsot húztak, aztán ásót, kapát vállra vetve elindultak, hogy a gazdának jelentsék, meg van kapálva a krumpliföldje, akkor jutott csak Piroska eszébe, hogy Gézával még el kell a tanítóhoz mennie. Mert hiszen ki mástól kérhetnének tanácsot, mint Forbáthtól, hogy mitevők legyenek most már Géza dolgában? Mi legyen evvel a szegény gyerekkel?

De mivel Piroskának újra meg újra dolga akadt még a földön, hát a türelmetlen fiú előre futott.

Géza a tanteremben lelte a tanítót. Forbáth éppen avval volt elfoglalva, hogy Magyarország új térképét, melyet aznap

küldött el a szegedi iskolaszék, a falra szögezte. Mert hogy a holnapi napon a gyerekeknek már ebből kellett a földrajzt tanulniok.

— Mi a különbség? — kérdezte Géza. — A régi meg az új térkép között?

— Hát nem látod? Nagyobb lett az ország. — A tanító nehéz sóhajjal mondta ezt. Géza csodálkozott rajta.

— Hát az csak jó — jegyezte meg.

— Nem mindig jó a nagyobbodás. Teszem a rákdaganattól is nagyobb lesz a test. Mégis belehalhat az ember.

— Hát azt hiszi tanító úr, hogy Romániának több joga van Északerdélyre és Szlovákiának az északi megyékre, mint nekünk?

— Hát nem látod? Nagyobb lett az ország. — A tanító nehéz sóhajjal mondta ezt. Géza csodálkozott rajta.

Így is, úgy is maradni fog másnyelvű nép egyik vagy a másik országban. Ezt a jogot nem lehet mérlegen lemérni. Mert nem lehet máskép elosztani. Akárhol húzzák is az országhatárt, marad itt vagy ott olyan népcsoport, amelynek számára elnyomást fog jelenteni az osztozás, elégedetlenséget, gyűlölséget, még háborút is. Mindaddig, míg...

Forbáth tanító a mondat közepén megállt és elhallgatott. De Géza, aki feszült figyelemmel hallgatta, megkérdezte:

— Meddig tanító úr, mondja...

Forbáth nem felelt rögtön. Kis idő multán végigsimított kopasz fején, leült a kis iskolapadok egyikébe és halkan mondta:

— Látod-e, itt a Duna körül csak négy nép lakik együtt: magyarok, románok, szlovákok és szerbek. Mégis örökös a huzavona s gyűlölködés, elnyomás, háború. A Szovjetunióban százhúsz nemzetiség lakik együtt békében és barátságban. Mind szabadon élnek és fejlődnek a maguk nemzeti nyelvében és hagyományában. Egyik nép sem akarja a másikat elnyomni és kizsákmányolni. Ez az első szocialista ország. Nem azon múlik, hol van a határ, hanem azon, hogyan élnek egymással az em-

berek. Nálunk olyan rend van, hogy abból holnap háborús felfordulás lesz.

— De mi magyarok csak nem fogunk — Géza szíve annyira elszorult, hogy nem tudta befejezni a mondatot.

— Mi magyarok — felelt a tanító keserű lemondással — mi azt csináljuk, amit a németek parancsolnak.

— És nekünk majd lőni kell egymásra? Juhász bácsi és Branko odaát? Nem! Az lehetetlen!

A tanító nem felelt, mert jól ismerte Piroskát és a horgosi parasztokat. Ez a lehetőség ugyan elborzasztotta, de nem háborította fel őket. A háborút úgy tekintették, mint szerencsétlenséget, akár a tűzvészt vagy földrengést. Baj, de mit lehet tenni ellene? — gondolták. Szerencsétlenségnek vették, melyet viselni kell. Nem lázadtak fel ellene. Ebben Piroska is csak olyan volt mint az apja.

Az iskolaszoba közben besötétedett, mert lement a nap. Hűvös alkonyat szállt a falakra. Csak a templom fölött derengett még az égen valami furcsa kénsárga szín. A községháza fölött a hold halvány tányérja csüggött. A szalmatetők körül az első denevérek cikáztak hangtalanul.

Akkor lépett be Piroska.

— Elmondta már Géza? — volt első kérdése.

— Hát volt neki valami elmondanivalója? — Forbáth csodálkozva nézett a fiúra, aki mellette kuporgott a kis iskolapadban, lesütött szemmel. — Nekem egy kukkot se szólt.

Piroska nézte a fiú lekonyult fejét és megértette.

— Géza megesküdött, hogy senkinek semmit sem fog elárulni — kezdte a lány. — Nekem sem szólt. De nem volt nehéz kitalálni! Hát ha Gézának tilos beszélni, majd én elmondok magának mindent, tanító úr.

Aztán Piroska röviden elbeszélte, hogy mi történt az éjjel Gézával és Farkas úr négy lovával, úgy ahogy összerakta és elgondolta magának a dolgot. Hiszen Géza nem vallott. Őt kötötte esküje.

— De — mondotta végül Piroska — ha a kövér Sztojanovics el is bujtatta volna Gézát — meddig tehette volna azt? Hogyan számíthatott az a ravasz Farkas Elemér avval, hogy a szomszéd Szőregben ez a dolog titokban maradhat? És Horgoson senki neszét se fogja venni, hogy Géza ott búvik az ő lovaival?

A tanító nagyon komolyan figyelt, közben két ujjával kopasz fejét simogatta.

— Alighanem — felelte aztán — avval számított Farkas, hogy nem lesz rá szükség, hogy a lovakat soká rejtegessék. Avval számított a földesúr, hogy mihamar majd visszalophatja őket. És attól tartok, hogy ezúttal jól is számított.

— Aztán ki lopná ki a négy lovat Sztojanovics házából? Olyan tolvaj még nem akadt, akinek sikerült volna onnan valamit kilopni.

— A házából nem. De a házával együtt és egész Szőreggel együtt és az egész Bánáttal együtt. Ehhez semmi különös ügyesség nem szükségeltetik. Ehhez csak sok tankra van szükség.

Géza csodálattal bámult öreg tanitójára. Hiszen ugyanezt mondta neki a földesúr az éjjel egészen nyíltan. Csak Gézának hallgatnia kellett. Hogyan találhatta ezt ki Forbáth?

Piroska felugrott a kis iskolapadról, melybe ő is leült közben.

— Ohó! — Értem már! És maga azt hiszi, tanító úr, hogy Farkas jól számított?

Piroska elhalványodott. — Hát ilyen hamar lesz háború? — Kinézett az ablakon és halkan hozzátette: — Mi is láttuk a német tankokat.

Aztán hirtelen visszafordult Forbáthhoz: — Farkas most azt beszéli mindenkinek, hogy Géza ellopta a lovakat. És most Gézán rajta ragadjon, hogy ő lótolvaj? Mi? Talán még börtönbe is kerüljön? Persze! Akkor nem ő a hibás, még a német előtt se!

— Már nem ezt akarja — szólalt meg halkan a tanító. — Farkas itt volt nálam.

— Magánál, tanító úr? — vetette fel fejét elképedve Géza. — Magánál járt Farkas méltóságos úr?

— Igen, téged keresett. Tudja, hogy gyakran jársz hozzám. Azt is tudja, hogy Szőregről visszajöttél.

— Be akar csukatni?

— Nem. De talán még rosszabbat akar.

— Mit tervel? — kérdezte Piroska. — Homloka haragos ráncokba fodrozódott.

— Farkas most — folytatta a tanító — kocsisát szidja, hogy ez a buta, hazug híreket terjesztett el Gézáról. — Farkas most azt beszéli mindenkinek, hogy a legtiszteségesebb gyerek, akit ismer. Meg hogy gimnáziumba is akarja küldeni. Most úgy meséli, hogy nem Géza lopta a lovakat. Hanem Gézát fegyveres szerb rablók kötözték meg és áthurcolták a határon a lovakkal együtt.

— De hiszen ez nem igaz! — kiáltott Géza elképedve.

A tanító és Piroska mosolyogtak Géza naiv csodálkozásán.

— Hát azt vártad te, hogy Farkas úr csupa szín tiszta igazságot fog mondani? — Farkas most mindenfelé keres téged — folytatta a tanító. — Jutalom vár rád hűségedért. Kapsz, amit akarsz. Csak azt kell mesélned a faluban, hogy szerb rablók támadtak rád az istállóban és téged a lovakkal együtt elhurcoltak.

— Hazugság!

— De holnap már benne lesz a Szegedi Újságban. És sokan lesznek, akik szívesen elhiszik.

— Baghi és a többi szerbfaló! — vágott közbe Piroska haragos indulattal.

— Mások is, butaságból.

— Én semmit se fogok Farkas úrnak mondani, se másnak, ami nem igaz — kiáltotta Géza.

A tanító megragadta Géza kezét és nagyon komolyan szólt:

— Ha Farkas becsukatna téged, az szerencsétlenség volna, fiam, de csak neked és barátaidnak. De ha te segítenél a földesúrnak ilyen hazúgságokat terjeszteni, akkor avval segítenéd a háborút szítani, akkor bűntárs lennél a leggonoszabb bűnben: a háború felidézésében, mindkét nép szerencsétlenségében.

— Nem! Sohasem teszem! — kiáltott Géza forró szívvel.

A tanító megfogta a fiú kezét. — A földesúr fenyegetni fog, Géza. De te ne félj. Oldaladnál állunk.

Ezt úgy mondta, hogy Géza száz földesúrtól sem ijedt volna meg és száz német tanktól sem. Biztonságban érezte magát. Hozzátartozó, jó emberek védelme alatt.

— Jön Farkas! — kiáltott fel hirtelen Piroska. — Ide jön!

Az ablakból látni lehetett, mint lép be a földesúr az iskola udvarába.

— Úgy nézem, megint be van rúgva — jegyezte meg Piroska. Látta, hogy a nagy erős ember támolyog.

— Alighanem — bólintott Forbáth. Azután a fiúhoz fordult: — Mi most téged Géza egyedül hagyunk, hogy beszélhess vele. De itt leszünk a közelben, a másik osztályteremben. Segíteni fogunk. Ha azt hiszed, hogy szükséged van ránk, hívjál vagy nyisd ki ezt az ajtót.

— Miért? — kérdezte Piroska ijedten — hát bántani akarja?

— Gyere gyorsan Piroska. És te Géza, légy nyugodt. Nem vagy egyedül.

A tanító kiment a lánnyal az osztályból. A tornácon már jött elébük Farkas Elemér. — Nos? — kérdezte a földesúr rekedten és tompán. — Itt volt már magánál Géza, tanító úr?

— Igen. Benn van az első tanteremben. Beszélhet vele, ha úgy tetszik.

— Jól van. Nagyon jól van — mormolta Farkas és tovább botorkált. Mégis csak kedves, okos gyerek az. Még sohasem bántottam. Elküldöm a gimnáziumba, az egyetemre is! A neve bele fog kerülni az újságokba. Csak nem fogjuk mi magyarok egymást öldösni? Nem vagyunk mi gyilkosok, — motyogott tántorogva és halálsápadt volt... Mig a szűk folyosón végigtapogatódzott, mint valami vak, egyre ismételte: — Mi nem vagyunk gyilkosok!

Forbáth tanító aggodalmasan rázta a fejét, mikor utánanézett.

— Siessünk, Piroska — suttogta.

Körül kellett kerülniök az egész iskolaépületet és átmenni a kerten, hogy a hátsó bejáraton keresztül a másik tanterembe jussanak. Mikor beléptek, éppen hallották, amikor Farkas mondotta:

— Minden föl van itt írva. Semmit se kell beszélned. Elég ha ezt aláírod. Aláírod, hogy minden így történt.

— De nem úgy történt, méltóságos úr.

— Hát aztán? — kiáltott fel Farkas ingerülten. — Mit bánod te? Mi károd van belőle? Ki fogja bebizonyítani, hogy nem így történt? A szerbek rablók, valahány. Ha nem éppen ezeket a lovakat kötötték is el, hát máshol mást raboltak.

— A szerbek nem mind rablók, méltóságos úr. — Vér szökött a sápadt fiú arcába. Gruics bácsi is szerb — mondta haragosan — Marica néném is szerb volt.

— Kivételek nem számítanak. Mit értesz te a politikához?

Farkas közelebb tántorgott a fiúhoz. Papírlapot nyújtott feléje. Megint halkra fogta a szót, de vastag hangja forrón kojtorgott fel.

— Géza, legyen eszed. Én csak jót akarok neked. Te ebben az írásban senkit nem vádolsz meg. Név nincs az írásban. Tehát nem ártasz senkinek.

— De nem igaz, ami ott írva van.

Farkas Elemér még közelebb lépett. A szobában már sötét volt. Csak a papírlap és Farkas arca világítottak fehéren. A földesúr hörögve lélekzett. Géza hátrált előle, közelebb húzódott az ajtóhoz, mely mögött, tudta, a tanító és Piroska álltak.

— Géza! Hiszen nem vagy te buta. Azt hiszed talán, hogy én félek, hogy majd becsuknak, mivel eladtam az elrekvirált lovakat? Nincs olyan magyar bíróság, amely elítélne! Cseppet se félek! Az a német kutya ma nálam volt. Nem is kellenek neki a lovak! Ez a levél kell csak neki, csak ez a levél! Semmi más. Neki a szerbek ellen kell bizonyíték. Érted? És ez az élelmezési tiszt veszedelmes! Ez egy gyilkos, Géza fiam! — A részeg ember a fiú felé nyújtotta reszkető kezét és hangja remegett. — Írd alá! — könyörgött. — Adok neked ötven pengőt! Elküldelek a gimnáziumba. Lehet, hogy én rossz ember vagyok. Vad ember vagyok. De nem vagyok gyilkos. Én nem akarok gyilkos lenni! Hát nem érted, te buta kölyök miről van szó?

A földesúr krétafehér arca, izzó kis szemeivel a fiú fölé hajolt. Gézát megcsapta a pálinkaszag, undorodva és félve tapogatta, hogy merre van a kilincs.

— Vannak dolgok, amiknek meg kell történni. Ha emberéletbe kerül is. Ez magas politika. Ki törődik egy ilyen tetvessel, mint te? Senki! A kutya se törődik vele, hova lettél. Mondom, hogy ird alá, rögtön!

— Nem!

Géza mereven állt az ajtóhoz támaszkodva, emelt fővel. Nem akart bűnrészes lenni két nép szerencsétlenségében.

— Írd alá, átkozott parasztfattyú!

Farkas nagy keze felemelkedett és a fiú nyakát kereste, Géza keze már a kilincset fogta.

— Nem!

A nagy kéz mintha elszabadulna, független lett volna már tulajdonosa akaratától, közeledett Géza torka felé. Most határozatlanul megállt a levegőben. Sötéten a sötétben. Ijesztő, vak,

óriás rákféle, homályos iszapban. A kéz hirtelen megfordult és belemarkolt Farkas zilált hajába.

— Hát nem! — hörögte a földesúr. — Én nem vagyok gyilkos. De a levelet alá muszáj írnod. Megértetted? A te neved alatt lesz az újságban. Benne muszáj lennie. Te pedig el fogsz tünni a vidékről és itt ne lássunk többet, megértetted! Nesze ötven pengő és tünj el. De ha engem meghazudtolni mersz, ha tagadod, hogy aláírtad a levelet, akkor halálfia vagy. Megértetted? Halálfia! Azt mondom neked. És akkor nem tehetek róla. Én előre figyelmeztettelek. Én nem vagyok gyilkos! De a másik! A német! Az gyilkos!

Farkas Elemér a bankót letette az iskolapadra és megfordult. Tántorogva indult a kis gyermekpadok között a kijárat felé, kezében a fehér papírlappal. — Az a gyilkos! Veszedelmes gyilkos! — hörögte elmenőben.

Géza keze alatt a kilincs lassan lehajlott. Mikor mögötte kinyílott az ajtó, a fiú ájultan roskadt Piroska karjába.

A TORNÁCON

Most azonban kissé vissza kell az elbeszélésben mennünk. Mikor a nyugvó nap utolsó parazsa eltünt a lapos láthatár alatt, Juhász gazda általment az udvaron. Szokott körútját járta be gazdaságában.

Nem volt nagy. Akadt gazdagabb paraszt is nem egy a faluban. De ami a tisztaságot és a rendet illeti, hát mindenki megnézheti Juhász Bálint udvarát. Farkas Elemér házatája, akinek pedig diplomás jószágigazgató szolgál, sem néz ki különben. Juhász benézett a disznóólba, bár a nagy rekvirálás után csak két disznót hagytak meg neki. Azok sem akartak enni, úgy keseregtek a másik kettő után, melyeket elvittek. Igaz, hogy az eleséggel is nehéz volt mostanában, amióta egyre több és több német csapatot vontak össze a környéken. Az ördög tudja, miért?

A csirkék már aludtak, a tehén már meg volt fejve, az udvar tisztára kisöpörve. Juhász Bálint, mint máskor is, őrjárata után, most is megállt az udvar közepén az eperfa alatt, körültekintett és megpödörte szép fekete, különben is hegyes bajuszát.

Szeme büszke kedvteléssel síklott el a síkosra gyalult deszkakerítés és szépen faragott kapu fölött. Az övé volt a legszebb palánk a Széles-utcában. Senki ezt kétségbe nem vonhatja.

Aztán megpihent szeme a tornácon. A téli hónapoktól eltekintve a család egész élete ezen a tornácon játszódik le.

Síma, vékony faoszlopai között vörös paprikafüzérek meg sárga kukoricakötegek lógtak száradni. Mint a tarka függöny, olyan szépen kirítt a fehérre meszelt házfal előtt.

Juhász olyan dédelgető szeretettel nézegette házát, ahogy a dísznók fületövét szokta vakargatni és megpacskolni tehenének véknyát. Övé volt mindez. De nemcsak ez. Övé volt az emlékezés szeretett Maricájára is. Mert ha Juhász gazda így bejárta gazdaságát, mindenütt ott látta Istenben boldogult felesége drága kezenyomát. Sokat hozott át az asszony Szőregről hozományképpen a házasságba. De még többet szerzett hozzá fáradhatatlan két kezével. Tudta jól Juhász annakidején, mért hozott Szőregről szerb menyecskét. Dolgosabbak és szerényebbek azok a magyar asszonyoknál.

Juhász gazda negyvenhárom éves volt. Köpcös, tokás ember, ahogy illik a paraszthoz, aki nem éhenkorász és ad a méltóságára. Juhászról lerítt a tulajdon háza független birtokolásának természetes büszkesége. Kedélyes jóindulat ragyogott le kissé zsírosan fénylő, kerek arcáról. Bár felesége alig három éve halt meg és Juhász mindennap hűségesen emlékezett reá, mégis szemmelláthatő volt, hogy szereti a vidám társaságot és nem elrontója semmiféle jónak.

A tornácon két hosszú asztalt egymáshoz toltak. Eszter

estebédre terített a kalákásoknak. Juhász megállt az asztalnál és megszámolta a tányérokat.

— Öt szőregi, két horgosi és a család. Nincs hiba.

— Tíz, mint a parancsolat — felelt vissza Eszti, Géza tizenhétéves nénje, aki még a Juhász házában élt. Sápadt, sovány lány, keskeny összeszorított ajkakkal, melyek közül a szavak olyan hegyesen szúrtak ki, mint a darázscsípés. Kivált ha valami szólás-mondással, valami kész fordulattal vághatott vissza. Pedig Eszternek mindig volt visszafelelni való mondás a száján. Most éppen két boroskancsót helyezett az asztalra.

— Egy füstös hordócska bor az, minden, ami megmaradt — mondotta Juhász. — Piroska lakodalmára szégyenszemre pénzért vásárolhatunk majd bort.

— Ha ugyan lesz pénzünk — csapott vissza a válasz, csaknem ellenségesen. Eszter éppen a pogácsákat számolta a tányérokra. Mindenkinek négy darabot. Több nem jutott. Mivelhogy a pogácsasütésnél nem lehet a töpörtyüvel spórolni.

Juhász töltött magának egy pohár bort, megkóstolta, szakértően csettintett, aztán felkelt, számítgatva:

— A krumplitermés háromnegyedét eladhatom.

— Ha ugyan a jegyző le nem foglalja a német számára — szúrt vissza Eszter.

Juhász egy hajtásra hörpintette fel borát és csitítva felelte:

— Énnálam már járt a jegyző. Tőlem már mindent elvittek, amit leadni kellett.

Juhász derűlátó és jótermészetű ember volt és nem állhatta az örökös elégedetlenséget. Azért bosszankodott Eszter hepciás feleletein.

— Egy az nem számos — vágott az megint vissza, — Baghi bácsinál négyszer jártak már rekvirálni.

— Fogd be a szád — fortyant föl erre Juhász. Mert ha jóindulatú volt is, de hamar fejébe szállt a vér. — Fogd be a

szádat. Kalákának kell lenni. A krumpliföldet fel kell kapálni. Ezt el nem spórolod. Napszámos még többe kerülne. Hát mit járatod a szád.

— Csak az igazat mondom — vetette oda Eszter konokul. — Gyújtsam meg a lámpát?

— Inkább a petróleummal takarékoskodj. Hiszen kisüt ma a hold is.

— Ha a németek nem fogják azt is elrekvirálni — vetette oda Eszter sebtiben, de már fogta is a nagy tálcát az asztalról és szaladt be a házba a gazda felelete elől.

— De most aztán elég volt a németszidásból — csattant fel Juhász és dühösen az asztalra vágott. A folytatást már csak a nyitott ajtón át a konyhába kiálthatta a lány után: — Azt mondom nektek, hogy mind fogjátok be a szátokat, különben csak még nagyobb lesz a baj.

Ekkor kinyílt a kerítésajtó és Kácsa, az öreg horgosi cigány lépett be. Nem is volt talán olyan öreg, mint amilyennek látszott. Alig lehetett néhány évvel idősebb Juhász Bálintnál. De rövidre nyírt haja már őszbe csavarodott, barna arca elványadt, fekete szeme borús lett. Kácsa mezítláb jött, kirojtosodott nadrágban. De mégis ünnephez öltözve. Szmokingkabát volt rajta, kimondhatatlanul kopott és piszkos szmoking. Régi idők fényének emléke. A fekete selyembélésű kabát alatt azonban látható módon nem volt ing a cigány testén. Magával hozta hegedüjét, tok nélkül, csak úgy a hóna alatt. A vonó a húrok alá volt bedugva.

Kácsa sántított. Ezt a hibát az 1915-ös háborúból hozta haza. Ami még nem is lett volna olyan nagy baj, ha nem hozott volna reszkető, idegsokkos kezeket is. Annakelőtte Szeged legelőkelőbb kávéházainak híres primása volt. Nem is hívták akkor Kácsának. Volt neki finom cigányprimás neve. A híres hegedüs Berkes-család ivadéka volt. De mire jó a cigánynak, ha Berkesnek is hívják, mikor reszketős lett a keze. Becsületből hagyta el nevét, hogy ne járassa le a jó primásnevet. Elegáns

szmokingja lassanként elkopott, akár ő maga és Kácsa mezitláb érkezett vissza szülőfalujába, Horgosra. Oda még elég jó volt a parasztoknak. Horgoson kapta a Kácsa nevet, mert ott emberemlékezet óta minden muzsikuscigányt így hívtak. Kácsa ráhagyta, mint annyi mást. De háborúról és politikáról azóta meg voltak a maga gondolatai.

— Csillagos, szép jóestét kívánok a gazdának és minden kedves vendégének — köszöntött be Kácsa már az ajtóban hajbókolva.

— Megjöttél már Kácsa? — bólintott feléje Juhász. — A kalákavendégek még nem jöttek meg a földről.

— Kicsit korábban jöttem, kezét csókolom Juhász úr, mert kérdezni akartam, gondolja-e, hogy ma még táncolunk?

— Miért ne? Hangolhatod is már a hegedüdet.

— Én benne vagyok, kezit csókolom. Csak most azt gondoltam, mert... Nem hallotta Juhász úr azt a kis lármát a kamarási országúton?

— A német tankokat? A macskám ijedtében a tetőre mászott.

— Olyan port vertek föl, hogy két óra hosszat nem lehetett a Köves-malmot látni.

— Ez aztán a technika! — kiáltotta Juhász őszinte csodálattal. — Ez organizáció!

— Por ez, kérem nagy por! — sóhajtott Kácsa, míg leült a szederfa alá a padra és térdeit magosra húzta, mintha hasa fájna.

— De mi köze ennek a mi kaláka-táncunkhoz? Ne félj! Te Kácsa, mikor még fiatalok voltunk te is meg én is, te hegedültél össze a megboldogult Milicával. Hát most Piroskát és Brankot fogod összehegedülni nemsokára.

Kácsa felvetette deres fejét és szomorú szemei megnedvesedtek.

— Ha azt az egyet még megadná nekem az a jó Istenem, hogy én Piroskának lakodalmán hegedülhessek. Hogy lakoda-

lom lenne Horgos és Szöreg között. Hogy a nóta szóljon át innen is, onnan is a határon. Mint akkor, mikor Gruics Milicát hozta Szőregről Horgosra Juhász Bálint. Úgy szólna ez a vén hegedü akkor még egyszer utoljára, mintha csupa szagos rózsa hullana belőle.

— Két hét mulva, Kácsa, úgy leszen!

— Aki megéri — sóhajtott a cigány, fázósan megborzongva és térdeit álláig húzta. De hirtelen felugrott és mélyet bókolt a kerítésajtó irányába.

— Kezét csókolom, jegyző úr.

Nádassi lépett be az udvarba és sebes kis léptekkel a tornác felé tartott.

— Jó estét, Juhász gazda.

A paraszt lassan, tempósan megfordult és ceremóniás, széles mozdulattal lépett a jegyző elébe:

— Isten hozta! Üdvözlöm jegyző urat. Térjen beljebb, tisztelje meg szerény hajlékomat.

Mikor Nádassi a tornácra lépett, ijedten állt meg a hosszú asztal előtt.

— Hát mégis? Hát mégis? — csóválta meg rosszalóan fejét.

— Mi mégis, jegyző úr? Mi nem tetszik?

— Hogy maguk itt lakomára készülnek.

Juhász töltött egy pohárral az aranyszínű borból és ünnepélyesen átnyujtotta Nádassinak:

— Engedje meg jegyző úr, hogy köszöntsem, mint első vendégemet.

Magának is töltött és koccintásra tartotta poharát: — Egészségére, jegyző uram.

Kácsa szintén meghajolt a szederfa alatt: — Egészségére, nagyságos úr.

A jegyző mégegyszer aggodalmas arccal szemlélte az asztalt.

— Tartok tőle, Juhász gazda, hogy ma nem leszek szívesen látott vendége.

Juhász újból töltött és mosolygott: — Csak nem akar engem megsérteni, jegyző úr?

— Ments Isten! De hiszen tudja, mostanában sohse jövök egyedül. Van nekem egy kísérő árnyékom.

— A német élelmezési tisztet gondolja? Kérem, legyen szerencsém, — Juhász ismét kitárta karjait. — Különös szerencsének fogom tartani, ha házamban vendégül fogadhatom. Isten éltesse! Rekvirálni való nálam úgy se akad már — nevetett Juhász.

De a jegyző közelebb lépett hozzá, az asztal fölé hajolt és halkan megkérdezte: — De el fogja-e magának ezt hinni a német, ha meglátja ezt a nagy terített asztalt?

Juhász hátradűlt székében és elnyújtózott: — Jegyző úr — kezdte szélesen. — Megértem én, hogy történelmi időkben az embernek áldozatot kell hoznia. Én lelkiismeretesen mindent le is adtam, mindent, ami fölötte volt a megszabott téli tartaléknak a család és a gazdaság számára. Nem protestáltam. De jegyző uram — emelte kezét széles szónoki mozdulattal — hogy én aztán mit csinálok az én törvényes részemmel, az én előírás szerinti nekem járó készletemmel, hogy ami nekem megmaradt, azt magam eszem-e meg, vagy vendégeimnek adom, ha nekem úgy tetszik — Juhász felemelkedett saját szónoki hevétől elragadva — már ebbe, engedjen meg jegyző úr, azt hiszem senkinek semmi beleszólása nincsen.

Minden magyar paraszt született és tudatos szónok. Juhász nem minden hiuság nélkül élvezte saját szavai lendületét.

Ekkor Nádassi a cigányhoz fordult: — Kácsa, menj csak az ajtóhoz és vigyázd, nem jön-e a német élelmezési tiszt.

Kácsa felkelt a padról és a kerítésajtó felé sántikált: — Nem kell nekem ahhoz nagyon nézelődnöm, nagyságos úr — morogta — észreveszem én azt már messziről.

— Ha nem nézelődsz? — kérdezte a jegyző, aki ismerte már a cigány tréfáit. És kíváncsi volt a rejtély megoldására.

— Van nekem egy öreg bicskám itt a zsebemben — Kácsa belekotort utána — hacsak messziről közeledik is valami német, akkor a bicska magától kinyílik a zsebemben.

— Te csak fogd be a szádat — kiáltotta Juhász nevetve. — Hát te is beállsz németet szapulni? Te nem szereted a németeket, mert józan, okos emberek és nem herdelják pénzüket cigányra.

— Bizony, a magyar urak sem sokáig fogják már herdálni. Mert elveszi tőlük a német — dörmögte az öreg Kácsa a kerítésajtónál.

A jegyző egész közel tolta székét Juhászéhoz.

— Hát nézze Juhász gazda: a németek józanok és okosak. Éppen azért a németnek sohse fogja megmagyarázni tudni, hogy valaki vendégeket lásson, ha neki magának is csak a szűkös téli tartalékja maradt és tudja, hogy utána neki kell böjtölnie miatta.

Juhász szemöldökét ráncolta, kissé előre fordította fejét, szokása volt, ha gondolkodott. — Hm — mondotta kisvártatva — de mi ketten. jegyző uram, mi csak értjük egymást, igaz-e? — Újra megtöltötte a jegyző poharát. — A borocska nem rossz. Hogy ízlik jegyző úr?

— Pompás!

— Ez a német — kezdte újra óvatosan a paraszt — úgy-e csak a jegyzővel együtt jöhet hivatalosan magyar állampolgár házába a törvény szerint?

— Úgy van — felelte Nádassi. — Törvény szerint csak a magyar jegyzőnek van joga élelmiszer után kutatni, ha rekvirálásról van szó. A német csak mint megfigyelő kísérheti.

— Na hát! És ha a jegyző talál élelmet, akkor van élelem, de ha nem talál, akkor nincs. Igaz-e? Hm... Van még egy hordócskám ebből a borból, régi barátságból átküldöm a jegyző úrnak.

— Köszö-kö-köszönöm — Nádassi dadogni kezdett a meghatottságtól. — De lássa kedves Juhász gazda, mit használ, ha én semmit se találok a maga kamrájában, mikor a német itt lát mindent kirakva a tányérjain.

— Hehehe — nevetett Juhász hirtelen hangosan és két kézzel kapaszkodott az asztalba. — Hehehe... tréfál a jegyző úr? — Csak nem hiszi komolyan, hogy egy német tiszt úr vendégeim tányérjáról fogja elrekvirálni a falatot? Hehehe... Különben most jut eszembe... van még egy sonkám a kéményben... ha jegyző úr szereti...

Juhásznak alig volt ideje a mondatot befejezni, Nádassi már szavába vágott és nyugtázta az ajándékot.

— Köszönöm Juhász gazda. Holnap elhozatom. De értsen meg végre... Hiszen éppen azért, mert olyan jóakarója vagyok, azért rohantam ide mindjárt. Hiszen fáj az embernek a szíve, ha látja ezt a rablást. Édes Istenem!

— Miért? — mondja — rohant ide mindjárt? — Juhász megint félrefordította fejét és rákacsintott balszemével a jegyzőre. — Miért, mondja?

— Hogy azt tanácsoljam és arra kérjem, ne tartsa meg ma este ezt a kalákamulatságot!

Juhász újra széles szónoki pózba vágta magát: — Hogy gondolhat ilyet jó magyar ember létére, jegyző úr? Az emberek egész nap dolgoztak az én földemen. Rászedjem őket? Sajnáljam tőlük ezt a korty bort, ezt a nyomorult koldusfalatot? Szegény boldogult feleségem úgyis megfordulna sírjában, ha ezt a nyomorúságot itt látná! — Keserű megvetéssel mutatott saját asztalára. — Az egész környék csak az én szégyenemet beszélné.

— Jönnek a kalákavendégek! — kiáltott akkor Kácsa a kerítésajtóból.

A jegyző felugrott. — Hát... ahogy gondolja... Látja, Juhász gazda, én mindent megteszek a maga érdekében. Most

szaladok... Nekem mindig rohannom kell, ezekkel a rossz lábaimmal.

Már szaladt is, sántikálva, az udvaron át. Az eperfa alatt megállt és hátranézett:

— A bort és a sonkát majd átveszi a feleségem, ha nem lennék otthon — zihálta. — Hiszen tudja mit kockáztatok, mikor magának tanácsokat adok. De hát fáj az ember szíve ezeken az állapotokon. Elvégre huszonöt éve ismerjük egymást. Piroska még együtt játszott szegény Margitommal nálunk az udvaron. Oh Istenem... Jó estét!

Aztán kifutott az udvarból.

De már jöttek is a kalákavendégek. Csak Piroska és Géza nem voltak velök. A nagy port vert német tankok, a levélhordó hírei és Gruics aggodalmas arca ellenére is nagy volt a kedv. Munkában kimelegedve, az eredménnyel elégedetten és egy jó vacsora reményében, borral, cigánnyal jöttek. Ki gondol messzebbre, ha fiatal? Tréfálkozva, nevetve állították ásókapáikat a sarokba és már helyet akartak foglalni az asztalnál. De Juhász Bálint kérte, hogy várjanak még:

— Hol hagytátok Piroskát? — kérdezte.

Gézával ment a tanítóhoz. Valami megbeszélni valójuk akadt — mondta Branko, aki most is mint mindig, a legkacagóbb vidámság közepette is komoly és hallgatag maradt. — Hamarosan itt lesz Piroska is.

— No lányok, legények, köszönöm nektek a segítséget! — szólt Juhász. (A szőregi lányokon kívül ugyanis még két horgosi legény is volt velük).

— De háziasszony nélkül mégse kezdhetjük a mulatságot. Most pedig nincs más gazdasszony a házamban, mint Piroska. Tehát várjunk kissé türelemmel, míg megjön. Menjetek addig a kertbe.

— De Kácsát magunkkal visszük.

— Kácsa a fiatalokkal megy, ha nem is hívják — szólalt meg az öreg cigány és hegedüjével hóna alatt utánuk sánti-

kált. Hamarosan megszólalt a cérnavékony nyirettyűhang a gyümölcsös- és zöldségeskertből. A vén horgosi cigány húzta, ahogy tudta, ő, aki valaha a legelegánsabb szegedi kávéházakban elegáns szmokingban játszott saját bandája előtt feszítve.

Beesteledett. A tiszta sárga holdvilág a szederfa árnyékát éles rajzzal tette le az udvar homokszín földjére. Denevérek árnyékai suhantak át fölötte hangtalanul.

Juhász sógorának és Brankonak töltött.

— No sógor — emelte Gruics poharát — a krumpliföld fel van kapálva. Adjon Isten bő termést!

— Köszönöm sógor a segítséget — koccintott rá Juhász.

Ittak. Branko nem ivott. Hallgatag várakozással nézett egyre a kerítésajtó felé.

Gruics megtörölte száját inge ujjával és rákezdte: — Mondanék én valamit sógor: azt, hogy most legokosabb volna mindjárt szépen hazamennünk, szőregieknek.

Erre Juhász odavágta poharát az asztalra, hogy csak úgy csattant.

— Mit, már te is avval jössz? Már te is szégyent akarsz fejemre hozni? Hiszen mindenki azt fogja a faluban beszélni, hogy a gyerekeink eljegyzése felbomlott.

Branko, aki mindezideig csak az ajtót nézte, most Juhászra emelte sötét szemeit: — Bálint bátyám! — szólalt meg halkan és szemérmesen — Piroska és én már holnap akarunk összeházasodni. Akkor semmiféle szóbeszéd a faluban nem lesz.

Juhász úgy bámult öccsére, mint valami eszelős: — Megbolondultál? Holnap? Hiszen az lehetetlen!

— Lehet — felelte Branko nyugodtan, szintoly halkan, mint az előbb. — A szőregi anyakönyvhivatalt kilenc órakor már nyitják.

— Badarság! — kiáltott Juhász — Piroska még meg se hímezte ágypárnáit. És mit képzeltek ti szelekótya nép? Megházasodni csak úgy tisztes lakodalom nélkül? Hogy azt mond-

ják, ez a Juhász már annyira koldusbotra jutott, hogy lányának lakodalomra se futotta? És házasodni pap nélkül? Csak úgy anyakönyvi hivatalban? Szenteltvíz nélkül, csak úgy tintával? Soha! Ilyet nem tesz az én lányom.

Branko szerényen lesütötte szemeit és szeliden felelt a heves beszédre: — A lánya akarta. Így határoztuk el ketten Piroskával.

— Nem engedem! — Az asztalra vágott Juhász.

— Én is ellene vagyok — tette hozzá Gruics.

— De Piroska akarja — mondta Branko, szemét föl sem emelve.

Kis szünet állt be. Csend. Mintha maga a sors szólt volna bele a dologba. Juhász nyelt egyet, még egyet, harákolt, aztán óvatosan megszólalt: — Piroska mondta, hogy ő így akarja?

— Piroska akarja.

Juhász megvakarta fületövét. — Ezek a mai gyerekek! — dörmögte megcsappanva. (Mert, ha Piroska akart valamit, az ellen nem volt appelláta.)

Branko most feltekintett és hangosabban beszélt: — Bálint bátyám, adja ide nekem Piroska születési bizonyítványát, meg keresztlevelét. Magammal viszem most Szőregre, hogy mindent előkészítsek. Holnap délelőtt Piroska utánam jön.

Branko nyugodtan és határozottan intézkedett, ahogy értelmes gazdához illik, kinek saját háztartása van.

— Hát mégis elrontjátok nekem a kalákámat — sóhajtott Juhász. — A születési bizonyítvány és a keresztlevél kell, mondod? Hova is tettem az okmányokat? Gyere sógor, segíts megkeresni. Úgyis elmégysz nemsokára, látom már.

Juhász gazda és Gruics bementek a házba. A többiek a kertben voltak. Így Branko egyedül maradt a csendes udvarban, az árnyékos tornácon, ahol alig volt látható, mikor a kerítésajtót hirtelen benyomták és Géza futástól kifulladva szinte beesett az ajtón.

*

Most azonban megint vissza kell mennünk kissé elbeszélésünkben. Mikor ugyanis Piroska Gézával kijött az iskolából és a nagy térre kilépett, a fiú hirtelen megállt és megrángatta Piroska kezét. Egy szót se szólt. Némán meredt a templom előtti kőkeresztre.

— Mi az Géza?

— Ott áll — suttogta a fiú sápadtan.

— Kicsoda?

Géza azt akarta mondani a »másik«, a gyilkos, akiről Farkas Elemér beszélt. De mégsem mondta, mert hiszen nem tudhatta biztosan, hogy a földesúr kit értett alatta, mikor ezt mondta. Nem tudta. Mégis ez volt az első gondolata, mely jegesen keresztülcikázott fején, mikor a szikár, nyurga alakot ott az este árnyékában megpillantotta. Mozdulatlanul állt az ott, alig észrevehetőn, mintegy lesben: a német fasiszta!

Piroska tekintetével követte Géza szemét.

— Gyere gyorsan — mondta sebesen, mikor Rüdigert megismerte. — Ez a majom biztosan megint utánam jár. Gyere. — És Piroska csaknem futva húzta magával a fiút.

Mindketten érezték, hogy Rüdiger jön mögöttük. Géza éppenséggel nem volt arról meggyőződve, hogy ez az üldözés Piroskának szól. Nem néztek vissza. De a néhány embernek, aki szemközt jött, elképedt arcán látható volt, hogy a német hátuk mögött jön, nyomukban.

Mikor a Széles-utcába befordultak, Piroska az mondta: — Nézz hátra, Géza, jön-e?

Géza óvatosan hátra sandított vállán keresztül. Mint valami hosszú kísérteties madár, nagy merev léptekkel jött utánuk Rüdiger, valószínűtlen gyorsasággal. Alig kétszáz lépésnyire volt tőlük.

— Jön — suttogta Géza tele félelemmel. — Fussunk.

Erre Piroska a legközelebbi mellékutcába kanyarodott a Széles-utcáról.

— Hová mégy?

— Csak nem állíthatok be otthon evvel a majommal a sípládámon? Branko szerb legény. És vad szerb. Majd még késsel megy neki. Itt az ásom, Géza, menj te haza. Én beszaladok Baghi bácsihoz és hátul a kerten megint ki. A német elveszíti majd a nyomom.

— Veled megyek Piroska! — könyörgött Géza. Félelem szorította össze torkát. Piroskának semmi baja sem eshetett. A hold már szépen világított a kémények felett.

— Menj előre és mondd meg Brankonak, hogy mért késtem el. Mert különben a tanítóhoz fut és keres engem és megindul a pletyka faluszerte. Mondd, hogy előbb a szemétlerakodóhelyre kellett mennem, hogy megszabaduljak ettől a némettől.

Géza nem tudott mosolyogni Piroska tréfáján. Nehéz szívvel vette át nénje ásóját és futásnak eredt. Azt remélte, hogy Rüdiger őt fogja üldözni. Elérni úgyse tudja, de hogy akkor majd békébe hagyja Piroskát. Visszanézett futtában. A sarokház fehérre meszelt fala vakítón világított a holdfényben. Egy pillanatra látta rajta Rüdiger hosszú árnyékát. A német tehát Piroskát követte.

Géza megállt. Ne forduljon vissza Piroskához? Hátha szüksége van segítségre? De hát, hogy tudhat ő rajta segíteni evvel a nagy fasisztával szemben? A fiú szíve elszorult, dühében és gyengeségén való szégyenletében.

Mikor aztán Géza vállán a két ásóval, kifulladva dűlt be az udvarba, Branko éppen egyedül ült a tornácon, sötét pillantását változatlanul az ajtóra szegezve. Branko az ő Piroskáját várta.

— Géza! — ugrott föl most és futott a fiú elé. Nagy kezét vállára tette. — Hát Piroska hol maradt?

És milyen furcsa, Géza, aki azért rohant úgy, hogy mihamarébb Brankot értesítse, hogy mi van Piroskával, most hirtelen zavarba jött erre a kérdésre. Pedig Piroska maga bízta meg vele, hogy mondja el mi történt az utcán. Most Géza mégis

lehorgasztotta fejét és elpirult. Szégyenkezett. Szégyelte kimondani, hogy egy idegen ember, egy fasiszta, Piroskát kísérgeti. Szinte bűnrészesnek érezte magát Branko előtt. Tulajdonképpen nem is magát érezte bűnösnek, hanem Piroskát. Pedig hát az sem tehetett róla, hogy a német tiszt utána vetette magát. Mikor Géza felemelte fejét és Branko sötéten villogó szemébe nézett, Piroska szavai jutottak eszébe: »Késsel menne neki, ha látná«.

— Hát hol maradt Piroska? — kérdezte újra Branko és a kérdés másodszor türelmetlenül hangzott. A fekete szemöldökök kissé összerándultak. Géza vállán nagy barna kéz nyomása nehezedett.

— A német fasiszta — kezdte Géza végül mégis szégyenkezve — ott állt a templom mellett és utánunk jött.

— Az egész úton? Végig az utcákon? — Branko homlokát veszedelmesen ráncolta.

— De Piroska nem akarta, hogy egész a házunkig jöjjön. Azért előre küldött engem és bement Baghi bácsihoz, hogy majd kilopódzik a hátsó ajtón, hogy a német elveszítse a nyomát. — A fiú szemei könnyesek voltak, mikor dadogva hozzátette: — Piroska nem tehet róla! Úgy állt ott lesütött szemmel, mintha bíró előtt állna. Branko sötéten hallgatott.

— Most menj a többiekhez — szólalt meg végre rekedten. De nehogy a németről bárkinek egy szót is szólj! Egy árva szót se! Különben összetöröm minden csontodat! Megértetted?

— Egy szót se szólok — felelte Géza készségesen. Branko fenyegetése nem ijesztette és nem is sértette meg. Hiszen egészen együtt érzett vele. A világért se szabad tudni erről senkinek!

Géza a kert felé futott. De csak az ajtóig. Ott észrevétlenül behuzódott az árnyékba, az eperfa mögé. Mert valami eszébe jutott.

Branko azonban nagy, kemény léptekkel elindult a kerítésajtó felé. Meg kell nézni, hol marad Piroska. Az ajtó előtt

azonban megtorpant. Mit? Hogy ő, Piroska jegyese, Gruics Branko, végigjárja a falut a menyasszonya után, mint valami nevetséges féltékeny figura, aki vetélytárstól fél? Az volna csak a komédia! De hátha Piroskának segítségre van szüksége?

Éppen a kilincshez nyúlt mégis, mikor hirtelen kivágódott az ajtó. Piroska ugrott be és újra becsapta. Nem köszönt, nem is nézett körül a lány. Csak zihálva támasztotta vállát az ajtónak, mintha tartaná, hogy valaki kívülről be ne jöjjön.

— Csakhogy végre itt vagy — kiáltott Branko és kezét jegyese elé nyújtotta. De az észre se vette a mozdulatot, mert az ajtórésen kandikált ki és csak kezével integetett hátra, hogy Branko maradjon csndesen. — Pszt! — suttogta még zihálva a futástól. — Csöndesen! Jön!

— Ki jön? — kérdezte Branko elborulva.

— Oh, az a buta pincepatkány. Utánam jött a majom.

— Tudom.

— Micsoda figura! — nevetett Piroska kissé kényszeredetten. Mégis tartott tőle, hogy Branko túlkomolyan veszi az ügyet. — Ez a gólyalábú majom! — Piroska tréfával próbálta elütni az ügyet, pedig szíve már a torkában vert. És csakugyan itt jön a szemtelen pimasz! — suttogta kissé riadtan. A kilincs valóban megmozdult. De Piroska keményen fogta. Kívülről rázták az ajtót és kopogtattak. Piroska nekivetette vállát az ajtónak.

— Az ajtó zárva van! Kívül tágasabb! — kiáltotta Branko hangosan. Arca sápadt volt. Szemei szikrát hánytak. Piroska integetett neki, hogy hallgasson.

Ekkor az ajtót hirtelen olyan erővel taszították be, hogy a lány hátratántorodott és térdre bukott.

A küszöbön hosszan, mereven, mozdulatlanul ott állt Rüdiger német főhadnagy.

Branko ökölbe szorított kézzel lépett elébe: — Azt mond-

ták magának, hogy az ajtó zárva van, — harapta a szót fogai között és már emelte is öklét.

De akkor Piroska talpraugrott és elállta jegyesének útját: — Megállj, Branko!

De a nagy barna kéz egyetlen lassú, de ellenállhatatlan mozdulattal félretolta a lányt és fojtva, veszedelmesen ismételte: — Azt mondták magának, hogy az ajtó zárva van!

Rüdiger fagyos nyugalommal lépett be az udvarba: — De nincs zárva — mondta csaknem hangtalanul nyujtva a szót.

Piroska elkapta Branko ütésre emelt karját és rángatta, tolta a karcsú, nagy legényt a tornác felé.

— Menj innen, kedves! Menj! Ülj le a tornácra nyugodtan. Semmi dolgod evvel a pimasszal. Ez a mi udvarunk. Itt enyém a szó. Az ilyen vendégekkel magam is elkészülök.

Olyan büszkén és rátartian mondotta, hogy Branko némán hagyta magát visszatolni a tornácig. Ott egy oszlopnak támaszkodva, sötét, fenyegető pillantással figyelte a német tisztet. Piroska azonban megfordult és ökleit csípőjére téve indult Rüdiger felé, hogy kieressze rá veszedelmes nyelvét. De még ki sem nyíthatta száját, Rüdiger már megszólalt. — Ne szaladj el édes kicsike!

Hidegen, hangsúly nélkül beszélt, mint valami automata. Merev arcizmai meg se mozdultak közben.

— Hallja az úr! — fakadt ki Piroska. — Először is nem vagyok a maga édes kicsikéje. Másodszor: sohasem őriztünk együtt disznót, hogy tegezzük egymást.

Rüdigerre Piroska haragja a legcsekélyebb benyomást se tette. Közelebb lépett a lányhoz, nyugodtan, akár a saját szobájában volna, mintha csak azt mondta volna: »Hozzon egy pohár vizet!« — Gyere velem — kezdte újra, de itt megakadt. Egy szó sem jutott az eszébe. »Moment mal«, — szólalt meg németül, aztán elővette zöld jegyzőkönyvecskéjét és lapozgatva keresett benne: — Liszt — mormolta... disznók...

kecskék... itt van .. igen... és hangosan olvasta: — Gyere velem ebben a szép holdvilágos estében — olvasta az elkészített felírt mondókáját — a folyópartra, a jegenyék alá sétálni.

A tornác vékony faoszlopa megreccsent Branko marka alatt. Kapaszkodni kellett bele. De nem ő volt a gazda ebben a házban. Piroskáé volt ott a szó.

— Takarodjék ki innen — csattant élesen Piroska hangja. — Hogy merészel szégyentelenül egy tisztességes magyar leányt saját házában...

De nem fejezhette be a mondatot. Mert Rüdiger a lány ellenállását egyszerűen nem vette tudomásul, mintha nem is saját akaratú lénnyel állna szemben, hirtelen megragadta Piroska karját:

— Gyere velem ebben a szép holdvilágban... ismételte egyhangúan.

— Tüstént eresszen el!

De erre már ott termett Branko. Öt méternyire volt onnan a tornác. Branko egy ugrással ott állt Piroska és a német tiszt között. Rüdiger meglepetésében eleresztette Piroska karját.

Géza a szederfa mögött állt és izgalmában öklével a fatörzset verte. Ha most egy jó kése lenne! Hogy meri az a pimasz német Piroskát megérinteni! A fiú a maga testén érezte a szégyent, mint valami égő sebet. Brankora meredt, mintha szíve minden felháborodását, szeretetét, gyűlöletét beleönthette volna Branko szívébe. Olybá tűnt neki, mintha Branko karja az ő karja lenne most és avval tudna ütni!

De a sötét szerb legény ezuttal még nem emeli fel karját. Csak hangja remeg a fojtott dühtől és alig észrevétlenül megtorpan, mint ugrás előtt. — Hallja maga, — mondja — először is jónapot mond az ember, ha idegen házba lép és a ház leányával beszél.

— Mit akar itt maga? — fordul felé Rüdiger mozdulatlanul jeges arccal.

— Ez a lány itt az én eljegyzett mátkám, — Branko hangja minden szónál hangosabbra dagadt. — Ez a lány holnap az én feleségem lesz. Jól megértett engem?

Piroska hátulról ráncigálja vőlegénye kabátját: — Branko, hadd, az Istenért!

— Menjen innen! — kiáltja Rüdiger élesen a legényre.

— De most aztán ajánlom, hogy kotródjék innen! Gyorsan, mert... Branko arca hirtelen eltorzul. Magas, karcsú alakján lassú remegés fut végig. Minden ízma megfeszül. Lassan, lépésenként közeledik a német tiszt felé, előrehajtott fejjel, mint a nekibúsult bika, ha öklelni készül. Szeme elborul, mint a részegé. Ilyen az, akit visszatartani nincs már hatalom.

Piroska kétségbeesetten kapaszkodik karjába:

— Branko, az ég szerelmére, ha szeretsz...

Rüdiger lépésről-lépésre hátrál és revolvertáskájához nyúl: — Elmenni innen! — rikácsolja. — Háromig számolok! Ha nem megy, akkor lövök!

Branko lehajol és kését ragadja meg csizmaszárában.

— Hát számoljunk, főhadnagy úr! Majd segítek. Egy! — kiáltja.

Géza öntudatlanul egy követ ragad fel a földről és kilép a fa mögül. A vér kalapál halántékában, nem állhat tovább, nem nézhet tétlenül.

— Jézus, segíts! — kiáltja Piroska rémülten. De Brankot már nem lehet visszatartani.

— Kettő! — kiáltja a szerb legény. — Főhadnagy úr! Számoljon hát! Számoljon!

A főhadnagy előhúzta revolverét. Ebben a pillanatban Piroska hangos nevetéssel Rüdiger elé ugrik és karon ragadja őt. Leszorítja a revolvert is.

— Jöjjön gyorsan, főhadnagy úr! — És húzza Rüdigert a kiskapu felé. — Mutatok én magának szép helyet a sétára! Jöjjön csak! Jöjjön csak!

Branko szinte megkövülten mered utána: — Piroska, itt maradsz! — hörgi.

De Piroska ezt a fájdalmas, vad kiáltást már nem hallja. Már kicibálta a német tisztet az utcára és becsukta maga mögött az ajtót.

Csend.

Üres, dermedt csend. Gézának úgy tűnt, mintha a világban egy tátongó, feneketlen hasadék szakadt volna. Talán csak pár másodpercig tartott ez, de elviselhetetlen hosszúnak látszott. A fiú megmeredve, jeges tagokkal, mozdulni sem tudott. Érezte, hogy itt most valami nagy szerencsétlenség történt. Ha vér folyt volna a két férfi között, az nem lett volna olyan borzasztó. A Branko és Piroska között a szerelmet nem ölte volna meg.

Kisvártatva, mint ájulásból eszmélve Branko hirtelen az ajtóhoz ugrott és felrántotta. A kilincs kezében maradt. De megállt, hevesen megcsóválta fejét és újra becsapta az ajtót, hogy majd kifordult sarkaiból. — Nem! — kiáltotta rekedten. Aztán vadul markolt bele hajába: — Piroska egy némettel megy karonfogva! Az én menyasszonyom! Az egész falu szemeláttára sétál a némettel, este az utcán! Oh!

Olyat vágott öklével a kerítésre, hogy az megingott. Aztán megfordult és furcsán bizonytalan léptekkel, mintha részeg lett volna, visszament a tornácra. Ott egy székbe vetette magát, bort töltött és két pohárral egymásután felhajtott.

— Nem! — hörögte rekedten. — Nem megyek! Elhárító mozdulatot tett, mintha láthatatlan valakik el akarnák hurcolni. — Nem én! Hogy az egész falu lássa, hogy futok utána! Nem! — Újra töltött és ivott. Szétzilált fekete fürtjei sápadt barna arcába hullottak.

Juhász Bálint és sógora éppen akkor jöttek vissza a lakásból a tornácra.

— No hát Branko, induljunk — mondta Gruics. — Hívd ide a szőregieket. Már indulhatunk is.

De Branko nem mozdult. Fejét öklére támasztva a kerítésajtóra meredt és hallgatott.

— Piroska még most se jött meg? — kérdezte Juhász.

— Nem! — horkant fel hirtelen Branko. — Nincs itt! Itt se volt!

— Tovább nem várhatunk reá. Branko! — mondotta Gruics. — Át kell jutnunk a határon, mielőtt lemegy a hold.

Branko rácsapott öklével az asztalra, hogy minden tányér és pohár csördült-zördült: — Nem!

— Mi az? — bámult Gruics fiára.

— Kaláka! — ordította Branko s újra az asztalra vágott.

Gruics meglepetve és ijedten rázta kicsi fejét. Efféle állapot igen ritka volt Brankonál. De ha mégis volt, hát akkor veszedelmes volt. Juhász Bálint viszont mosolygó kedvteléssel nézte jövendő vejét. Mert úgy látta, kapatos. Ha a férfi a jó bort szívesen megissza — volt Juhász filozófiája — akkor iparkodni is fog, hogy mindig legyen egy hordócska pincéjében.

— Én örülök — mondta Juhász — hogy még ráértél kissé idogálni is.

— De nekünk okvetlen mennünk kell — aggodalmaskodott az öreg Gruics. — Branko, állj fel!

— Nem! — ordított Branko. — Azértse megyek! Kaláka! Ne gondolja Piroska, hogy sírva gunnyasztok a sarokban!

Juhász ráncolt homlokkal figyelt fel. — Mit jár a szád Piroskáról? De Branko nem felelt. Felkelt és tántorogva ment ki az udvarra.

— Lányok ide! Ide legények! — tapsolt. — Kalákások! Három a tánc!

Juhász Bálint utánament. — Te, mit mondtál az előbb Piroskáról?

Géza érezte, hogy itt most mindjárt kitör a második szerencsétlenség. Piroskának rögtön haza kell jönnie. Csak ő magyarázhat meg mindent. Csak ő hozhat rendbe mindent, kedves, okos szavaival, cirogató kis kezeivel.

Géza észrevétlenül kisurrant az ajtón.

A holdsütötte Széles utca néptelenül feküdt előtte. Hova mehetett Piroska avval a némettel? Sétahelyet akart neki mutatni? Az csak a Boszorkánydomb környékén lehetett. Géza szaladni kezdett.

De mikor a felső kúthoz ért, már meglátta Piroskát. A hosszú szikár németet és a kisnövésű lányt, mint egy gyermeket mellette. Háttal álltak Gézának.

Géza nesztelenül odalopódzott és a kerítés árnyékában megkuporodott.

— Látja ott a jegenyéket a folyó partján? — hallotta Géza Piroska hangját. — Menjen csak gyorsan oda, üljön le a fűbe és várjon. Ott a Köves-malomnál.

— Aztán odajössz, édes kicsikém?

— Csak, ha szépen vár. Nem szabad elmozdulnia a helyről, különben nem találom meg.

Géza pillanatig sem kételkedett abban, hogy Piroska bolonddá tartja a fasisztát és eszében sincs vele menni. Mégis fájtak neki ezek a szavak és szégyenkezni kezdett. Piroska szájából csunyán hangzott az ilyen igéret. Mintha bemocskolta volna. De jó, hogy Branko nem hallotta. De most aztán jöjjön haza, különben a szerencsétlenséget nem lehet többé jóvátenni.

Géza lekuporodott egy akácbokor mögé és halkan fütyörészni kezdett:

»*Átal mennék én a Tiszán ladi-ladi-ladikon...*«

Piroska egy fejmozdulata mutatta Gézának, hogy a jelt nemcsak meghallotta, de meg is értette.

— Hát várjon ott! — kiáltotta. — Viszontlátásra!

És futva hagyta ott a németet. Csak a kerítésajtó mellett érte el Géza, úgy szaladt. Ezért Géza el se mondhatta egészen, hogy közben mi történt az udvaron. Piroska csak annyit értett meg, hogy Branko haragszik és nem akar hazamenni.

Ezért Piroska meglepődött, mikor az udvarba lépve azt látta, hogy ott együtt van az egész társaság, vígan dalolnak és

javában folyik a mulatság. Még pedig Branko vezeti a dalolókat.

Az egész társaság az eperfa alatt gyűlt össze Kácsa körül. Így senki se vette észre, mikor Piroska és Géza beléptek az udvarba. Piroska az ajtónál megállt, Brankot akarta előbb kissé figyelni, mielőtt beszél vele.

Az eperfa alatt éppen befejeztek egy nótát. Jobban mondva Branko szakította félbe, kivette a hegedüt Kácsa kezéből és nagyot kurjantott. — Azt daloljátok, amit én huzatok nektek! Jó nótát. Régi jó magyar nótát.

Branko aztán maga igazította a cigány álla alá a hegedüt, ami nem sikerült mindjárt, mert kissé támolygott.

— Húzd rá, Kácsa! Maga is rágyujtott:

»Ne higyj magyar a németnek
Akármivel hitegetnek.
És ha ád is menlevelet
Olyat mint a köpenyeged
Pecsétet üt olyat rája
Mint a holdnak karimája
Nincsen abban semmi virtus
Verje meg a Jézus Krisztus.«

A két horgosi legény jobra-balra odaállt Branko mellé, karjukat Branko vállára rakták, úgy dalolták dacosan, hogy hallja az egész utca:

»Nincsen abban semmi virtus,
Verje meg a Jézus Krisztus!«

Juhász Bálint odalépett a dalolók elé és barátságosan, de komolyan intette meg őket:

— Hagyjátok abba legények! Ezt a nótát betiltotta a csendőrség.

— Hiszen régi magyar nóta ez, csókolom kezét — vetette közbe a cigány. — A csendőrkapitánynál is énekelték minap, vasárnap, a nevenapján. Magam húztam.

— A csendőrkapitány maga énekli, de engem megbüntet miatta és benneteket szétveret. Hát hagyjátok abba, ha megkérlek.

— Csak a szavak tilosak, Juhász úr — vetette Kácsa megint közbe. — A nóta nem tilos a szavak nélkül. — És úgy kezdett rá, hogy csukott szájjal zümmögte nótáját. Az egész társaság zümmögő kórussal kísérte.

A zümmögő kórus ellen Juhász Bálintnak nem volt kifogása. Karon fogta hát Brankot és halkan megkérdezte: — Te Branko, a Zdenka azt mondja, hogy Piroska járt már itt az este. Zdenka mondja, hogy látta a kertből. De hogy aztán hirtelen eltünt. Mi történt itt, mondd!

— Semmi se történt! — kiáltott Branko szilajon villogó szemmel, mintha Juhász nagyon megsértette volna.

— Mit kiabálsz úgy? Azt mondd meg, miért ment el megint a lányom?

— Piroska, az édes kicsike — ordított öklével részegen hadonázva Branko, hogy nemcsak az egész udvaron, de biztosan künn az utcán is hallani lehetett, — Piroska egy német tiszt úrral sétálni ment! Juhász Piroska éjnek idején egy némettel csavarog.

A zümmögő dal elnémult, mintha késsel vágták volna el. Mozdulatlanul, az ijedtségtől dermedten állt meg mindenki. Ezt Piroska is meghallotta persze. A dalolás alatt már mosolyogva közeledett a csoporthoz. Most gyökeret vert a lába. Pár percig úgy álltak ott mint a kőbálvány.

— Befogd a szádat! — ordított fel végre Juhász. — Hallgass te ripők! Ha olyan részeg vagy, hogy nem tudod, mit beszélsz, feküdj a disznóólba! — Vállon ragadta Brankot. — Ne merd a lányom gyalázni, mert...

Már emelte öklét, mikor Piroska hirtelen előlépett:

— Kinek mi dolga itt Juhász Piroskával? — csattant élesen, kihívóan hangja.

— Nekem — kiáltott elébe Branko rekedten. — Énnekem! — és akkorát vágott öklével mellére, hogy beledöngött. — Nekem! — Kitépte magát Juhász kezéből. Juhász utánakapott a megvadult legénynek, de Piroska elhárította apját: — Eridj innen apám — mondta elszántan. — Akinek itt szava van Juhász Piroskához, az mondja neki magának szemébe! Ne másnak!

Akkor Branko már ott állt előtte:

— Mit csináltatok avval a rühes némettel, azt mondd meg!

— Hogy mit csináltunk? Hogy mit csináltunk? Piroska hosszú, fájdalmas büszke pillantást vet jegyesére. Hangja fájdalmas, mintha búcsúznék. — Hát ha így beszélsz, hogy mit csináltam, akkor nincs mondanivalóm többé neked, Branko. Egy szó se!

Avval megfordul és már indul is. De Branko megragadja karját és visszarántja.

— Mit csináltál a némettel? Eltorzult arca holthalavány.

— Tüstént elereszd a karom!

— Beszélj! Vagy... — felemeli öklét.

— Hozzám ne merj nyúlni, te! Még nem vagyok a feleséged!

— Még nem? Még nem? Nesze!

A felemelt ököl Piroska arcába zuhan.

Az elborzadás moraja hallatszik a dermedt csöndbe.

Géza úgy érezte az ökölcsapást, mintha maga kapta volna, szive közepébe.

Piroska mindkét kezét arca elé csapta, aztán lassú, kissé ingó lépésekkel elindult végig az udvaron, be a házba. Branko lógó karokkal, élettelenül meredt maga elé. Csak mikor Piroska már a házban eltünt, oldódott fel a dermedés a jelenlevőkön, akkor ocsudtak csak fel. Juhász gazda, aki mint a gutaütött állt ott bénultan, most ordított csak fel!

— Darabokra téplek, te kutya!

Brankora vetette magát. Gruics elébe állt: — Ne vedd a dolgot úgy a szivedre, sógor. Branko többet ivott a kelleténél.

Gruics a dühtől ziháló sógort erővel az asztalhoz vonszolta, bort töltött és szájába öntötte.

— Igyál, sógor és csillapodj. Látod-e, ha magyar legény volna Branko, akkor szót se szólnék, igazad volna. Akkor súlyos eset volna. Mert a magyar háromszor meggondolja, míg egyszer üt. De a szerb látod-e, a szerb, azt mondják, szivét fejében hordja, a szivében pedig puskaport. Maga fogja mindjárt legjobban bánni, szegény Branko.

Juhász kifujta magát és ivott. Aztán hirtelen váratlan egészen nyugodtan megszólalt: No most aztán megülhetsz itt csendesen és várhatod, míg ez a két megkergült birka visszajön. A kalákát hát mégis megüljük. Kácsa, hol vagy? — kiáltott ki az udvarra. — Hozd a hegedüdet és húzz rá!

De Géza nem nyugodott meg olyan hamar, mint Juhász bácsi. Az ő számára elviselhetetlen volt a fájdalom, hogy Branko és Piroska így szétmentek. Tudta, hogy Piroska sohase fogja megtenni az első lépést a békülésre, Géza ismerte Piroskát. És hát igaza is volt Piroskának. Elvégre Branko megbántotta. Persze, mert nem tudta, mi történt. Neki, Gézának kellett volna a dolgot jobban megmagyarázni. Igen, ő, Géza is vétkes ebben a szerencsétlenségben. Istenem, Istenem, most már mi legyen?

Brankonak kell Piroskához elmenni és bocsánatot kérni. De vajjon megteszi-e? Csak ő, Géza veheti rá erre Brankot, mert csak ő az, aki tudja, hogy Piroska teljesen ártatlan. Igen, neki kell most Branko után szaladnia és kézenfogva visszavezetnie. Ez az ő feladata, hogy a szerencsétlenséget jóvátegye. De hol keresse most Brankot?

Géza szive borus, meghatott megindultsággal telt meg, ahogy elképzelte, hogy Branko és Piroska újra kézakézben állnak majd és ránéznek mosolyogva. Piroska fejét Branko vál-

lára hajtja és így szól: — Gézának köszönhetjük boldogságunkat.

De Géza felrántotta magát álmodozásaiból. Az égen nyílegyenes, fehér sáv jelent meg. Legyezősen felfelé szúrt fel a túlsó Tiszapartról a sötét magasba. Reflektor! Még egy! Egymást keresztezve söpörték lassan az eget.

Géza nem először látott ilyesmit. A határon, innen és túl, gyakran csináltak hadgyakorlatokat reflektorokkal. Ezuttal azonban olybá tűnt, mintha más volna mint máskor. Ez komoly. Olyan mint azok a robbanó gránátok, melyeket tegnap este látott a német repülő körül robbanni.

Talán még az éjjel történik valami? A földesúr is meg a tanító úr is mintha azt gondolták volna! És éppen most mentek szét Piroskáék haraggal. Szörnyű!

JÖN A ROZINGER!

Anélkül, hogy bárkinek is szólt volna Géza, kilopódzott az udvarról. De az utcán megállt. Hol keresse Brankot? A holdas, világos éjszaka olyan óriás nagynak tűnt fel egyszerre és magát benne olyan kicsikének és elveszettnek érezte. Szegény istállófiú ő csak, árvagyerek. Belekeveredett ebbe a veszedelmes lólopásba. Most meséljen valami kitalált hazugságot szerb rablókról, akik őt megtámadták volna és azt még írja is alá. Aztán tűnjön el a környékről! Ugyan hová? És most itt ez a zűrzavar Piroska nénje és Branko között! Géza azt képzelte, hogy látja Farkas Elemér nagy kezét, mint valami eleven ragadozó madarat feléje repülni. Már nyílt a marka, hogy Géza nyaka után nyúljon.

A megriadt fiú minden árnyékban a német fasiszta gyilkos száraz, merev alakját látta. És odafenn az égen a fényszórók sugarai keresztezték egymást, fel-felragyogtak, akár a villogó, hosszú kardpengék.

Géza futni kezdett. A Boszorkánydomb felé szaladt. Sejtette, hogy Branko ott valahol a Tisza partján ül. Mert hiszen Branko most bizonnyal nagyon szomorú. Biztosan fáj a szive, mert megbántotta Piroskát. Hát hova megy az ember, ha emészti magát és valahol egyedül ki akarja magát sirni? Odamegy, ahol a legszebb egyedül ülni, az pedig a Tisza-part a Kövesmalom és a Boszorkánydomb között. Géza maga mindig ott ült a fűzek között, ha nehéz volt a szíve.

Tehát most is a Boszorkánydombra futott. Mert hátha mégis itt settenkedik Branko? De előbb még körüljárta a házat. Mikor a sövénykerités mellett haladt el, Piroska ablakára tekintett. Nyitva volt. Ezüstösen csillogtak az ablaktáblák a holdfényben. Piroska ott állt az ablakban. Kezeit feje fölött összekulcsolva, mozdulatlanul nézett a messzeségbe. Géza könnyeket látott szép halovány arcán. Meg se mert mukkanni. Megfordult és amilyen gyorsan csak tudott, szaladt le a Tiszapartra.

Éppen mikor a szőregi országutat keresztezte, hát messziről zúgást és robogást hallott. Ahhoz hasonlított, amit a krumpliföldön hallottak délután. Gyengébb volt ugyan a zaj, de nagyobb sebességgel közeledett. Kisvártatva látta Géza, hogy motorkerékpárok fordulnak be a kamarási országútra. Legalább száz, ha nem több. Az országút pora füstölgött a kerekek alatt. Mintha a föld égett volna nyomukban. De a szél a Tisza felől fujt és a porfelhőt Horgos felé hajtotta. Azért lehetett innenfelől látni a motorkerekeket, amint ijesztő fekete óriásmadarakként repültek alacsonyan a föld felett.

A motorkerékpárok zúgása hallható volt Juhász Bálint tornácán is. Ott már akkor gyertya égett az asztalok végén, mert a hold úgy állt, hogy a tornác árnyékban maradt.

— Hallod? — súgta Zdenka borzongva. — Megint német páncélkocsik!

— Sokan vannak — felelte szepegve a fiatalabb Mihits-lány.

Az idősebb csak a fejét fordította az utca felé, nagy, kitágult szemekkel, melyek mintha máris valami borzalmat láttak volna.

— Édes Istenem — sóhajtott Zdenka. — Miért nem megyünk már haza? Mire várunk még?

A három szőregi lány váll közé húzott fejjel, összebújva ült, mint három fázó madár. Bizony nem volt vidám ez a kalákavacsora Juhászéknál.

Az asztal másik végén a gazda maga ült Gruics sógorral a gyertya mellett, ott se volt vídámabb a hangulat. Gruics arcán a ráncok még megszaporodtak, hasonlitott arca valami nagy szárított körtéhez. A távoli motorkerekek zúgására figyelt és egyre bólintott. A belenyugvás gesztusa volt ez. Mert ha olyan nehézség adódott, vagy olyan csapás érte, hogy egészen gyámoltalannak érezte magát, olyankor bólogatott is, ami azt jelentette: — Hej-haj, igen, ilyen a szegény emberi sors. Isten a tudója.

Gruics hát bólogatott most is és mondta: — A németek még a pokolból is fegyvergyárat fognak csinálni maguknak.

Juhászban több életkedv és bizakodás lakozott, mint a mindig aggodalmas ráncosarcú sógorban. Most is megtöltötte hát a poharakat. Mert ha dalolás, tánc ezuttal nem is volt, ha ezek a meghabarodott fiatalok a szerelmi perpatvarukkal meg is zavarták a kalákavacsorát, de hát mégis csak bor mellett ülnek itt együtt, jó rokonság.

— Igyál sógor — kocintott Bálint gazda. — Vesd ki a gondodat fejedből. A német páncélkocsik bennetek nem fognak kárt tenni. Csak átvonulnak azok Jugoszlávián Görögországba az angolok ellen. Hiszen hallottad a rádiót. Veletek a német nem akar semmit. Egészségedre!

Juhász ivott, széttörölte bajuszát és mivel a sógor semmit se felelt, hát maga folytatta: — De micsoda katonák ezek a németek! Mint a villám ott teremnek mindenütt. Én is jó katona voltam, én mondom neked, én, öreg őrmester, hogy ezeket

nem lehet megverni. Ehhez én értek. Mi magyarok örülhetünk, hogy nekünk szövetségeseink. Nem lett-e Magyarország nagyobb Hitler segítségével?

— Hát az már igaz, kezit csókolom — szólalt meg Kácsa hangja az árnyékból. Mert a cigány nem ült az asztalnál, hanem ott állt félrébb a tornác egyik oszlopához támaszkodva, pohárral kezében. — Bizony megnőtt — sóhajtotta — mint az egyszeri hizó. A sertés is így szólt a gazdájához nagy hálásan: — Nagy és kövér lettem, mert kihízlaltál. Hogy hálájam meg neked? A gazda pedig ezt felelte a hálás sertésnek: — Ha nagy és kövér lettél, akkor leváglak és megeszlek. Avval kihúzta a kését és leszúrta a hálás disznót.

— Fogd be a szádat, Kácsa! Mit értesz te a politikához? Inkább igyál! Nesze!

Juhász odanyujtotta a korsót, a cigány pedig poharát alátartotta.

Akkor Gruics felállt: — El kell mennünk — mondta nagyon határozottan. Branko nélkül is.

De Juhász visszanyomta székére. — Maradj már nyugton sógor és igyál. Mert én mondani akarok neked valamit! — Juhász újra megtöltötte a poharaikat. Arca már kihevült és halántékán vastagodtak a kék erek. — Mondani akarom neked — kezdte szélesen kiteregetve a szót, még a tányért és a kancsót is félretolta az asztalon, hogy szavainak helyet csináljon: — Hát most megmondom neked, hogy nekem mért imponálnak úgy a németek. Emlékszel-e arra a kereskedelmi utazóra, aki a mult nyáron itt járt nálunk Horgoson? Azt a vizesfazekat vettem tőle, amelyik fütyül, ha felforrt benne a víz. Mert az a huncut német tudta, hogy a feleségem meghalt. Az ám! Tudta, hogy nálunk a vizesfazéknak néha fütyülnie kell, mert nem mindig áll asszony a tűzhely mellett, aki figyeli. Ezt az a kutyafülű fel is írta a jegyzőkönyvecskéjébe. Ezt gondold el! Nevem és címem benne volt abban a noteszben. Abban a noteszben minden horgosi házról fel volt jegyezve, hogy ott éppen mi

hiányzik. A német ezt mind tudta! Látod sógor, ez az! Így kell dolgozni. Ez a szervezés!

Erre újra megszólalt a tornác sötétjéből a cigány.

— A Rozingernél is találtak egy noteszt. Abba minden bankról fel volt írva, hogyan lehet ott a pénzszekrényt kinyitni.

— Micsoda Rozingerről beszélsz? Kicsoda az?

— Hát nem tetszik tudni? A leghíresebb bankbetörő volt, kezit csókolom. Az aztán tudott szervezni.

— Hallgass el már a butaságaiddal. — Juhász nekitüzesedett. — És például ez a Rüdiger főhadnagy megtanult magyarul. Ez se imponál nektek? — Hát hogyne — motyogott mégis a cigány a sötétben. — Biztosan nagyon imponál az őzbaknak, hogy a jó vadász megtanulja az őznyelvet is. Mert a nőstény hívásával tudja előcsalni a bakot.

Juhász szerencsére nem hallotta ezt.

— Most pedig mutatok néked valamit — beszélt tovább letompított hangon és közelebb húzódott sógorához, mialatt zsebéből egy összehajtogatott röpiratot húzott ki. — Ezt a postán kaptam. Látod? Nekem küldték, Juhász Bálintnak, Horgosra, pontos címzés. »A magyar földesgazdákhoz!« — Olvasd csak! De szól ez a szerbeknek is. Ebből megértheted, milyen lesz Európában az új rend. A németek természetesen azt akarják, hogy a gyárak mind Németországban legyenek, mert azok praktikusak. De nálunk, ahol jobb a termőföld, nálunk nőjjön a német munkás kenyere. Hát te is földesgazda vagy sógor. Hát neked nem mindegy, hogy a gyárak merre vannak? Igaz-e? A zsidóknak, a gyárosoknak talán nem kellemes. De mi parasztok nagyon kellünk ama németnek. Nélkülünk nem is tudnak megélni. Magyar paraszt, szerb paraszt egyremegy. Idenézz, mit írnak. »Ti parasztok lesztek az új rend legfontosabb alapja. Ehhez mért lesz a jövedelmetek is.« Hadd szitkozódjanak a munkások és az urak a városokban, sógor. Nekünk parasztoknak nem rossz ember ez a Hitler.

— De vannak neki ám a Bánátban német parasztjai is — dörmögött Gruics. — A Schartner már most körüljár Szőregen és kikeresi magának a tanyát, amit Hitler neki ajándékozni fog. Nem is egyet.

Erre Juhász már nem felelhetett semmit, mert nyikorgott a kerítésajtó. Kissé ügyetlenül nyitották ki és könnyű kis lépések topogtak át az udvaron. Odalátni nem lehetett a sötétben.

Juhász a gyertya elé tartotta kezét, mert az vakította el, úgy nézett: — Ki jön?

— Én vagyok — szólalt meg egy gyenge hangocska és egy vézna kis fiú a futástól kifulladva jelent meg a tornácon a gyertyák fényében.

— No mi baj, Peti? — kérdezte Juhász meglepetve. — Apád ilyen késő éjjel az utcán hagy téged szaladgálni?

— Apám azt izeni Juhász Bálint bácsinak — kezdte mondókáját a sápadt kis fiú hangosan és kántálva, mint ahogy a bemagolt leckét fújják az iskolában... azt izeni a bácsinak... azt izeni...

— Ez Nádassi jegyző fia — közölte közben Juhász sógorával és újra a fiúhoz fordult: — No hát, mit üzent apád?

— Apám izeni, hogy Juhász bácsi vigyázzon. Vigyázzon...

— Gyere közelebb és ne kiabálj úgy. Mire vigyázzak?

— Apa sonkájára és borára — sikerült végre a fiúnak mondókáját befejezni. — Mert jön a német tiszt négy katonával.

Mindannyian elképedve emelkedtek fel a székeikről. A hirtelen nagy csendben, csak Kácsa hangja szólalt meg csendesen:

— Jön már a Rozinger a noteszével.

Juhász Bálint arca elsötétedett. Előrehajolt, közelebb a fiúhoz:

— Ki jön énhozzám négy katonával, hé?

— A német tiszt jön — darálta a fiú — négy katonával.

Juhász gazda kezeit az asztalnak támasztotta. Most lassan ökölbe szorult mindakettő.

— Hozzám, mondod? Hogy Juhász Bálint házába német katonákkal? És hol marad apád? Az is vele jön a négy katonával?

Juhász körülnézett. Mintha valamit keresne, amibe megfogódzék. Mélyet, nagyot lélekzett. Nehezen szedte össze magát, a kis ittasság teljesen elszállt.

— Mondd meg apádnak — szólalt meg végre rekedten, — hogy köszönöm. Vigyázni fogok a borára és sonkájára. Jól fogok vigyázni! — A kis fiú könnyű léptei távolodtak az udvar sötétjében.

— A szőregi lányok menjenek rögtön haza — kiáltott Gruics izgatottan.

— Várj — szakította félbe Juhász nyersen. — Kácsa! — kiáltott aztán és haragos tekintete a tornác sötétjét fürkészte.

Kácsa belépett a nyugtanul lobogó gyertya fénykörébe és a remegő világosságban maga is mintha reszketett volna, amikor suttogva megszólalt: — Azt hiszem Juhász úr, kezét csókolom, a legjobb volna, ha mi valamennyien gyorsan eltűnnénk.

— Azt teszed, amit én mondok! — rivallt rá Juhász. Hangja olyan biztos és határozott volt, mint a tekintete a ráncolt, bozontos szemöldöke alatt. — Rögtön átszaladsz a határőrségre. Jelented Dinnyés főhadnagynak, amit itt éppen hallottál. Kéretem, hogy legyen itt ő is, ha egy német tiszt négy katonával mert bejönni a házamba.

— Futok én kezeit csókolom, ahogy csak sánta lábaim bírják. Átfutok a postahivatalba, onnan telefonálok. Az gyorsabban lesz.

És a cigány már ott se volt. Eltűnt az udvar sötétjében. Gruics a három szőregi lányhoz lépett, akik egymást kézenfogva álltak ott sápadtan.

— Ti most rögtön hazamentek! — parancsolt rájuk.

— És Gruics bácsi nem jön velünk?

— Nem mehetek. Talán hogy Branko, éppen akkor jön

vissza, mikor itt lesznek a németek és semmiről sem tud. De nektek mennetek kell.

— Félek.

— Én is.

— Hiszen az országúton süt a hold — beszélte rá Gruics a lányokat. — Az egész út negyven percig tart.

Juhász, aki közben visszanyerte hidegvérét, sógora vállára tette kezét.

— Üljetek ti csak le mindnyájan nyugodtan — mondotta. De valami furcsa haragos konokság volt hangjában. — Először igyatok, amíg még van. Az én házamban semmi bajotok sem történhetik. Ezért én állok jót, — kiabálta hirtelen hevességgel és az asztalra csapott.

— És ha mindjárt húsz német jönne is! Én szabad magyar állampolgár vagyok.

— Hát joga van egy ilyen német élelmezési tisztnek erőszakkal egy magyar állampolgár házába behatolni? — kérdezte Gruics csodálkozva.

— Hát éppen hogy nincs! Horgoson ilyesmi még nem is fordult elő. De hiszen Dinnyés főhadnagy is itt lesz. Ő a község katonai parancsnoka. Várjunk csak nyugodtan. Magyarországon a törvény még törvény. És a németek túlságosan okosak, semhogy ilyen ramazurit csináljanak.

— Addig mi talán elbújunk a kertben, sógor. Mit gondolsz?

— Ellenkezőleg! Mindjárt kaptok enni! Eszter! — kiáltott Juhász hangosan a nyitott lakásajtó felé fordulva. — Eszter, gyere ha hivlak! Teringettét!

A sápadt lány álmos szemekkel jelent meg az ajtóban.

— Hozzál ide mindent, ami a kamarában van.

— Mit hozzak ki? — meredt rá a lány, értetlenül a gazdára.

— Mindent! — rivallt rá Juhász és öklével a levegőbe vágott. A bor piros heve megint kiült arcára és szemei villogtak.

— Mindent ide! Sonkát, szalonnát, zsírt, tojást, sajtot! Az egész téli készletet. Utolsó falatomat!

— Hova vigyem? — bámult rá Eszter elhülve.

— Ide a tányérokra! Vendégeim tányérjára! Próbálják meg a németek vendégeim tányérjáról elvinni az ételt.

— És mit eszünk majd a télen? — kérdezte a sovány lány keskeny, sápadt ajakkal.

— Koldulni megyünk! — ordított Juhász. — Úgy látszik most kezdett rá hatni a bor. Juhász horgosi gazda koldulni fog. De törvénytelenül, erőszakkal nem hagy elvenni semmit. Inkább egyék meg a vendégeim. Eredj! És ahogy mondtam.

Míg Eszter Juhász gazda téli készletét a kamrából a tornácra cipelte, Juhász megint megnyugodott.

— Csak nyugalom! — mondotta. — Nem lesz olyan szörnyű az egész eset. A jegyző tán csak kísérteteket lát.

És amikor Eszter a sonkákat meg a szalonnaoldalakat az asztalra rakta, hogy alig fért, Juhásznak már ravasz mókás mosoly ült szeme szögletében.

— Csak ide vele és fölvágni!

— Fölvágni? — kérdezte Eszter rémülten. Mert eddig az egészet tréfára vette.

— Hát fölvágni mégis kár volna! — vélte Gruics gazda is fejét rázva.

De Juhász kinyitotta bicskáját és felgyűrte kabátujját: — Azt mondtam szeletelni! És mindent ki a tányérokra. Hozzál még tányért. A kamra üres lesz, ha a német jön. Csak a vacsora lesz itt. Hát nem kell, hogy mindent megegyetek — tette hozzá nyugodt, tárgyilagos hangon. — Eszter, hozd ki a lisztet.

— A zsákokat? — Eszternek elcsuklott a hangja.

— A lányok majd rájok ülnek. Vacsora után majd összeszedjük, ami megmaradt.

Juhász Bálint terve világos volt. Nemcsak dacból cselekedett, hanem fortélyos számítással is. De már nem vihette végbe, mert a kerítésajtó nyikorogva kinyílt. Juhász kérdésére,

hogy ki az, nem jött válasz. Egy pillanattal később Rüdiger főhadnagy állt a gyertyák fényében. Egyedül.

A három szőregi lány a tornác sarkába húzódott. Az öreg Gruics védelmezni állt eléjük. De Juhász megkönnyebbülten és elégedetten mosolygott.

— Na látjátok! Rüdiger főhadnagy úr egészen egyedül jön. Csak buta szóbeszéd volt a négy katona.

Juhász tárt karokkal ment a német katonatiszt elébe. — Üdvözlöm, főhadnagy úr — kiáltott szívélyesen és ünnepélyesen. — Kerüljön beljebb. Tisztelje meg szerény házamat és foglaljon helyet asztalomnál.

Juhász nyújtotta, tartotta a német felé kezét. De Rüdiger úgy ment el mellette, hogy oda se nézett. Mintha levegő lett volna. Elment köszönés nélkül, egy szó nélkül egyenesen a tornácra. És ott némán mustrálta a sarokban szorongó szőregieket. Azok mozdulatlanul meredtek a csillogó szemüvegre.

Juhász még ott állt, előre nyújtott kézzel, mintha merevgörcs érte volna. Halotti csend lett egy percig.

— Hol van az a hosszú, fekete szerb ripők, aki átjött a határon? — szólalt meg végre a német fagyosan, anélkül, hogy Juhászra egy tekintetet is vetett volna.

Juhász csak most fordult lassan Rüdiger felé: — Főhadnagy úr! — kezdte nehéz, hörgő lélekzettel. — Ön itt egy magyar állampolgárnak, és horgosi gazdának házában van. Az pedig én volnék, engedelmével.

— Hol az a szerb melák? — kérdeztem.

Az elnyomott düh, mely keserűen mint az epe gyűlt fel torkán, Juhász egész testét megremegtette és hangját is elfátyolozta.

— Főhadnagy úr! Az a tiszteletreméltó fiatalember, akit alighanem keresni méltóztatik, az én unokaöcsém és vőm. Itt volt valóban. De már elment.

— Elrejtettétek azt a kémet.

De már erre Juhász kihúzta magát és odalépett az élelmezési tiszt elé: — Főhadnagy úr, én becsületes magyar ember vagyok és nekem nincs mit rejtegetnem! — tört ki belőle. — Semmit és senkit. És aki azt merészeli...

Juhász neki készült menni Rüdigernek, de Gruics még idejében lefogta karját:

— Nyugodtan, sógor! — súgta fülébe. — Légy óvatos!

— És hol van a Farkas Elemér úrnak megszökött istállógyereke? Az is itt bujkál valahol. Nos, egy házkutatás majd mindent kiderít. — Rüdiger a lakásajtó felé nézett.

— Hallja-e az úr! — kiáltott most már Juhász pulykavörös arccal. Az erek kidagadtak homlokán. — Van-e az úrnak hivatalos írása a házkutatásra? Magyar állampolgár vagyok. Itt magyar a törvény. Egy lépést se tovább, míg a hivatalos írást elő nem mutatja!

— Mindjárt megmutatom a hivatalos írást! — felelt Rüdiger csendes egykedvűséggel és előhúzta fütyülőjét.

A váratlanul éles fütty belehasított a békés parasztudvar csendjébe. Reccsenve pattant fel a kerítésajtó. A következő pillanatban négy fegyveres német katona állt a szederfa alatt feltűzött szuronnyal.

— Először is ki innen ezzel a szerb csőcselékkel! — Rüdiger a sarokban meghúzódó szőregiekre mutat. — Ki velük az udvarra!

Egyhangú, fagyos nyugalommal parancsolt.

De Juhász elállja az utat kitárt karokkal:

— Itt maradtok! — ordította. — Próbáljon valaki az én házamban hozzátok nyúlni. — Aztán a német tiszthez fordult: — Főhadnagy úr! — hangja oly tompán dübörgött mintha pincéből jött volna fel. — Vegye tudomásul, hogy az én házamban senkinek sem engedem meg, hogy »szerb csőcseléket« emlegessen. Boldogult feleségem, a lányom anyja, szerb lány volt. Megértette? Maga... Maga... kezei ökölbe szorultak és közelebb lépett a némethez. — Ez a tiszteletreméltó szőregi polgár pe-

dig, boldogult feleségem édes bátyja... nem pedig szerb csőcselék.

Eddig még fojtotta a hangot. Most hirtelen elbődült, mintha valami gát szakadt volna ki: — Az én rokonaim ezek! Érti? Az én vendégeim! Érti? — üvöltötte az élelmezési tiszt arcába. — És magának az én házamban semmi parancsolnivalója nincsen! Megértette?

De Rüdiger olyan nyugodtan és simán beszélt, mint egy orvos, aki egy dühöngő őrülttel áll szemben.

Erre a parasztgazda valóban örjöngeni kezdett: — Vegyétek el a zabálnivalót a tányérjaimról, ha olyan éhesek vagytok! Nesztek! — ordítja és összekapja a sonkát és szalonnát az asztalról és Rüdiger lábai elé dobja. — Nesztek! Ami a tányéron maradt, a kutyáké! Nálunk Magyarországon így szokás! Nesztek!

A német élelmezési tisztet a magyar paraszt őrjöngése egyáltalán nem érintette. Nagy érdeklődéssel nézte a földön heverő jó dolgokat és intett a katonáinak:

— Összeszedni! — parancsolta kurtán. — Nyugta ellenében átadni a mi élelmiszerraktárunknak.

Két német katona már ott is termett és Isten tudja honnan került zsákokba villámsebesen eltüntetett mindent, sonkát, szalonnát, sajtot.

— Zabáljatok patkányok! — ordította Juhász magánkívül. — Faljatok sáskák! De a vendégeimhez ne nyúljatok az én házamban.

Rüdiger most újra int a katonáknak és nyugodtan, hivatalosan adja utasításait:

— Ki innen ezekkel az emberekkel!

Már jönnek a katonák.

— Előbb engem! — Juhász eléjük veti magát. — Előbb engem!

Ekkor jelenik meg az ajtóban Piroska:

— Apám! Az ég szerelmére, mi történik itt?

Felvetett fejjel lép Rüdiger elé:

— Főhadnagy úr, mi történik itt?

Arca magányos szobájának mély fájdalmát viseli, még hangjának is a szenvedés adja a zengő méltóságot.

Rüdiger egy pillanatra megzavarodik. Szemüvegéhez nyúl. Feleletre nyitja száját.

De mielőtt válaszolhatna, a kerítésajtó felöl kemény vezényszó csattan: — Állj!

Minden fej meglepetve fordul az ajtó felé.

Dinnyés főhadnagy áll ott hat honvéddel.

Már jön is a tornác felé, katonás, kemény lépésekkel, mint ahogy hivatalos minőségben az előírás. A tornác előtt megáll és feszesen szalutál.

— Rüdiger főhadnagy úr — mondja hangosan és élesen. — Horgos falu magyar fennhatósági terület. A törvényes államhatalmon kívül senkinek sincs itt jogában magyar állampolgárok ellen fegyveresen fellépni. Ezt a durva megsértését megegyezésünknek jelenteni fogom felsőbb helyen.

— Tegye kérem, minél gyorsabban — viszonozta Rüdiger vontatottan és mintha ásítást nyomna el.

— Miután ezen a határőrhelyen én vagyok az egyetlen magyar parancsnok, tehát ezek a jugoszláv állampolgárok az én személyes védelmem alatt állanak. Nem vagyunk háborúba Jugoszláviával.

— A német hadsereg másfél óra előtt átlépte a jugoszláv határt — mondja erre az élelmezési tiszt olyan hidegen, mintha egy közömbös címet olvasna fel.

A körülállók megrázkódnak, mint mikor szélroham csap át a gallyakon.

Pillanatnyi csend.

— Erről nincs értesülésem — mondja Dinnyés hallható elfogódottsággal.

Rüdiger táviratot nyújt át neki: — Győződjék meg róla.

Dinnyés elolvassa a táviratot. Dermedten nézi mindenki.

— Magyarország azonban barátságszerződését még nem oldotta fel Jugoszláviával — szólal meg végre halkan a magyar főhadnagy.

— Talán csak ebben az esetben is kissé lassan dolgozik az önök hírszolgálata.

A magyar honvédtiszt arca elvörösödik.

— Megtiltom önnek, hogy a magyar hadsereget becsmérelje.

— Hogy önnek itt mi a tiltani vagy megengednivalója, azt majd holnap reggel a német kerületi parancsnokság fogja megszabni.

A magyar tiszt újra megtalálta hangját:

— De még én parancsolok! Ezek a jugoszláv polgárok személyes védelmem alatt fognak átmenni a határon.

Erre valami egészen váratlan történt. Rüdiger hirtelen mintha arcot váltott volna. Fagyos, pimasz arca barátságos, mosolygó lett.

— Kérem szépen — fordult Dinnyéshez. — De kérem, kérem! Ez csak természetes. Hiszen ezeknek az embereknek érdekükben áll mielőbb hazajutni.

— Aztán Dinnyéshez lépett és füléhez hajolt:

— Jugoszláv részről ugyanis provokáló támadásokra vagyunk elkészülve.

— Ez egész valószínűtlen! — felelt Dinnyés elutasítóan és mintha nem tűrné a német közelét.

— Viszontlátásra! — bólintott az élelmezési tiszt nyájasan és katonáival elvonult az udvarból. De a zsákokat a sonkával és szalonnával nem felejtették ott. A kerítésajtóból Rüdiger mégegyszer visszaszólt: — Mielőbbi viszontlátásra! Ne felejtse el a jelentését magasabb helyre és gondoskodjék csak a rendről és biztonságról. Jó éjszakát!

Mindenki elhülve nézett utána. Mintha valami ördögi jelenés lett volna. Ez a nyájasság valahogy még félelmetesebb volt a pimaszságnál.

— Mit tervel ez a fickó? — mormolta Dinnyés, amikor elgondolkozva utánanézett.

De senki se szólt. Minden tagjukat még dermedés zsibbasztotta.

Gruics szakította meg a csendet: — Elkísér most bennünket a határig, főhadnagy úr?

— Igen. Természetesen — riadt fel gondolataiból Dinnyés. — Természetesen. Indulnunk is kell rögtön.

— No sógor — búcsúzott Gruics. Kezet nyújtott Juhásznak. — Hát nekem is mennem kell. Ha Branko ide vissza találna jönni, hát segítsétek át a határon. Isten oltalmazzon mindnyájunkat. Piroska lányom, téged Isten megsegítsen.

— Holnap reggel Brankonál leszek, — jelentette ki Piroska egyszerűen és minden kétséget kizáróan — ha fene fenét eszik is.

— Induljunk — siettette Dinnyés türelmetlenül a szőregieket.

— Félek — suttogta Zdenka borzongva.

Az idősebb Mihits-lány sírvafakadt, mikor Piroskát búcsúzóul megölelte.

Juhász Bálint pedig sötéten, némán meredt maga elé. Ez az egész tulajdonképpen érthetetlen volt neki. Kábultan, mint valami üvegharang alatt érezte magát és ami történt, mintha másvalakivel, máshol, messze történt volna. Talán nem is igaz.

A szőregiek kis csoportja áthaladt az udvaron. A honvédek körülvették őket. Valamennyi még visszanézett egyszer a kerítésajtóból. Furcsa hosszú és figyelmes tekintettel néztek vissza. Mintha ennek a háznak a képét még jól emlékükbe akarták volna vésni.

— Isten őrizzen! — kiáltotta Gruics még egyszer és bólintott.

— Isten őrizzen!

Mikor az ajtót már becsukták maguk mögött, Piroska hirtelen az udvarba futott, felrántotta a kaput és utánuk nézett.

Három lányt és egy öregembert kísért hat katona meg egy tiszt. Úgy mentek le a Széles utcán, mintha szomorú foglyok lettek volna.

Akkor hirtelen valahol az éjszakában két lövés dördült. Piroska riadtan ugrott vissza az udvarba: — Az Istenért, mi ez?

Juhász Bálint hallgatott és nem mozdult. Mintha álomba dermedt volna.

SZÉPEN RAGYOGOTT A TELIHOLD AZ ÉGEN

Szépen ragyogott a telihold az égen. A horgosi kunyhók meszelt falai fehéren rikítottak. Annál feketébben feküdt torz árnyékuk a földön és a szomszéd házak falán.

A nagy csendben csak a kutyák keserves ugatása hallatszott a faluvégekről, egymásnak felelgetve, a holdat ugatták. A békák vartyogtak a Tisza nádasában és a Köves-malom egyhangú zakatolása az üres sötétséget valami súlyosabb anyaggal látszott megtölteni.

Az alvégen, az utolsó kunyhók árnyékában két alak állott.

— Fenn a dombon a bokrok fedeznek benneteket — suttogta a hosszú szikár. Meg se mozdult közben. — Senkinek sem szabad felismerni benneteket. Akit közületek elfognak, az elveszett. Nem léphetünk közbe védelmére. Nem vállalhatjuk nyíltan a dolgot.

— Parancsára, őrnagy úr — felelt a kis zömök alak feszes állásban.

— Most aztán rajta, gyorsan! — A kis zömök tisztelgett, megfordult és a legközelebbi házhoz futott, melynek árnyékából, mintha csak a földből nőttek volna ki, két német katona lépett elő.

— Minden készen, őrmester úr — jelentette az egyik.

— Akkor hát előre!

A kis őrmester lapulva futott át az országúton és az árok szamárkórói között eltünt. A másik két katona, akik hátukon valami nehéz terhet cipeltek, követte.

*

Szépen ragyogott a telihold az égen és halvány ezüst szalagként csillámlott a jegenyék karcsú, fekete oszlopai között a Tisza.

Géza legelsőbb a Köves-malomhoz futott. Onnan indult felfelé a folyó partján. A nagy csendben a malom zakatolását most valami panaszos zokogásnak hallotta. Hiszen egész éjjel dolgoznia kellett a németeknek. Hiszen a magyar lisztet a német katonaság kapja.

Jó kőhajításnyira a falu végétől állt a német raktárház. Ide hurcoltak mindent, amit Nádassi jegyző elrekvirált a gazdáktól. Nagy fehér kőépület volt az, ablakok nélkül. A »vak ház«, ahogy a horgosiak nevezték. Annakidején a szegedi gőzmalom részére épült gabonaraktárnak. De mikor német katonák bejöttek erre a vidékre, lefoglalták ezt az épületet is és őrt állítottak elébe. Most is ott villogott a szurony a fekete vaskapú előtt.

Géza szemei gyűlölettől égtek, mikor a vak házat szemlélte. Bizony vak volt az a nép nyomora és szenvedései számára. Ez a nagy tompa érzésű állat nem nézte az embert, csupán élelmiszert szimatolt minden kamrában, minden szekrényben és mindent beszippantott. Gézának úgy tetszett, mintha a vak ház mindennap nőne és kövéredne, akár a pióca, mikor vért szív.

Közel a vak házhoz egy másik ablaktalan ház állott. A nagy benzintartály. Az is a németeké. Német őr állt mindkét épület előtt és érthetetlen szavakat kiáltoztak át egymásnak.

Géza leért a Tiszához. Ott már lassan haladt a parton a Boszorkánydomb irányában. A puha fövényben nem hallatszott a lépte. De ő nem akarta Brankot váratlanul meglepni. Branko talán sírt éppen Piroska miatt; akkor megharagudna,

hogy meglesték. Azért gyakran megállt és minden irányban kémlelődött.

Szépen ragyogott a telihold az égen. A világos országúton a szőregiek közeledtek a határ felé. Elől a három leány, némán, szorosan egymáshoz bújva. Mögöttük Gruics Dinnyés főhadnaggyal. Jobbra és balra három-három honvédkatona haladt mellettük.

A falut már elhagyták, de hallották még a kutyákat és már hallották a békák brekegését a nádasban. Dinnyés főhadnagy semmi más zörejt nem hallott, bár feszülten figyelt. De úgy, hogy ezt a szőregiek ne vegyék észre, nehogy féljenek. A főhadnagy ezért nagyon gondtalan arcot is vágott.

— Vajjon mi lesz most már az én Brankommal? — sóhajtott Gruics.

— Az már biztosan régen odahaza van — nyugtatta Dinnyés.

— Nem ismeri a fiamat. Hogy az búcsú nélkül elmegy a mátkájától? Inkább darabokra tépeti magát. Szerb vére van annak.

— Menjen csak nyugodtan haza. Majd átsegítjük Brankot a határon.

Akkor gépfegyver kattogása hallatszott messziről.

— Halljátok! — suttogta Zdenka. — Már lőnek.

— Az csak légelhárító — jegyezte meg jólelkűen az oldalán haladó honvéd. — Csak repülőkre lő, nem csinos lányokra.

De a főhadnagy hirtelen megállt és feszülten nézett a Boszorkánydomb felé.

— Mi van ott? — kérdezte Gruics aggodalmasan.

— Semmi — felelt Dinnyés tompított hangon. — Csak nekem tetszett úgy, mintha... De menjünk csak tovább. Hiszen itt van már a sorompó. Most már semmi se történhetik.

És tovább mentek a két magas jegenyefa felé, melyek között a tanító Nina kecskéje szokta gazdáját megpillantani, mikor estenként érte jön.

*

Szépen ragyogott a telihold az égen, mikor Géza végre Brankot felfedezte.

A Boszorkánydomb töviben gubbasztott. Még meg se látta Brankot, de már hallotta szomorú, szép énekét:

»Elmegyek, elmegyek én messzire.
Nem leszek senkinek én terhire.
Elmegyek, elmegyek én már elmegyek
Lesz tavasz, lesz még nyár, de én már nem leszek.«

Géza lassan közeledett és zajt csapott, hogy Brankot előkészítse jöttére. De az a mozdulatlan víz tükrére bámult és nem fordult a közeledő felé. A Tisza teljes fényben sugárzott, mintha alulról világította volna valami. Azt tartja a monda, hogy márványkőből van a feneke. És ott, ahol a hold ezüstje csillámlik, ott táncolnak a tündérek.

Branko mozdulatlanul bámult a vízre, mintha észre sem vette volna Gézát. A fiú útközben kigondolta volt, hogy miképpen kezdje mondókáját, hogy Piroska ártatlanságát bebizonyítsa és megindítsa Branko büszke szívét. Hanem most mégis megakadt. Az első szó kimondása ebben a nagy csendben, nehezére esett.

Egyszerre megszólalt Branko, anélkül, hogy fejét fordította volna.

— No, hát mondj valamit, ha utánam jöttél.

Erre kinyögte Géza az első szavakat, ha nem is úgy, ahogy kigondolta:

— Piroska ártatlan — suttogta.

— Ezt minek mondod? — jött tompán és dacosan a felelet.

— Piroska sírva állt ablakában.

— De mégis végigsétált a falun a némettel.

— Arról nem tehetett. Csak jót akart. Hogy gyilkosság ne essék.

Mit lehetett erre felelni? Ez igaz volt.

Géza egész bánata, egész gondja benne volt hangjában, mikor kifakadt:

— És holnap már háború lesz.

Eltalálta éppen azt a szót, amit mondani kellett. Branko egy ugrással felszökött ültő helyéből.

— Talán soha, soha sem fogom látni többé! — jajdult fel Branko. — Soha többé! Soha többé!

Elrohant a domb irányában. De néhány lépés után megállt és kezeit arca elé csapta. — De hát mégis végiséált a falun a némettel! — hangzott ki ujjai közül.

És ebben a pillanatban dördültek el a lövések fenn a Boszorkánydombon.

*

Szépen ragyogott a telihold az égen, mikor a kis zömök német őrmester a vadrózsabokrok mögül kilépett a Boszorkánydomb tetejére.

— Itt állítjuk fel — mondotta embereinek, akik utána jöttek a gépfegyverrel. Az egyik egész fiatal legény volt, a másik idősebb férfi. — Itt a jobbszárnyunk védett, mert meredeken megy le a vízig. Mögöttünk van a tisztás és a raktárházhoz vezető út, ha visszavonulásra kerülne a sor. A baloldalon van a mi őrségünk. Hát rajta! Cél az országút, ott lenn a két jegenye között. Távolság négyszáz méter. Add ide! — türelmetlenül tolta félre a fiatal legényt. — Úgy taszigálod mint egy gyerekkocsit.

Maga állította be a gépfegyvert. A cső felett pompásan lehetett látni a célt. Mert az országút a parton húzódik a domb mellett és fényesen süti be a hold. Ott a fordulónál éppen most tűnik fel a kis szőregi csoport a honvédkísérettel.

— Ahun jön a mi karavánunk! — örvendezett az őrmester. — Gyertek csak gyerekeim! Kedveseim, gyertek! — gügyögte gyöngéden.

— Hiszen ezek asszonyok! — dörmögött az idősebb katona, aki jobboldalt hasalt mellette a fűben.

De a fiatal a balján könyörgött:

— Hagyjon engem lőni, őrmester úr!

De az őrmester szeme már a célzóhoz tapadt.

— Szó se róla, öcsém! Olyan jó ember nem vagyok. Ezt a gyönyörű célt engedjem át neked? Úgy jönnek a holdvilágban, mint a lövészbódé figurái ezüst lapon. A nyál összefut az ember szájában! — Csettintett is a gyönyörűségtől.

— De hiszen ezek asszonyok! — ismételte mogorván az idősebb katona.

— Asszonyok szülik a fiúkat! Ők szülik a tartalékot az ellenségnek. Ezt meg kell akadályozni.

— Kérem őrmester úr, kérem, hagyjon engem csak egyszer lőni! — könyörgött a fiatal fiú, akár cukorért a gyermek. — Még sose volt ilyen alkalmam. Őrmester úrnak adom érte a tajtékpipámat!

— Szó se róla, öcsém! Két tajtékpipáért sem adom ezt a jó falatot.

Jobbról az idősebb morgott: — Ilyen nagy hőstettért mindjárt két vaskeresztet kaphatsz.

— Persze szeretnél belepuffantani ezekbe az asszonyokba fiam, mi? — vigyorgott az őrmester a fiatalra, aki szinte csak hogy nem sírt csalódásában. — Meghiszem azt! Majd rád is kerül még a sor. Most ez még túlszép neked. — Vigyázz! — sziszegte hirtelen. — Tűz!

És a gépfegyver kattogni kezdett.

*

Szépen ragyogott a telihold az égen, amikor az országúton, alig száz lépésnyire a határsorompótól, a két magas jegenyefa között, Gruics, a szőregi gazda, hangtalanul összerogyott.

— Lefeküdni! — kiáltotta Dinnyés a lányoknak, akik futni kezdtek, vissza, Horgos felé. De ezek úgy megijedtek,

hogy talán nem is hallották a szót. Nem jutottak messzire. Hamarosan mindhárman vérökben fetrengtek a porban. Az őrmester jó lövész volt.

A honvédek széles rajvonalban, félkörben fekve tüzeltek a vadrózsabokrokra a Boszorkánydombon. A főhadnagy vezetett. De nagyon óvatosan nyomulhattak csak előre, mert a puszta lejtő semmi fedezetet nem nyújtott.

A német őrmester tapasztalt gépfegyvervadász volt, de vigyáznia kellett. Golyók fütyültek feje körül...

— Fedezd magad, buta kölyök — sziszegett a fiatal katonára, aki izgalmában, kíváncsiságában fejét kidugta a bokorból. Későn. A huszonhároméves legény, aki annyira szívből áhította, hogy lesből védtelen asszonyokra tüzelhessen, hanyatt vágódott.

— Ezt bekaptad, hülye! — morgott az őrmester. Ez volt az egész halotti beszéd, amit elesett bajtársáról mondani tudott. — Ravasz fickók ezek a honvédek! Hét ember olyan széles láncot csinál, mintha egy század lenne. Amíg én egyet célba veszek, a többi harminc lépésnyire jön előre. Ohó! Ohó! Már egészen közel vannak! Kurt! És rugott egyet jobb szomszédjába, miközben tovább lőtt. — Kézi gránátokat előkészíteni! A dolog komolyabbá válik, mint ahogy elgondoltam!

A két német a dombon minden figyelmét a honvédekre összpontosította. Ezért nem vették észre, hogy mögöttük a kis réten, ott, ahol Nina szokott legelni, két sötét alak kúszott feléjük a fűben.

Branko kihúzta kését csizmaszárából és fogai közt tartotta, hogy könyökével szabadon fókázhasson előre. Gézának nem volt fegyvere. Siettében, mikor Branko után futott, egy követ kapott fel. Aztán mindenben Brankot utánozta.

Lopakodva, hason csúszva közeledtek hátulról a gépfegyverhez. Az egész csak másodpercekig tartott. De Gézának úgy tünt föl, mintha most itt Branko oldalán kúszva, egész eddigi életéből kilépett volna egy másik életbe. Csak most, mi-

kor már felértek a dombra, most eszmélt rá, hogy mi történik. Pontosan érezte, hogy megszünt e percben gyermek lenni. Jöjjön bármi, de most kezdődik a véresen komoly valóság. Élet függ minden cselekedetétől. Mindez nem volt lassanérő gondolat. Erre nem is volt ideje. Egy pillanat hatalmas, megrendítő érzése volt ez, mely a tizenhatéves, álmodozó gyermekből egyszerre férfit érlelt.

Branko, aki villámsebesen és biztosan cselekedett, egyszer sem nézett vissza fiatal barátja felé. De nyilván nem kételkedett abban, hogy az oldalán maradt és ott is fog maradni.

Az őrmester izzadt és a gépfegyvert jobbra és balra fordította, kapkodva.

— Nesze! — hörögte. — Nesze, te is megkaptad! — De hirtelen a holdfényes vadrózsabokorból egy árnyékot látott felmerülni. Látta az árnyékkézzel az árnyéktőrt taszítani. Látta az árnyéktőr röptét. Látta a saját halálát. De Branko rekedt kiáltását már nem hallotta. Nem hallotta, hogyan ismételte saját szavait: — Nesze! Megkaptad! — A kis zömök német őrmester hasonfeküdt a gépfegyver mellett, mozdulatlanul.

Kurt, az öregebb német katona az őrmester jobboldalán szintén látta az árnyékot. Neki ideje volt még megfordulni. Talán arra is lett volna ideje, hogy fegyverét vagy szuronyát használja. Ha csak kissé gyorsabb lett volna. De az ellenkezésből és undorból, melyet ez a gyáva orgyilkosság, melyben részt kellett vennie, okozott, ólomsúlyú szomorúság lett s ez tagjait megbénította.

Persze védekezett, mikor a sötét alak rávetette magát. De csak gépiesen védekezett. Lelkében nem vett részt a küzdelemben. Látta a fehér holdat magasan állni az égen és valami furcsa csodálkozás fogta el, mikor két kéz, két gyenge fiatal kéz körülfogta nyakát. Tudta, hogy most meg kell halnia. De fáradt volt, beleegyezett.

Mikor Branko az elnémult gépfegyver mellett ismét fel-

emelkedett, a szemközti bokorból egy hosszú, szikár alak lépett ki a rétre. Felemelte revolverét és lőtt. Géza látta, hogy Branko megtántorodott. Még mielőtt az alak a rét túlsó oldalán a második lövést leadhatta volna, karját kőhajítás érte.

Branko és Géza evvel éppen annyi időt nyertek, hogy futva elérjék a domb partmenti szélét, ahol meredek falként merül be a Tiszába. Mire Rüdiger is odaért, kétszer egymásután hallotta a sötét vizet lenn felcsobbanni. Találomra lőtt arrafelé mégegyszer. Aztán megfordult. Hangokat hallott.

Néhány perccel a gépfegyver elcsendesülése után, Dinnyés főhadnagy három megmaradt honvédjével felért a dombtetőre a csipkebokorhoz. Három honvéd, aki már nem jött vele, csak sebesült volt. De az öreg Gruics és Zdenka, meg a két Mihits-lány holtan feküdtek az országúton, mely Horgosról Szőreg felé visz a határsorompóhoz.

Rüdiger még egy kutató pillantást vetett az árnyas víztükörre. Símának látszott és nyugodtnak. Csak a Köves-malom kereke zuborgott szüntelen és sziporkázott, vizet szórt a holdfénybe. Aztán egy tölgyfa törzse mögé húzódott. Megismerte Dinnyés főhadnagy hangját:

— Itt a gépfegyver. Természetesen német gépfegyver!

— És itt fekszik a legénysége. Hárman.

— Persze németek! Mindjárt gondoltam! — kiáltott Dinnyés haragtól rekedten. — El kell vinni a gépfegyvert a vizsgálat részére.

— Semmit sem fog innen elvinni, főhadnagy úr!

Dinnyés és a honvédek meglepetve fordultak a tölgyfa felé. Mert mintha az szólalt volna meg a sötétben. Akkor lépett ki mögüle Rüdiger.

— Ez az eset nem szorul további vizsgálatra — tette hozzá az élelmezési tiszt.

— Rüdiger főhadnagy úr? — kiáltott Dinnyés meghökkenve, bár egy pillanatig sem kételkedett benne, hogy ennek a németnek keze játszott a dologban.

— Igenis, Dinnyés főhadnagy úr — felelte az gúnyos nyájassággal.

— Hogyan kerül ide ön éppen ebben a pillanatban? — Ez már élesen hangzott, mint valami kihallgatás.

— Voltam oly bátor erre sétálni a szép holdvilágnál. Éppen ebben a pillanatban. Képzelje!

Ez viszont valósággal szeliden, de nyílt csúfolódásnak hangzott.

— Itt fegyverrel támadtak békés jugoszláv polgári lakosokra és magyar katonai kíséretre — kiáltott Dinnyés.

— Valóban alávaló orgyilkos támadás, melynek nem szabad büntetlenül maradnia — suttogta Rüdiger édesen mosolyogva.

— De itt van ni a német fegyver, amelyből lőttek!

— Dícséretes a szaktudása. Ez itt tényleg német gépfegyver.

— Védtelen asszonyokra lőtt, akik odalenn vérükben fekszenek.

— Az áldozatok sajnálatraméltók. De meg van ön győződve, mint katonai szakember, hogy azokat valóban ebből a gépfegyverből lőtték agyon?

— Hát mi másból? Másik itt nincsen. És itt fekszik mellette a gépfegyver legénysége, melyet mi önvédelmi harcban voltunk kénytelenek lelőni. Ezt minden vizsgáló bizottság rögtön megállapíthatja. Ezt is és még mást is.

— Majd ha kissé megnyugodott Dinnyés főhadnagy úr, akkor kérem, vegye elő zseblámpáját és tekintse meg ezeknek a németeknek sebeit, kissé alaposabban. Egyébként szívesen vagyok segítségére.

Rüdiger elő is húzta már zseblámpáját és a fénykör a kis zömök őrmesterre esett.

— Ide nézzen, ennek a szegény őrmesteremnek semmiféle lőtt sebe nincsen. De itt, amint láthatja, nyakán van egy halálos szúrás. És ez a jobboldali, nézze csak: két szúrást kapott

mellébe és fojtogatási nyomok vannak a nyakán. Önök talán bajonett támadással, közelharcban foglalták el ezt az állást?

Dinnyés megütközve nézte: úgy volt, ahogy a német mondta.

— De ugyan ki lehetett? Ki tehette ezt?

— Természetesen szerb komitácsik, akik a határon jöttek át. Azok rendezték az aljas orvtámadást az országútra. Azokra tüzelt a német gépfegyver. És ti saját szövetségeseiteket támadtátok hátba.

— Badarság! Hol van itt csak valami nyoma is szerb komitácsiknak?

— Ime, parancsoljon! A fénykör Branko késére esett. Még véres volt. Szerb kés. Dinnyés ismerte a márkát. Tényeket nem lehet tagadni.

— De hát a szerbek csak nem lőttek saját embereikre?

— Nem tudhatták, ki jön ott az országúton! Ez Isten büntetése.

— Kalandos következtetések. Hova tüntek el hirtelen ezek a kísérteties komitácsik?

— Visszamenekültek a folyón át, úgy ahogy jöttek.

— És semmi nyomuk ezen a késen kívül? Hüvelyeket se hagytak hátra? Nevetséges! Senki se látta őket!

— Én láttam őket!

— Ah, személyesen látta őket? Hiszen akkor minden be van bizonyítva — mondta irónikusan Dinnyés.

De akkor Rüdiger eléje lépett és keményen és hidegen felelte:

— Igen. Akkor be van bizonyítva. Most pedig mi ketten erről a botrányos támadásról jegyzőkönyvet fogunk felvenni.

— Majd ha a dolog tisztázva lesz.

Ezt a kifogást Rüdiger mintha nem is hallotta volna.

— A jegyzőkönyvet sürgönyileg a parancsnoksággal és az egész magyar sajtóval közölni kell. Mert a magyar lakosság hangulata...

A honvédtiszt hirtelen felemelte kezét és lemutatott az útra.

— Ott láthatja a magyar lakosság hangulatát!

A német tiszt elhallgatott és megigazította orrán a szemüveget. Közben lenn az úton Horgos fele népe összegyűlt és izgatott csoportokban állott a halottak körül. Hadonázó kezek, felemelt öklök, kiabálás, sírás, átkozódás fenyegető moraja hallatszott fel a dombra.

Odalent a sötét tömeg egyre nőtt, gomolygott, elindult és jött is már fölfelé a dombra.

Rüdiger egy percig azt fontolgatta, nem lenne-e legegyszerűbb a gépfegyvert ismét működésbe hozni és ezt a nagyobb tömeggyilkosságot is a szerb komitácsikra kenni?! Igen. Ha ez a honvédtiszt nem lenne olyan konok szamár. Ismét Dinnyés felé fordult:

— Dinnyés főhadnagy úr, — mondotta sürgetően. — Ön fogja ezeknek az embereknek megmagyarázni, hogyan történt voltaképpen minden.

— Dinnyés a közeledő tömegre meredt és hallgatott. Igen, ez volt a nép. A magyar nép, melyet testével és életével megvédeni esküdött. Ez az ő vére. Testvérek, akiket mindenekfölött szeretett, kikkel össze volt kötve és nőve lelke minden érzésével. És ennek a népnek hazudja most azt, amit ez a német, ez az idegen hódító martalóc, aki őket kifosztja és gyilkolja, hazudni parancsol?

Már érteni is lehetett a tömeg háborgó hangját: — Onnan felülről lőttek! A csipkebokorból! Hol vannak az átkozott gyilkosok? Haramiák! Veszett farkasok!

Rüdiger egész közellépett Dinnyéshez:

— Az emberek ismerik önt és hisznek önnek. Remélem tisztában van nagy politikai felelősségével? — kiáltotta.

De Dinnyés mozdulatlanul hallgatva meredt a felfelé áradó tömegre. Az ő népe! Az ő oly gyakran megcsalt, elnyomott,

megsértett, szegény népe. Mit beszél itt ez az orgyilkos politikai felelősségről?

A horgosi parasztok, férfiak és asszonyok átcsörtettek a bozóton, letaposták a recsegő, töredező gallyakat. Vad rikoltozás, kétségbeesett zokogás, dühöngő átkozódás, öklök és botok a levegőben. Már látni az arcokat. Dinnyés majd mind ismeri. Egy arcot kivált nagyon jól ismer, bár az sohasem volt ilyen sápadt, mint most a sárga holdfényben. Elől haladt. Ott áll vele szemközt. Juhász Piroska, a szerb Branko mátkája.

Mikor a tömeg a honvédtisztet és a német bevásárló tisztet megpillantotta a dombon, együtt, egymás mellett állva, megtorpant mint valami sötét tömegállat, mely morogva meglapul. De egyes kiáltások kiugrottak mint a szikrák: — A németek csinálták! A német gyilkosok! Az átkozott németek a gyilkosok!

Rüdiger a honvédfőhadnagy fülébe sziszegte:

— Beszéljen! Rögtön! A német katonaság biztonságáról van szó. Ilyen esetben mi nem tréfálunk! Ha a legcsekélyebb kilengés történik, ezt az egész piszkos fészket letaroljuk a föld színéről. Megértette? Ha itt egy németnek csak egy hajaszála is meggörbül!

Mint jeges pengét érezte Dinnyés ezeket a szavakat... Igen, megértette a németet. Tudta, hogy ezúttal kegyetlen igazság, amit mond. Ha egy németnek is most bántódása lesz, Horgost eltörlik a föld színéről. Mint ahogy annyi holland, dán falvat eltöröltek, ahol nem is történt más, mint hogy a felbőszült tömeg egy pimasz német katonát elvert. És akkor a sok ismerős, meghitt arc véresen szétroncsolva hever majd a porban. Ez az ő népe, az ő vére. Ezek az ő testvérei. És mindez hiába volna. Hiszen kicsiny, fegyvertelen, gyenge nép.

Ez forgott a magyar tiszt fejében és szívében, mint a kés ebben a pillanatban. Dinnyés önmagát érezte leggyengébbnek, leggyámoltalanabbnak ezen a kerek világon.

— Tüstént beszéljen!

Dinnyés most érezte a felelősséget. Úgy érezte, mint valami mázsás terhet, mely mellére nehezedik és lélekzetét elállítja.

A tömeg tompa morgással nyomult Rüdiger felé, aki néhány lépésnyire hátrált és Dinnyés mögé bujt. De Dinnyés tudta, ha ez a gazember most csak egyetlen ütést is kap, ha csak egy gyermektől is, akkor az ezer jó magyar polgár vérébe kerül. Hátul a Kamara-erdőben egy egész német tankezred áll. A klárafalvi repülőtéren német repülőosztag. Mit tegyen? Mit tehet?

Dinnyés végső erőfeszítéssel felrántotta magát ólmos dermedtségéből.

— Magyarok! — szólalt meg, de lehorgasztott fejét nem emelte fel. — Hallgassatok meg!

Csend lett. A faluban mindenki ismerte és becsülte a határőrség parancsnokát. Dinnyés mély lélekzetet vett.

— Szerencsétlenség történt, — nyögte ki nehezen.

Hangos zokogás volt a felelet. És kiáltások: — Gruicsnak átlőtték a fejét! Zdenkát szíven lőtték! A két Mihits-lány halott. Egy honvéd is meghalt.

— Barátaim! — hangja olyan fojtottan, olyan idegenül jött fel torkából, hogy nem is jól hallotta mindenki. Az elől-állók hátraszóltak:

— Halljuk Dinnyés főhadnagy urat! Csend! Dinnyés főhadnagy úr van itt. A főhadnagy úr beszélni akar. Hallgassátok!

— Barátaim! Horgosi honfitársaim! Nemcsak honvédek haltak meg. Német katonák is véreztek el ebben a harcban a... a rablók ellen, akik bennünket megtámadtak.

— Micsoda rablók? — zúdult fel a tömeg. — Nem igaz! Nem hagyjuk becsapni magunkat. Ezeket a rablókat mi már régen ismerjük. Német rablók! Német rablók!

Dinnyés ösztönösen kissé visszafordult Rüdigerhez és

látta szeme szögletéből, hogy az revolvertáskájához nyúl. Tudta: még egy pillanat és mindennek vége.

— Horgosiak! — kiáltott a honvédfőhadnagy most már hangosan. — Ti ismertek engem. Hallgassatok meg nyugodtan.

Akkor lépett ki a tömegből Juhász Piroska, aki eddig némán meredt a főhadnagyra. Dinnyés érezte, bár nem nézett oda.

— Hallom önt főhadnagy úr. Én, Juhász Piroska, hallgatom. Mondja a szemembe! — Nyugodtan beszélt a lány. De olyan bíróság beszélt hangjában, hogy a főhadnagy, bár megpróbálta, nem bírta el a könnyes szemek pillantását és újra lesütötte szemét.

— Nézétek meg magatok. Német katonák fekszenek itt holtan — folytatta Dinnyés erőlködve. — Németek, akiket nem a mi golyóink értek. Mert késsel vannak agyonszúrva.

— Hazugság! Nem igaz! Csalás! Mutassák meg! Mutassák meg!

— Nézzétek meg magatok. Tessék! Dinnyés megvilágította a két hullát.

Ami most történt, az Dinnyés számára is váratlan volt. A tömeg közelebb tolongott. Többen kíváncsian hajoltak a holtak fölé. Hiszen sokan szerették a borzongást és a horgosi parasztok némi elégtételt éreztek abban, hogy németek is pusztultak és ez már békülékenyebbé tette őket. A számadás kiegyenlítettnek látszott. Néhányan felnyitották a német katonák zubbonyát is és megtapogatták a sebeket.

— Hát persze, hogy ezeket nem a honvédek lőtték le — dörgött hirtelen egy részeges, rekedt basszus. — Ezek hátulról vannak agyonszúrva tőrrel! Gyalázatosság!

Hagymáé volt ez a basszushang, Farkas Elemér kocsisáé. Ő volt az, aki hajnalban bejárta a falut és azt beszélte fűnek-fának, hogy Géza elkötötte a lovakat. Senki se látta most Hagymát idejönni. Hirtelen váratlan állt ott egyszerre, egész

elől szélesen, hatalmasan, vállal magasabban a többinél. Rekedt mély hangja is túlharsogta a többit.

— Látjátok magatok — beszélt tovább Dinnyés — ezeket a német katonákat éppen úgy megtámadták, mint bennünket.

— Kicsoda? — kiáltották a tömegből. Senki más nem volt a Boszorkánydombon, csak németek!

— Ez még nincs megállapítva — felelt vissza a főhadnagy.

— Ez már meg van állapítva — kiáltotta most Rüdiger élesen és előlépett. A német legénység hősies harcban esett el a szerb komitácsik ellen, akik átjöttek a határon.

— Hazugság! — kiáltották még néhányan a tömegből.

— Ki mondja, hogy a főhadnagy úr hazudik? — dörgött fenyegetőn az uraságí kocsis basszusa és ő maga is az emberek közé állt. — Itt a kés, amivel agyonszúrták őket, ni! Még most is véres. Add ide a kezed! Magad is érezheted!

Tíz kéz nyúlt ki a késen levő vért megtapintani.

— Véres — sugták egymásnak. A tömeg kissé visszahúzódott.

— Szerb kés! — ordította Hagyma. — Nézzétek meg! Görbe nyelű!

Fenyegetőn hadonázott a késsel a lehajtott fejek fölött.

— Szerb kés — suttogták.

— De hát honnan jöttek volna? — szólalt meg még félénken valaki. — Hiszen senki se látta őket?!

— Én láttam! — kiáltott akkor valaki, kifulladva, mert éppen az imént futva érkezett. Nyilván még nem is tudta, mi történt. Köves malomtulajdonos irnoka volt.

— Én is láttam! — kiáltott Farkas úr jószágigazgatója. Hát az, hogy került elő egyszerre?

Piroska borzadva nézett maga körül. Honnan jöttek hirtelen ezek az emberek, akik mindent láttak és eddig itt se voltak? Aki uraságféle volt Horgoson vagy uraságí cseléd, hivatalnok — egyszerre mind odasereglett.

— Szerb rablók! — kiáltotta az öreg Baghi, akinek megvadult lovát ma reggel Branko megfogta. Baghi is csak most érkezett.

Már egy egész csoport szerbfaló állt ott együtt, meg a Köves-malomiroda hivatalnokai és most megjelent maga a földbirtokos is, Farkas Elemér. Odalépett a két tiszt elé és kezét nyújtotta.

Piroska körülnézett. Szeme segítséget keresett, kért. A horgosi parasztokat kereste, akik az imént még olyan felháborodva akarták a németeket agyonverni. Milyen csendesek lettek.

— Szerb banditák! Gyilkosok! — ordított az urasági kocsis.

— Bosszút! — kiáltott Köves könyvvezetője.

— Vesszen Jugoszlávia! — kiáltotta Farkas jószágigazgatója.

— Adják vissza a földjeimet! — rikácsolta az öreg Baghi.

— A Vukovics-udvar Szőregen az én jogos örökségem — ordította a kocsmáros. — A szerb bíróság csalta el tőlem!

Piroska mint egy álomdermedésben nézte a rázott öklöket, hadonázó botokat. Ugyanaz a tömeg volt ez, mely az imént még a németeket akarta agyonütni? Lehet ez?

— Vesszen Jugoszlávia! — ordította most már valamennyi. — Halál a szerbekre!

Akkor Farkas Elemér felállt az egyetlen kőre, mely a Boszorkány-dombon éktelenkedett és szónokolni kezdett:

— Magyar polgárok! Véreim! Vállvetve hatalmas és hűséges német szövetségesünkkel...

Piroska már menekülni akart. Menni innen. De a keserűség és harag megbénították tagjait. Ekkor valaki mellen ütötte.

— Szerb cafra! — ordította valaki arcába.

A kocsmáros volt, akinek fia hiába járt utána.

— Ugyan ne bolondulj! — szólt bele békítőn a kovács. — Hiszen ez Juhász Piroska. A dédöregapja is jó horgosi magyar volt.

De Piroska felvetette fejét. Sápadt arca fehéren világított a holdfényben. Az elszánt dac gőgje sugárzott róla.

— Az anyám szerb nő volt — lihegte. — A jegyesem is szerb. Mindenki tudja. Holnap a felesége és magam is szerb leszek.

Ez olyan keményen, büszkén volt mondva, hogy a korcsmáros zavartan elhallgatott. Piroska hátat fordított és futott le a Boszorkánydombról.

Csak akkor hallotta újra a kiáltást:

— Szerb cafra!

De már többen kiáltották.

És az első kő hátba találta.

A KÖVES-MALOM

Géza kitűnően tudott úszni víz alatt. Nyáron legnagyobb gyönyörűsége volt a Tisza fenekén az iszapban puszta kézzel halat fogni. Nyitott szemmel úszott és a zöld homályban a mélyben is látott. Ez persze csak jó napsütésben volt lehetséges, mikor a fény mélyen bevilágít a vízbe. De alulról felfelé nézve a dolgok homályos körvonalait látni a holdvilágban is.

Így látta meg Géza Branko árnyékát is a zavaros vízben maga fölött úszni. Nemsokára a nádasba értek. Kidughatta a fejét a vízből lélekzetet venni.

Branko alighanem bal vállán sebesült meg. De víz fölött tudta tartani magát. De a Boszorkánydomb közelében partra menni nem volt tanácsos. Tehát lassan és nesztelenül úsztak tovább és lehetőleg a nádas között.

Hirtelen észrevette Géza, hogy Branko süllyedni kezd. Talán sok vért vesztett vagy túlnagy fájdalma volt?

— Csak a malomig még — suttogta Géza és segített neki víz fölött maradni. A Köves-malom már egészen közel sötétlett fel a holdfényes vízből.

— Itt vagyunk. Fogódz a rácsba Branko.

Az a farács volt, mely a vízbe ereszkedett, hogy a malomkereket védje az ársodorta fadaraboktól vagy egyéb nagyobb tárgyaktól, melyeket leúsztat a víz. Nem egy vizihulla akadt már fenn ezen az öreg farácson.

Géza felkapaszkodott a kis pallóra, melyről lépcső vezetett fel a nagy kerék mellett a kis ajtóhoz. Az nyílt a malom belsejébe. Brankot is felhúzta a pallóra, ahol kimerülten lerogyott és behunyta szemét. Mióta a vízbe ugrottak, egész idő alatt meg se szólalt. Arca halotthalvány volt. De Géza érezte, hogy nem a vérveszteség, nem is a testi fájdalom annak okozója. Branko arckifejezése is teljesen megváltozott. Nagyon furcsa volt. Valami elrévedtség ült rajta, mint néha az ittas emberekén.

*

Odafennt a malom belsejében éppen az éjjeli váltás dolgozott. Ezuttal csak hárman voltak. A Sántát ugyanis elküldték Köveshez az irodába a régen beigért éjjeli pótlék miatt. De hárman is elkészültek a munkával. Kis üzem volt a régi vizimalom.

Tágas, megfeketedett vén alkotmány volt, ferde tetővel. Azon nyílt három kis ablak. A nagy őrlőt sok vastag keresztgerenda szelte át. Sok szögletes sarka tette kuszált zegzugossá. Ha az ajtó felett lógó egyetlen petróleumlámpa világította be az őrlőteret, akkor különösen fantasztikusnak látszott.

Középen állott az őrlőgép, melyet nagy hajtószíj kötött össze a malomkerékkel. Abban számtalan kerék és kerekecske kerepelt, nyikorgott. A három méter magas szerkezet körül a »híd« vezetett, melyen ezen az estén a fiatal hevesvérű István állott és éppen szakadozottan, ki-ki törve beszélt.

— Most kell követelnünk! — kiabált le fölülről, mint valami szónoki emelvényről, míg gabonát lapátolt a tölcsér szájába. — Most kell a pótlékot követelnünk! Most! — Elszántsága jeleként széleskarimájú lisztes kalapját szemére húzta.

Az őrlőszerkezet mögül akkor egy idősebb ember lépett elő, kezében csavarkulccsal és olajos kannával. Lisztes arca okos és gúnyoros is volt, meg paraszti nyugalom is ült rajta. Kis, világos szemeinek jóságos, de mégis kemény nézésében bölcs humor mosolygott rá a fiatal, bővérű munkásra. Atyailag bólogatva felelte:

— Csak követelj fiam, István, csak követelj.

Az öreget csak hallani lehetett, de beszédjét látni nem, mert szája felett olyan vastag bajusz lógott, hogy teljesen eltakarta száját.

— Határidős szerződése van Kövesnek — heveskedett tovább a fiatal legény a német főhadnaggyal. — Nem kockáztathat meg egy sztrájkot. Nincs-e igazam, Gerő bácsi?

— Nem, István fiam — felelte szeretettel bólintva a bácsi.

— Nincs igazad — hangzott a lisztes bajusz mögül.

— Bérharcot akarsz indítani nyolc emberkével ezen az úszó skatulyán? — vetette közbe a harmadik, aki lent állott és zsákba fogta fel az őrlőből a lisztet.

Ez a harmadik álmos, borúlátó embernek látszott, minden, amit mondott, fáradtan és reménytelenül hangzott. Nehéz szemhéjai olyan mélyen csüngtek, hogy nem lehetett tudni, észreveszi-e, ami körülötte történik. Lisztfehér kalapjának széles pereme is mélyebben csüngött arcába, mint a többieknek.

— Most csak nem fog Köves sztrájkot kockáztatni, Gerő bácsi, amikor a némettel szerződése van?

— Éppen ezért nyugodtan kockáztathatja.

— Ha a német hadseregnek szüksége van lisztünkre — mondotta a borúlátó — akkor gondoskodni is fog róla, hogy tovább dolgozzunk.

— No, azt szeretném én látni, hogyan csinálja! Akkor ideállíthatja katonáit a malomba.

— Hát ilyet is láttunk már, István fiam.

— Egyszerűen mozgósítanak bennünket — vélte a borúlátó — és tovább dolgozhatsz, mint katona.

— Csak fizetés nélkül — tette hozzá Gerő bácsi.

— De hiszen én magyar katona vagyok!

— Éppen azért fognak német parancsra behívni, fiam — bólintott jóságos mosollyal Gerő bácsi.

— És a mi kormányunk? — emelte megbotránkozva lapátját a levegőbe.

Mindkét munkás harsogó nevetésbe tört ki. Gerő bácsi a csavarkulcssal István felé integetett, köszönete jeléül a sikerült tréfáért. A borúlátó nyílván nem szokta meg a nevetést, köhögni kezdett.

— Mit nevettek?

— Mert azt mondtad: a »mi kormányunk«. Nem, István fiam, ez nem a mi kormányunk. Ez Hitler kormánya. Hitler nevezte ki, Hitler fizeti, Hitler parancsol neki. A legpiszkosabb dolgokat nem is kell neki sajátkezűleg elvégeznie.

István érezte, hogy politikai téren szégyenben maradt, azért hirtelen a malomszerkezet iránt kezdett érdeklődni.

— Elfogyott már a gabona! — kiáltotta. — Le kell a kereket állítani. — De még egy szerény kérdést merészelt: — Háború lesz-e Gerő bácsi?

— Ahová a németek beteszik a lábukat, ott háború lesz — vélte a borúlátó.

— Nem olyan harciasak ők, mint ahogy orditozzák — fordult Gerő feléje. — Ahol lopni lehet, ott nem rabolnak. Ahol segítőkre találnak a házban, ott a hátsó ajtót inkább nyitva tartják. Hát nem mozgósított már Csehszlovákia is ellenük és mégis beeresztette a németet? Hát nem megvette Hitler Romániát is? No és a mi kormányunk nagyon sietett Magyarországot Hitlernek eladni. Talán az is sikerülni fog Hitlernek.

hogy Jugoszláviát befalja, anélkül, hogy előbb késsel felszeletelné és villára tűzné.

— No a szerbek mégis másfajta emberek — dörmögte István, mialatt lejött a hídról.

— Másfajták a magyarok is — vonta vállát Gerő bácsi. — Csak az uraik, azok nem mások. Azok ilyenek.

— Vigyázat! — szólalt most fel hirtelen a borúlátó, aki éppen liszteszsákját kötözte össze. — Jön valaki. — Odavetette a zsákot a többihez az öreg malomkő mellé, aztán az ajtóhoz lépett és hallgatódzott.

— Csak a mi Sántánk!

István közben a vízhez vezető kis ajtót nyitotta ki. Most megfordult.

— Na, kíváncsi vagyok, mit ért el a Sánta Kövesnél.

— Semmit — mondta a borúlátó (akit Daninak hívtak) mély meggyőződéssel.

A »Sánta« belépett. A negyvenéves férfi borús arcára nehéz évek, kemény megpróbáltatások nyomai véső dtek.

— No, hát lesz-e éjjeli pótlék, vagy nem? — esett neki István mindjárt az ajtóban.

— Hagyjatok előbb leülnöm és kifujnom magam. Mert olyan óriási újságokat hozok, hogy alig bírtam őket Horgostól a Köves-malomig cipelni. — A malomkőhöz sántikált és leült.

— Mit mondott Köves? — türelmetlenkedett István.

— Nem hívják már Kövesnek. Ez az első számú újság. — Furcsán mosolygott, mintha voltakép egész mást, sokkal fontosabbat kellene tudatnia.

— Eladta a malmot? — csodálkozott Gerő.

— Új főnökünk van? — kérdezte Dani.

— Nem. Ő az, csak kérvényt nyújtott be a jegyzőnek, hogy nevét meg akarja németesíteni. Felfedezte ugyanis, hogy valamelyik ősapja német volt és Steinhackernek hívták.

— Micsoda gazember! — fortyant fel István. — Hogyan

habzott belőle mindig a magyar hazafiság. Hiszen nem is tud németül.

— De sokan csinálják ezt most, hogy Hitler védelme alá helyezkedjenek.

— Akkor nem magyar állampolgárok többé? — kérdezte István.

— Dehogynem! — tanította ki a Sánta. — Ahogy, amikor előnyösebb neki.

— És a pótlék?

— Megadja! Nesztek a második bombaújság.

— Megadja? — kiáltottak mind kórusban, hitetlenül.

— Rögtön. Minden tárgyalás és alkudozás nélkül.

— Hát nem volt igazam? — fordult István büszkén Gerő bácsihoz. Köves most nem kockáztathat sztrájkot.

— Nem volt igazad — felelte az öreg nagyon elgondolkozva.

— Hiszen beleegyezett.

— Más oka lesz annak.

— Milyen oka?

— Azt még nem tudom. De nagyon gyanus a dolog.

— Egész gyanus — erősítette Dani fejbólintással.

— Csak egy kikötése volt Kövesnek, illetve Steinhackernek — folytatta a Sánta. — Az, hogy minden zsákot átvigyünk a német raktárházba. Ma éjjel még. És pedig tüstént.

Gerő bácsi nagyon elgondolkozva bólintott. — Úgy... úgy... Akkor még ma este fog valami történni.

— Már történt elég — jegyezte meg a Sánta. — Ez a harmadik hír: a szőregi országúton három leányt és két férfit agyonlőttek.

— Hogyan? Miképpen? Miért?

— Egy órával ezelőtt. Juhász gazda szőregi rokonait. Kalákából voltak hazamenőben. A Boszorkánydombról gépfegyverrel lőtték őket halomra. Gruicsot és fiát is megölték.

— Gépfegyverrel? Ohó! — csettintett Gerő bácsi.

— Német gépfegyverrel.

— De miért? — kérdezte István elképedve.

— Mert a németek háborút akarnak, István fiam, mindenáron.

— Éppen ez a negyedik hír: a legfontosabb. A háború már meg is kezdődött. A német csapatok már átlépték a jugoszláv határt.

Mindenki felugrott, némán, dermedten néztek egymásra. A nagy csendben csak a malomkerék zúgott. Végre Gerő szólalt meg, halkan:

— Akkor a magyar hadsereg holnap vagy talán még ma ugyanezt fogja tenni.

— Hiszen csak minap kötöttük meg az örök béke szövetségét Jugoszláviával — csudálkozott megint az ifjú István.

De erre már a jóságos bölcs Gerő bácsi is elvesztette türelmét.

— Szamár vagy István fiam — horkantott rá.

— Gerő bácsi, hallja... — a Sánta meglökte az öreget.

— Mi az?

A Sánta csak egy jelentős pillantással felelt a kérdésre. Hm... Hm... reszelte torkát.

Gerő bólintással jelezte, hogy elértette a tekintetét: — Igen... rögtön... — mondta. Aztán Istvánhoz fordult: — Menj öcsém, állítsd le a vizet, meg a malomkereket.

Mikor István hátul kimászott a kis ajtón, hűvös éjjeli szellő suhogott be a nyíláson a vízről és kis lisztport kevert fel a különben is homályos hodályban. Kívül a kristálytiszta holdas éj világosabbnak látszott.

Mikor Pista behúzta maga mögött a kis ajtót, Sánta Danihoz fordult: — Köves azt mondta, hogy nemsokára idejön. Menj csak és nézd a horgosi országútat és jelentsd, ha meglátod az autóját.

— Ugyan nyugodtan beszélhetnétek előttem is — morgott Dani sértődötten. — Egész más dolgokat bíztak már rám.

— De hát valakinek vigyáznia kell, hogy Köves meg ne lepjen bennünket. Igaz-e?

Dani felmászott az ablakhoz. Akkor a Sánta Gerőhöz fordult: — No öreg — mondta ünnepélyesen — komolyra fordult a dolog.

— Utasításunk van az esetre, ha a németek Magyarországot is háborúba hajtják.

— Ma még csak Jugoszlávia ellen — töprengett Sánta. — Holnap talán a Szovjetunió ellen.

— Nem talán, hanem bizonyosan — felelte az öreg láthatatlan szájára lógó bajusza mögül. — Mert hiszen az ő harcuk minden demokrácia és szabadság ellen irányul.

— És most mit kell nekünk csinálni, Sánta? — kérdezte Gerő. — Az utasítás úgy szól, hogy tiltakozásunknak kifejezést kell adnunk, minden eszközzel.

— De hát hogyan? — vakarta fejét Sánta. — Sztrájk? A tiltakozásnak csak akkor van értelme, ha észreveszik. Annak feltűnőnek, országra szólónak kell lennie.

— Sztrájk a mi bodénkban? Még ha a megye összes malmai is részt vesznek benne, az csak bolhaköhögés. Még a horgosi parasztok sem fogják megtudni, hogy mért csuktak le bennünket.

— Az igaz. De... — A Sánta figyelmesen körülnézett a homályos őrlőben. — De... ha... Éjjel egy tűzvész elég messzire látszik. Azt észrevennék a horgosi parasztok is. Csakhogy akkor meg kár volna a lisztet délben a német raktárházba átszállítani. A liszt jól ég. És ha nem jut a németek fogára, az tiszta haszon.

— De én inkább úgy vélekedem, hogy a zsákokat vigyük át még az éjjel a raktárházba. — Az öreg odakuporodott a Sánta mellé a malomkőre.

— Miért Gerő bácsi?

— Akkor is szívesen odacipelném, ha nem kapnék érte pótlékot — felelte az öreg — Mondd, voltál te már egyszer odaát a raktárházban?

— Nem.

— No látod! — Gerő bácsi még közelebb húzódott a Sántához és letompította hangját.

— Egyszer jól meg kellene nekünk azt a raktárt nézni. He? A vak háznak nincsenek ablakai és az őrség a kapu közelébe se ereszt. De a zsákokat átvinni jó alkalom. Mit gondolsz? Ott mi mindent szépen lerakunk, amit magunkkal hoztunk! Értessz? Hiszen mindenki tudja, hogy a liszt a Köves-malomból való...

— Jó ötlet. — A Sánta izgatottan kelt fel a malomkőről.

— Gondold csak meg! A német raktárban még sokkal több van, mint a mi pár métermázsa lisztünk. És a nagy benzintartály szomszédságában van. Ha ott ütne ki véletlenül tűz?

A Sánta óvatosan körülnézett az üres helyiségben, mielőtt suttogta: — És mit fogunk bevinni a zsákokkal?

De nem kapott választ, mert ebben a pillanatban kinyílt a kis ajtó és István jött vissza, aki odakünn volt a kereket leállítani. De nem egyedül jött. Még ketten jöttek vele, akikről csurgott a víz. A magas, karcsú legény, akinek csapzott fekete haja homlokához tapadt, mintha nem állt volna egészen biztosan a lábán. István támogatta.

AZ ŐRNAGY ÚR

Ezalatt Köves úr, a malomtulajdonos, autója közeledett a hepe-hupás mezei úton. Ugyanaz a Ford-kocsi volt, melyet a német élelmezési tiszt foglalt le magának. De ezúttal a horogkeresztes zászlócska letűnt a hűtőről és nem is a kocsivezető ült a kormánykeréknél, hanem a malomtulajdonos maga.

Köves nem vezetett rosszul és ismerte is a mezei utat. Három vízimalma volt itt a környéken és azelőtt naponként legalább egyszer mindegyikbe elnézett. Persze, mióta Rüdiger használta az ő autóját, más kocsival kellett járnia és ha nem volt feltétlenül szükséges, el is hagyta gyakran látogatását. Köves úr mégsem panaszkodott. Sőt büszke volt rá, hogy autója horogkereszttel a hűtőn német tisztet kocsikáztat. Nagy tisztességnek tekintette.

Köves körülbelül harmincéves és rózsásan fiatalos ember volt. Kicsi gömböc és zsíros, ám idegesen mozgékony. Minden része kissé gömbszerű volt és mintha szűntelenül gurult volna, nemcsak ő, de minden porcikája mint valami golyóscsapágy szerkezet. Még világos, fürge szemei is mindig forogtak. Ruhája sportszerű, divatos, de olcsó volt.

— Innen már láthatja a malmot, őrnagy úr. Mindjárt odaérünk — szólalt meg Köves az autóban és alázatosan mosolyogva fordult Rüdigerhez, aki mellette ült.

— Mondtam már egyszer, hogy nem vagyok őrnagy, hanem az élelmezési osztag főhadnagya. Jegyezze ezt meg végre magának.

— Bocsásson meg őr . . . De hiszen tudom . . .

— Semmi tudnivalója nincs, amit nem hivatalosan közölnek magával.

— Kérem, kérem, bocsánat — gurgulázott Köves. Olyan sebesen beszélt, hogy a szavak is mint golyócskák gurultak ki szájából.

Rüdiger egy írást húzott ki táskájából.

— Az alkalmat, hogy senki sem hall bennünket, ki akarom használni arra, hogy egyetmást elintézzek magával. Ma éjjel és holnap aligha jut rá időm. Tehát... Először vegye vissza ezt a firkát.

Köves már odasandított volt és felismerte a »firkát«. Meglepetésében csaknem beleszaladt a kocsival a rozsföldbe, mely

mellett elmentek. Hiszen az ő kérvénye volt, melyet volt német családi nevének visszaszerzése irányában írt.

— Hol kapta ezt ől... ől... ől... főhadnagy úr?

— A jegyző íróasztaláról vettem el, akinek maga benyújtotta a kérvényt.

Köves tudta, hogy a jegyző irodájában meglehetős rend uralkodik és okmányok nem szoktak kívül az asztalon heverni. Nem tudta elképzelni, hogy kapta a német tiszt kérvényét egyáltalán kézhez. De kíváncsisága még kérdésig se jutott.

— Tegye el — szakította félbe amaz nyersen. — És tépje szét az első alkalommal.

— De én németnek érzem magam! — gurultak ki a szavak a malomtulajdonos kis szájából. — Nyiltan és büszkén akarok Hitlerhez, vezéremhez csatlakozni.

— Az ön érzéseire senki se kíváncsi — vetette Rüdiger unottan közbe. — Használni csak úgy tud ügyünknek, ha mint magyar hazafi magyar névvel lép fel. Mert ha észreveszik, hogy velünk rokonszenvez, akkor ebben az országban senkinek sem lesz bizalma magához. Nekünk pedig mindenekelőtt információkra van szükségünk.

— De — kezdte újra Köves. — De önök . . .

— Mi enélkül a külsőség nélkül is a magunk emberének tekintjük.

— Köszönöm. Köszönöm a bizalmat. Mindent meg fogok tenni . . .

— Pontos információkat fog kapni. Holnap délelőtt tizenegy órakor valaki jelentkezni fog a lakásán az én nevemben. Az ő utasításait kell teljesítenie, feltétlenül. Megértette?

— Természetesen, természetesen — gurultak a szavak a kis szájból.

— Mindenekelőtt, önnek mindent tudnia kell, ami ön körül történik. A környéken minden egyes ember gondolkodását, érzületét ismernie kell. Ezért ön felelős. Esetleg külön megbí-

zásokat is fog kapni. De ha nem tud hallgatni, meghal. Értette?

— Persze, persze, persze! A kis malomtulajdonos kis kerek tokája reszketett a lelkesedéstől. Egy nagy, sötét, titkos hatalom osztályosának érezte magát. Élet és halál urának, sok millió ember sorsa birtokosának.

— Mindent, ami csak módomban lesz! — gurultak ki csücsöri, gömbölyű ajkain a szavak. — Életem a Führeré!

*

Közben Géza a malomban gyorsan mindent elbeszélt. Brankoból egy szót sem lehetett kivenni. Lázban ízzó fekete szemei messzire révedtek. Vállát a molnárok bekötötték. Branko mindent hagyott, de mintha semmit se vett volna észre. Ajánlották neki, hogy feküdjék le kicsit a zsákokra. Akkor szólalt meg végre. Anélkül, hogy valakire ránézett volna, halkan, konok dűhtől fulladtan csak ennyit mondott: — Meggyilkolták az apámat! Én megölöm azt a német tisztet!

Hiába próbálták rábeszélni, hiába akarták megértetni vele, hogy Rüdigerhez most hozzá sem férhet. Hogy attól most még elnyújtózhatnék a zsákokon.

Ha majd lemegy a hold, átevezek vele a szerb partra — mondta István, aki máskülönben éppen nem szívelte ezeket a jómódú parasztlegényeket. De hát ez a Branko mégis csak két németet ölt meg és német golyó volt a vállában.

— Nem akarok! — rázta fejét Branko! — Nem fekszem le.

— Hát mi az ördögöt akarsz? — A Sánta elvesztette türelmét.

— Megfojtani a német főhadnagyot.

Ebben a pillanatban Dani lekiáltott a tetőablakról:

— Köves autója jön.

— Gyorsan a ládák alá evvel a legénnyel! — parancsolta Gerő.

— Köves kérdezni fogja, mitől lett vizes a padló — jegyezte meg Dani bánatosan, mint valami gyászhírt és rámutatott a tócsára, mely Branko és Géza nyomán maradt a padlón.

— Feltörölni már nincs idő — vélte a Sánta. — Nem szárad meg.

— Gyorsan István, bele kell esned a vízbe, hogy valmi okot mondhassunk. Szaladj!

István kimászott a kis ajtón. Brankot és Gézát a leghátsó sarokba vezették és ott a feltornyozott nagy üres ládák alá bujtatták. Gerő bácsi nagyon komolyan mondta: — Egy szuszszanást se! Ha felfedeznek benneteket, akkor nemcsak ti vesztetek el, hanem mi is, akik elrejtettünk.

István csuronvizesen mászott vissza a kisajtón, amikor az autó a malomtulajdonossal odalent megállt.

— Azt hiszem — mondta Dani — két személy ült az autóban.

— Kettő vajjon? — csudálkoztak.

Odalenn ajtónyílás hallatszott és a munkások nekiálltak, mintha a legnagyobb munkába volnának. De közben hallgatóztak. Csak egy ember lépteit hallották. A gömbölyű, rózsás Köves gyorsan gurult ki a kocsiból és már a lépcsőn gurult fel.

— Jó estét, Köves úr — köszönt a négy munkás karban, akár a gyermekek az iskolában.

— Jó estét, jó estét! Tehát az éjjeli pótlék megvan, mi? — ömlött a szó a malomtulajdonosból. — Hiszen velem csak nyugodtan és okosan kell beszélni.

— Köszönjük szépen — felelt a kórus.

— De most aztán minden zsákot át a német raktárházba, azt tudjátok. De tüstént! Időveszteség nélkül. Rajta, rajta, rajta!

— Ez az öt zsák a malomkő mellett — jegyezte meg Gerő — a kamarási árvaház lisztje.

— Semmi közötök hozzá. Te csak törődj a magad munkájával. Megkapod az éjjeli pótlékot és teszed, amit parancsolok.

Elszámolás és felelősség az én dolgom — gurultak ki a kerek szavak a kis csücsöri szájacskából. — Rajta, rajta, rajta! Micsoda tó van itt a padlón?

A munkások kórusban nevettek. — István beleesett a vízbe, mikor elállította a kereket!

*

A lépcső felét gyalult deszkából csúsztatónak használták. A tele zsákokat nem kellett levinni, Gerő és Dani felül leeresztették. A vizes István és a Sánta lenn felfogták és rakták fel a taligákra.

Mikor az első négy taliga elindult, Köves felülről utánuk kiáltott:

— A zsákokat pontosan megszámolni és nyugtát venni. A kaput bezárni. Gerő bácsinak van kulcsa.

— Van.

*

Mikor a négy taligás már jó darabon haladt a vak ház felé, Dani meszólalt:

— Mégis úgy láttam én, hogy ketten ültek az autóban. És most, hogy elmentünk a kocsi mellett, hát üres volt.

Gerő leállította a taligát és elgondolkozva nézett vissza a malom felé.

— Igaz — mormolta. — Meg ha el akar menni Köves, hát mért nem megy már, mért nem ül mindjárt a kocsiba? Mi dolga neki még ott a malomban?

— Nem fogják-e a két embert a ládák alatt megtalálni?

— István és Dani — adta ki az utasítást Gerő bácsi — ti menjetek most a raktárházba és adjátok le a zsákokat. Én meg a Sánta, mi csak olyan öreg emberek vagyunk, hát nekünk kicsit ki kell fujnunk magunkat. De nemsokára megjövünk mi is.

— Hát akkor csak előre, előre, előre! — utánozta Sánta Köves beszédmódját.

Mikor Dani meg István eltüntek az akácfák mögött, elkomolyodott és azt kérdezte:

— Hogyan állapítjuk meg, hogy jött-e Kövessel még valaki és hol van az a titokzatos vendégutas?

Egy bokor mögé húzták a taligákat és visszasiettek. A malommal szemközt állt egy düledező kunyhó. Valamikor az első molnár lakott benne. Onnan igen jól lehetett az autóra, meg a malomra is látni.

*

Mikor a munkások már elindultak volt a taligákkal, Köves még néhány pillanatig állt ott, hallgatózva, a legfelső lépcsőfokon. Aztán fürgén legurult a malom kapujához, kis ideig még embereinek nézett utána. Mikor azok három-négyszáz lépésnyire távolodtak, Köves halkan behúzta a kaput, megfordult és tompított hangon jelzett:

— Pszt! Őr... úr, főhadnagy úr! Jöhet már!

A szemközti ajtóból, mely egy nem használt földszinti irodába szólt, Rüdiger lépett ki, kezében kis fekete bőrönddel.

Szóra sem várva, gyorsan felment a lépcsőn és belépett az őrlőbe.

— Ablakok nincsenek itt? — kérdezte és körülnézett. — Nem lehet belátni?

— Csak a tetőn. Csak a jó Isten nézhet be — kuncogott Köves.

Rüdiger kis bőröndjével körüljárta az őrlő szerkezetet. Mindent igen figyelmesen megvizsgált.

— Micsoda nevetséges, középkori üzem! — mondta. De mintha nem is erre gondolt, hanem valamit keresett volna.

— Persze, persze, persze — felelt Köves röstelkedve és bocsánatkérően. — Nekem bizony kicsinyben kellett kezdenem. De értek a malmokhoz, azt elhiheti nekem és... igen... azt akartam mondani... mégis nagy áldozat részemről, hogy úgy mondjam nagy erkölcsi áldozat, hogy nem nyilváníthatom nyíl-

tan a Führerhez való tartozásomat. Persze értem, hogy propagandánk kívánja így. De, és ezt tapasztalatból mondhatom, hogy Hitler szent ügyének leghatásosabb propagandája ezeknél az embereknél mégis az lenne, ha látnák, hogy Hitler hívei elnyerik jutalmukat. Hogy azok, hogy úgy mondjam, karriert csinálnak. Ez világosan bizonyítaná a Führer hatalmát és hálját. Tudnunk kell, hogy nálunk a nép egészen önző materialista és csak a hasznát nézi. Látja, mikor Kozma báró nyiltan Hitler hívének vallotta magát és mindjárt államtitkár lett, annak volt hatása! Tömegesen léptek akkor be a nemzeti szocialista pártba. Azt tartom tehát, hogy ha én most például... hm... Ön érti. Akkor seregestől csatlakoznának. Ezt garantálom. Keres valamit főhadnagy úr?

Rüdiger, úgy látszott nem is figyelt Köves gyors és hosszú szóáradatára. Kis bőröndjével fel-alá járkált a nagy őrlőben, gerendákon mászott át, bekukkantott a sötét zugokba és a nagy nehéz ládák közül néhányat félretolt. Mit kereshetett?

— Csak egy kicsit körülnézek a maga deszkabódéjában — felelt a tulajdonos kérdésére — és ami az ön jutalmát illeti, nyugodt lehet. Nem fog elmaradni. Az ilyen ósdi deszkabódéknak természetesen el kell tünniök a föld színéről. Sem a maga, sem a mi számunkra nem jövedelmezők.

— De... — kezdte volna Köves ismét.

Rüdiger rögtön belevágott:

— Ne beszéljen. Hallgasson rám.

Egy pillantást vetett karórájára: — Éppen nyolc percnyi időm van még. Tehát: az ilyen vén kerepelőnek, mint a maga úgynevezett malmának, el kell tünnie. Délkelet-Európa Magyarországgal együtt a nagy német ipari- és gazdasági egység keretébe lesz racionalizálva. Ide hallgasson! De derék specialistákat, mint maga, használhatunk magasabb állásokban. A szegedi gőzmalmok a zsidó Back tulajdonában vannak...

— Azt a magyar kormány támogatja — vetette közbe Köves.

— Magyar kormány? Ne tartson föl ilyen fecsegéssel. Már csak öt percem van. Maga lesz a szegedi malmok igazgatója.

— Köszönöm. Tehát tulajdonosa.

— Nem! Igazgatója. A gőzmalmok átmennek a német malomtröszt tulajdonába. Ezzel a vidéki kisiparral felszámolunk. De maga ennyivel kezdetnek meg lehet elégedve. A további magától függ. A szolgálataitól.

— Mindent meg akarok tenni, hogy a Führer...

— Dologra. Maga menjen most tüstént vissza hivatalába és írjon egy jegyzőkönyvet arról, hogy szerb katonaság jött át a folyón és a maga malmát a levegőbe röpítette.

— Hogyan? — hökölt Köves.

— Ahogy mondom. A jegyzőkönyvet küldje meg még az éjjel minden illetékes hivatalnak és telefonálja meg a szegedi ujságoknak is.

— De...

— Ne tartson föl! Menjen! Ezt a deszkabódét engedje át nekem néhány percre, egy kis szakművelet céljára, melyet én sürgőssége miatt senkire sem bízhattam.

Rüdiger kinyitotta a kis kézi bőröndjét.

— Ha vannak itt még valamiféle értékei igazgató úrnak, akkor vegye azokat most magához. De sürgősen.

Köves félénk pillantást vetett a nyitott bőröndre és kezdte a dolgot megérteni.

— Bizo... nyára — dadogott. — Ha meg kell lennie.

Rüdiger a bőröndből kis pokolgépet vett elő.

— Amit maga itt látott — mondotta közben egykedvűen — azt nem látta. Ha nem tud hallgatni, halálfia. Azt hiszem, ezt tudja.

— Oh, tudom. Nagyon jól tudom. De munkásaim még nem vittek el minden zsákot. Még vissza fognak jönni.

— Annál jobb — mondotta Rüdiger és a pokolgépet a láda elé tette, amely alatt Géza kuporgott. — Annál jobb. Ha néhány

magyar ember is elpusztul ez alkalommal, akkor kétségtelen lesz, hogy csakis szerb merénylet volt az oka. De most azt tanácsolom, hogy tűnjék el innen. — Rüdiger lekuporodott és beállította a pokolgép óraművét. — Várjon rám az útkereszteződésnél a kocsival — tette hozzá a bombával foglalatoskodva, anélkül, hogy visszafordult volna.

Kövesnek ezt nem kellett kétszer mondani. Hagyta, hogy Rüdiger babráljon a pokolgéppel és nagyon fürgén sietett le a lépcsőn.

Az összedűlt kunyhóból jól lehetett az autót figyelni. Köves egyedül jött ki, egyedül szállott az autóba és egyedül hajtott tovább.

— Hát mégis egyedül jött Köves — mondta a Sánta a beomlott házban.

— A másik még a malomban maradt — mormolta Gerő.

— Mért gondolod?

— Nem gondolom, hanem tudom. Különben Köves bezárta volna a kaput. Ilyesmit ő nem felejt el.

Pár perc mulva látták, hogy a betámasztott kapu megmozdul és Rüdiger óvatosan kidugja fejét. Aztán kilép és mindig az árnyékban lapulva, gyorsan a malom mögé került.

— Azt hiszed, hogy megtalálta a mi két emberünket a ládák alatt?

— Nem. Mert különben nem felejtette volna el a kaput bezárni. Ez nem tudta, hogy Köves azt mondotta nekünk, hogy a kapu be lesz zárva. Mindenesetre meg kell néznünk, mit csinálnak és meg kell kérdeznünk, mit láttak, hallottak.

Mikor Gerő és a Sánta néhány másodperc mulva beléptek az őrlőbe, meglepetve állottak meg a küszöbön. A ládák nagy rendetlenségben egymásra voltak dobálva és mindkét vendég négykézláb állt a földön, úgy, hogy hátsó felüket fordították a belépők felé. Branko előtt egy kis vasládika feküdt, azon babrált, heves, figyelmes elmerültséggel.

— Hát ti mit csináltok itt?

De Branko annyira elmélyedt foglalkozásába, hogy nyilván nem is hallotta.

Csak Géza fordította fejét feléjük. Arca vörös volt az izgalomtól. — Mindjárt — kiáltotta — mindjárt készen lesz Branko, műszaki. Ért ezekhez a dolgokhoz.

— Micsoda dolgokhoz? — csodálkozott a két molnár egyre jobban.

De nem vártak feleletet, hanem odamentek és meglátták a pokolgépet, melyet Rüdiger táskájából vett elő. Mialatt Branko gyorsan tovább babrált, Géza elmesélte, hogyan hallgatták ki ők Köves és Rüdiger beszélgetését és mit láttak a láda repedésén keresztül. Elmondta, hogy majdnem rajtavesztettek, mert a német élelmezési tiszt már fogta a ládát, mely alatt ő feküdt és a bombát éppen az alá akarta helyezni. Utolsó percben azonban mégis mást gondolt és máshova rakta le. Mikor Rüdiger elment, Géza elmondta Brankonak, mit látott. Branko gyanut fogott.

Óvatosan megkeresték a gépet. Branko rögtön ráismert, műszaki altiszt volt a szerb hadseregben. A pokolgép órája mutatta, hogy két perc mulva fog robbanni. Brankonak tehát gyorsan kellett dolgoznia, hogy leszerelje. Nem ért rá kérdésekre válaszolni.

Mikor Branko végre felemelkedett, sötét, sápadt arcán majdnem elégedett mosoly ült. Kezében méregetve átadta a vasládikót Gerőnek.

— Most már nyugodtan megfoghatjátok. Leállítottam az óraművet. Két évig szolgáltam az utászoknál mint műszaki. Kitanultam. De el ne ejtsétek. Nehéz szerszám. Nem egész modern szerkezet.

Nem is eresztette el a gépet, mikor Gerő kezébe adta. Öreg ember kiejthetné. Mindketten fogták, úgy nézték a halálmasinát, mely ártatlanul és szeliden feküdt tenyerükön, akár egy maszületett gyermek. Branko szemmelláthatóan elégedett volt, hogy sikerült neki ártalmatlanná tenni. De Gerő is na-

gyon meg volt elégedve. Ajkait nem lehetett a vastag lelógó bajusz függönye alatt látni, de kis világos szeme hunyorogva mosolygott. Közben a Sántára sandított, mintegy őt is unszolva szemmel, hogy vele örüljön.

— Hát leállítottad az óraművet Branko? — mondta. — Aztán megint be tudod-e állítani, ha akarod?

— Persze, hogy tudom.

— Be tudod-e úgy állítani, hogy csak holnap reggel robbanjon?

— Lehet. Hiszen ez olyan mint az ébresztő óra?

Most már Sánta is örült. Megértette, mi készül. Szeme szikrázott.

— Hat óra reggelre állítsa be — vélte — hogy időnk legyen idejében eltünni a határból.

— Hát állítsd be Branko hat órára. Te pedig Sánta hozzál két molnárzubbonyt Brankonak meg Gézának.

— Minek ez?

— Hogy fel ne tünjék, ha liszteszsákjaitokkal a vak házba átvisztek.

— Ezt a szép jószágot pedig Branko mint utász magad fogod átvinni és elhelyezni alkalmas helyre, — mondotta Gerő bácsi. — Mi becsületes megtalálók vagyunk. Amit a német itt felejtett, azt rögtön vissza visszük neki.

Közben a Sánta egy félig üres zsákot cipelt oda.

— Ide beteheted a bombádat.

— De ne lepje be a liszt egészen.

— Itt ez a régi zsák. Tedd bele. Így! És most te is húzd fel a molnárzubbonyt. Jól fest rajtad. Vén utász te! Most igazi molnárlegénynek látszol. Csak arcodat kell még kissé beliszteznì. Aztán most nyomd fejedbe ezt a széles kalapot. Még Piroska maga se fog rádismerni.

Igen barátságosan szólt a Sánta, de Gézát mégis fájóan érintette, hogy ilyen könnyelműen beszél Piroskáról.

— Cipelned sebesült karoddal nem kell Branko. Azt majd mi csináljuk.

— Balvállamon vihetem a zsákot. Semmit se érzek.

— Fiam, kapaszkodj csak fel az ablakhoz és nézd meg, hogy a malom körül nem ólálkodik-e valaki.

Géza hamarosan jelentette felülről, hogy a malom környékén senki se látható. De az autó ott áll a keresztútnál.

— Onnan nem lehet a malom kapujára látni.

Mikor valamennyien együtt kiléptek a szép holdas éjszakába, Gerő megkérdezte Brankot:

— Mondd Branko, te is láttad itt a német tisztet?

— Igen. Olyan közel jött ládámhoz, hogy egy pillanat alatt elkaphattam és leránthattam volna.

— Nagyon okos volt Branko, hogy nem tetted.

— Benneteket hoztalak volna veszedelembe — felelte Branko egyszerűen. Összeszorította fogait. Ne vegyék rajta észre, hogy a jó kötés ellenére, éles fájdalom hasogatta vállában.

*

Köves úrnak úgy tetszett, hogy már nagyon régen vár autójával az út kereszteződésénél. Folyton kinézett az autó hátsó ablakán. Hiszen a malom felől kellett az őrnagy úrnak jönni. Persze, hogy őrnagy volt Rüdiger. Hiszen ezüst cigarettatárcáján bevésve is látta. Azonkívül világos, élelmezési főhadnagynak nem lehetett olyan nagy hatáskörű megbízatása. És olyan fölényes, tekintélyes, parancsoló fellépése, mely Kövest különösen elragadta minden alkalommal. Akkor is, ha Rüdiger ővele magával volt szemtelen és goromba. A kis gömbölyded malomtulajdonos el volt ragadtatva.

Persze, hogy a szegedi gőzmalmok igazgatója lesz majd, nem volt egészen tiszta örömére Kövesnek. Ha elég magas állásban is, de mégis csak alkalmazott lesz fixfizetéssel. És ennek a nagyságáról nem is volt még szó. Aztán egy alkalma-

zottnak fel is lehet mindig mondani. Ezért pedig oda kellett adnia malmait. Ősdi vízimalmok voltak. De nagy nyereséggel, kevés költséggel dolgoztak. Vajjon fizet-e a biztosító társaság háborús károkért? (Az ilyen robbanás annak számít.) Nem valószínű. Viszont az őrnagy úr azt mondotta, hogy a szegedi gőzmalom csak kezdet. Ő pedig bizonyosan fog érdemeket szerezhetni. És ha már odatartozik az ember ehhez a hátborzongatóan hatalmas és titkos szervezethez, mely mindent ellenőriz és melyet nem ellenőrizhet senki, akkor az igazgatói állás on kívül is alkalom adódik keresetre. Még ha egy szót se szól is, az emberek mégis megérzik, hogy ő is közéjük tartozik, a veszedelmesek közé, a Führer belső emberei közé. Hogy neki csak intenie kell, csak valahova telefonálnia és ha akarja, akkor egy ember egyszerűen eltűnik. És még csak szóvá se meri tenni senki az esetet. Igen, az emberek félni fognak tőle. A kis gömbölyű Köves felfújta magát. Kerek kis szemei szikráztak, kis szája kéjesen mosolygott. Igen... és az emberek fizetnek, ha félnek. Nagy idők ezek! Nagyszerű idők!

— De hol marad az őrnagy? Remélhetőleg nem történt vele valami szerencsétlenség!

Hirtelen balról az ákácfák árnyékából Rüdiger hangja szólalt meg.

— Azért áll itt a holdfényben a kocsijával, hogy az egész falu lásson bennünket együtt?

Milyen jegesen, gőgösen, milyen arrogánsan mondta ezt! Köves úr összerázkódott a gyönyörűségtől és kocsijával az árnyékba fordult.

Útközben aztán megbeszélték a sürgönyöket, melyeket Kövesnek a szegedi lapoknál el kellett helyeznie.

— Az is benne legyen, hogy munkásaim bennevesztek a malomban?

— Még nem tudjuk, éppen ott lesznek-e a malomban a robbanásnál. De csak írja egészen nyugodtan. Mindig az első

hatás a fontos. Később, ha a háború már kitört, senki sem fog ilyen bagatell dolgokkal törődni.

Köves még latolgatta magában, hogy az öreg Gerővel a leszállított zsákok nyugtái is levegőbe repülnek. Hogy kapja meg akkor az árukat? A németek nem fizetnek becsületszóra. És a zsákok, melyek elégtek? Azokat ki fogja megfizetni? Köves érezte, hogy veszedelmes üzletbe keveredett. De szólni nem mert. Mert ha most be nem bizonyítja maradéknélküli odaadását, akkor az őrnagy bizalmát elveszti. Akkor pedig minden veszve van.

A kocsi haladt, az idő mulott. Elmult félóra.

A robbanásnak már meg kellett volna történnie, ha a pokolgép óraműve pontosan működött. Úgy látszik, valami kis hiba történt. Persze, néhány perc különbségen nem mulik a dolog. De már a falun is áthaladtak és a Köves-ház előtt álltak meg. A malomtulajdonos irodája még világos volt.

Mikor elbúcsúztak, Köves nyugtalan pillantást vetett a malom irányába.

Az őrnagy is nyugtalan gondolatokkal foglalkozott, mialatt látszólag nyugodtan ült a kis gömbölyű malomtulajdonos mellett. Néha észrevétlenül karórájára sandított. Különben nehezen lehetett megállapítani, hogy szemüvegei mögött szemei merre néznek.

Mikor elbúcsúztak, Köves szerényen, óvatosan megkérdezte: — Gondolja, hogy már elküldjem a sürgönyöket?

De az őrnagy már másra gondolt, egy másik sürgönyre, mely sokkal fontosabb dologra vonatkozott.

Rüdiger megfontolta, hogy ne jelentse-e, hogy a pokolgép felmondta a szolgálatot? De most visszahajtani a malomba és a dolgot megvizsgálni, túlságos kockázatos lenne.

Ami az őrnagyot most nyugtalanította, az nem is a malom felrobbantásának sikertelensége volt. Hogy száz közül egy akció nem sikerül, az előfordulhat. Sokkal komolyabb volt annak a jelentősége, hogy az akna nem működött. Véletlen volt-e ez?

Ez az akna a csehszlovák Skoda-művektől származott, melyek most a német hadsereg részére dolgoztak és ha ennek az aknának kudarca nem volt véletlen, hanem esetleg a cseh munkásoknak szabotázsa? Ez adott esetben veszedelmet jelenthetett az egész német hadseregnek. Mit jelent egy ilyen malom? Holnap mindenképpen benne lesz az újságokban a felrobbantás híre. És a hírnek meg lesz a hatása, ha nem is felel meg a valóságnak. De hogy az aknaóramű felmondta a szolgálatot, jele lehet egy forradalmi, nemzeti ellenállásnak, melyet még csírájában el kell fojtani. Mindenesetre ezt a tényt rögtön, sürgönyileg jelenteni kell a Skoda-művek Gestapo-osztályának.

Mialatt Rüdiger gondolatban a pokolgéppel foglalkozott, Branko éppen az egyik német raktárkatona segítségével elhelyezte a raktárházban liszteszsákját.

Géza kíváncsian nézett körül a nagy cementezett helyiségben, melyet négy sarkából négy lámpa világított meg. Mi minden volt itt! Sonka, kolbász, szalonna, sajt, tojás, túró, liszt. Szegény ember szeme káprázhatott. Micsoda gazdagság és mindezt egyetlen faluban, Horgoson rabolták össze.

A JEGYZŐKÖNYV

A hold leáldozott a szőregi templomtorony mögött. Az elsötétedett éjszakában a jugoszláv fényszórók élesebb sávokat húztak az elfeketedett égen. Hirtelen, mint valami ellentámadás, magyar fényszórók vetítették dárdáikat a magasba. A sugarak mint a pengék kereszteződtek, kétfelől a fehér fényoszlopok összehajolva meredek tetőt építettek a határ fölé.

Lement a hold és a Köves-malom, mely eddig mint sötét tömb vált el a Tisza csillogó vizétől, visszamerült sötéten a sötétbe. A dolog kemény formáit nem választották már el éles, szögletes árnyékok egymástól. Egy közös árnyékba olvadtak össze. Sötéten az éj sötét vizében békésen egymásba

folyva, alaktalan közös homályban. Bár a fénydárdák odafenn némán küzdöttek az égen, a földön a békesség még mélyebbnek, a csend még nagyobbnak látszott.

Mégis azon az éjjelen Horgoson senki sem aludt. Ugyan világosság alig volt látható az ablakokban, mert gyertyával és gyujtóval nagyon takarékoskodni kellett. De ajtók nyíltak, árnyékok suhantak, beszélgetések suttogtak a kerítések mögött. És ott, ahol hallgatás volt, ott is mintha aggódó szívek dobogását lehetett volna hallani. Máskép lélekzik az éj is, ha az emberek álmukban nyugodtan lélekzenek. Az a sötétség, melyben nyitott szemek virrasztanak, mintha remegne, mint a függöny, amely mögött valaki hallgatózik.

A keresztnél, a templom mellett, ahol este Rüdiger Piroskára lesett, két árnyék állott és suttogott egymással.

— Elmegyek most Forbáth tanítóhoz — mondta a kisebbik.

— Én Piroskához megyek — mondta a nagyobbik. — De neked is napfelkelte előtt el kell jönnöd, ha velünk akarsz Szőregre átszökni.

— Persze, hogy akarok. Hova mennék különben? — válaszolt az árva fiú. — Hiszen nekem el kell tünnöm erről a vidékről. De sehol máshol nincsenek hozzátartozóim. Piroska azt mondta, hogy nálatok élhetek Szőregen.

— Amit Piroska mond, az úgy lesz. Gyere egy óra mulva. István fog várni a csólnakkal a nádasban, a Köves-malom alatt.

A két árnyék elvált. A kicsi átosont a téren az iskola felé, a nagyobbik eltünt a templom mögött.

Mindjárt ezután katonai őrjárat ment át a téren feltűzött szuronnyal. Német őrjárat.

Mikor Branko be akart fordulni a Széles-utcába, hangokat és lépteket hallott. A falhoz lapult és molnárkalapját mélyen szemébe húzta.

Juhász Bálint éppen mellette ment el. Brankot meglepte, hogy senki mást nem látott. Hát kivel beszélt jövendőbeli apósa? Még jobban elcsodálkozott, mikor észrevette, hogy Juhász gazda csak önmagával beszél hangosan:

— Na, azt én szeretném látni! — horkant fel fennhangon és hogy ezt tűrnünk kelljen, hogy a németek nyílt úton puffantsanak le, mint a nyulakat és mi semmit se tehessünk ellene. Még szabad államban élünk, vagy mi? És ha a horgosiak olyan gyáva rongy nép, akkor én egyedül magam adom be tanúvallomásomat a jegyzőnél.

A többit Branko már nem hallotta. Juhász hadonázva és hangosan beszélve ment tovább egyedül a sötét utcán. Branko sohasem látta még nagybátyját ilyen háborodott állapotban.

Juhász gazdának persze nagy oka volt a felháborodásra. A szőregi országúton történt véres eset híre futótűzként elterjedt a faluban. De mikor a tett helyére ért, rokonai hullái már eltüntek onnan. Hogy ki távolította el őket, hova és miért, és hogy valóban nem tudták-e az emberek vagy csak nem mertek szólni, azt nem lehetett kifürkészni.

Úgy látszott, mintha az egész falu elvesztette volna eszét. A kovács apróra elmondta volt neki, hogy miképpen történt minden. Azt is, hogy a német élelmezési tiszt és az urak azt állítják, hogy szerb partizánok a tettesek. Hazugság! — kiáltotta a kovács és Demeter is úgy vélte, hogy partizánoknak nyomát se lehetett látni. Hat horgosi állt mellette, mikor ez a beszéd folyt. Hat régi jó ismerőse Juhásznak. De aztán mikor ő jegyzőkönyvet írt az esetről, és az emberekkel alá akarta iratni, egyik sem merte a nevével igazolni, amit látott, hallott és mondott. Talán mégis tévedtek. Sokan voltak, akik maguk is látták a szerb partizánokat. A kovács bezárta ajtaját és szóba sem akart Juhásszal állni. És Demeter, a gazember, elég szemtelen volt azt mondani, hogy a szerbektől elvégre kitellik az ilyesmi, hiszen mindannyian rablók és Isten büntetése volt csak, hogy maguk lőttek tévedésből saját vérükre.

Pedig mindenki tudta, hogy Demeter csak azért beszél így, mert a szőregi Sztojanovicsnak nyolcvan pengővel adósa és ha háború lenne, nem kell megfizetnie. Alávaló rongy emberek.

Juhászban azonban a magyar parasztbüszkeség kojtorgott. Majd ő megmutatja nekik! Az egész esetet leírta két példányban, az egyikkel még az éjszaka Szegedre utazik. Újságba fogja tétetni és Lovászy képviselőjelöltet kihúzza ágyából, feljelenti neki a dolgot, még ha egész Horgos gyáván meg is lapul a németek előtt. Juhász Bálint az atyaúristentől sem ijed meg. A másik példányt tüstént át fogja adni a jegyzőnek, mint jelentést a hatóság részére. Még ha megüti is a guta azt a nyavalyás jegyzőt! Neki kutyakötelessége, hogy a feljelentést továbbítsa a kerületi előljáróságnak. Igazán bőszítő aljasság! Az ő sógorát és az ő vendégeit agyonlövik a nyílt országúton és ő még hallgasson!

Közben Branko a kertek szélén lopakodott előre és mikor a Juhászék kerítéséhez ért, hát a hátsó kertajtót nyitva találta. Tárva volt.

Pedig éjnek idején a kis ajtó soha sincs nyitva. Persze ez magában még semmit sem jelentett. Ilyenkor a kertben ellopni való még nem akadt, a ház maga pedig bizonyára be volt zárva. Miért ne maradhatott az ajtó egyszer véletlenül nyitva, ha elfelejtették becsukni?

Ki láthatta volna a sötétben, hogy Branko halovány arca hogy pirult el a nyitott ajtó láttán? Aki látta volna, el is ámult volna. De még jobban afölött, hogy Branko ott megállt egy darabig, mintha gyökeret vert volna. Még jobban csodálkozott volna, aki látja, hogy a nagy, erős, szilaj legény a nyitott kertajtó előtt, melyben senki sem állt, fejét megszégyenülten lehajtotta, mint legmagasabb bírája előtt.

A többi kertajtó az utca hosszában mind zárva volt. Ez az egy volt nyitva, mint a tárt karok. Mintha mondotta volna: Gyere, várlak! Mély megszégyenüléssel lépett Branko végül

is a kertbe és lassan, csaknem tétovázva ment Piroska ablaka felé, azzal a fájón édes érzéssel, hogy nagy ajándékot kapott, melyet meg nem érdemlett.

Piroska ablaka be volt csukva. Halkan megkopogtatta. Nem nyílt ki. Erősebben kopogtatott. Nem nyílt ki. Branko bűnbánata egyszeribe megszünt. Hát ez mit jelentsen? Piroska nem volt otthon? Nem látta az izzó szempárt, mely a körtefa mögül kandikált ki és őt figyelte, nézte mintha odaragadt volna.

Branko harmadszor is kopogott.

— Hol van hát — kezdte már hangosan mondani?

Szerencsére nem jutott tovább, nem mondta a nyelvére tólult haragot, mert hátulról két karcsu kar fonódott nyaka körül és egy forró hang suttogta:

— Az édes kicsike kószál valahol. — De tovább Piroska se folytathatta.

*

Talán ugyanabban a percben egy másik ablakon is kopogtattak. Igaz, hogy nem olyan gyengéden mint Branko Piroska ablakán. Juhász Bálint ököllel dörömbölt Nádassi jegyző ablakán, úgy hogy az egész utcán végig hallatszott. Mindenütt kinyíltak az ablakok és ajtók. De Juhász éppen ezt akarta. Botrányt akart. Mert botrány történt.

— Mi az? Ég valami? — dugta ki végre a jegyző fésületlen fejét, hunyorgó, gyáva tekintettel. — Megbolondult Juhász gazda vagy italos? Menjen aludni.

Megpróbálta a jegyző tréfára fogni a dolgot. De ez csak olaj volt a tűzre.

— Tudom, hogy szeretnék az urak, hogy mindnyájan aludjunk és semmit észre ne vegyünk. De nem alszunk ám és a szemünk is nyitva van. És amit látunk, azt fel is írjuk.

— Miért kiabál itt éjnek éjjelén?

— Azért kiabálok, hogy mindenki ébredjen fel, aki alszik és mind hallják, amit az urak előttünk titkolni akarnak!

— Hallja Juhász, egészen megörült maga? Mit akar?

— Feljelentést akarok magának benyújtani. Igenis feljelentést a kerületi előljáróságnak és az ügyésznek.

— Éjjel három órakor?

— Tüstént! És én rögtön Szegedre utazom és a feljelentést odaadom az újságnak is és a képviselőnknek. Azt hiszik talán Horgoson, hogy öt embert le lehet gyilkolni és a hullákat ellopni titokban és se híre se hamva?

— Maga őrült. Jöjjön be.

A jegyző nagyobb botránytól való féltében gyorsan becsukta az ablakot. Mert Juhász ordítozására már megelevenedett az utca.

Mikor a gazda belépett a szegényes irodába, a jegyző a szoba közepén állt, úgy ahogy az ágyból kelt fel, ingben gatyában, kezében égő gyertyával. Ehhez a külsőhöz éppen nem illett az a rendkívül ünnepélyes, hivatalos hang, mellyel a jegyző Juhászt hellyel kínálta meg.

— Tessék, foglaljon helyet Juhász úr.

Viszont Juhász Bálint nem köszönt, a kalapot sem vette le fejéről, hanem nagy, hangos léptekkel az asztalhoz ment, kezében egy írást lobogtatva, melyet úgy csapott le tenyerével az asztalra, hogy csak úgy csattant.

— Itt van! — kiáltotta.

— Ne kiabáljon úgy. Mi a baj, Juhász úr? — kérdezte a jegyző hűvös hivatalossággal.

— Az igazság! Feljelentés az ügyészségnek a szőregi országúti gyilkosság ügyében.

— Nem kell már följelentés. Az eset ki van már vizsgálva.

— Annál jobb. Itt meg van írva az igazi tényállás. Tévednek a németek, ha azt hiszik, hogy Magyarországon...

— Juhász úr — kiáltott a jegyző olyan hangosan és szigorúan, hogy Juhász a váratlan és szokatlan hangon való meg-

lepetésében elhallgatott. Nádassi tiltakozása jeléül magasra emelte a gyertyát.

— Mondom, hogy a feljelentése felesleges. Itt fekszik egy kimerítő hivatalos jegyzőkönyv, szemtanuk által aláírva, melynek hitelessége kétségen felül áll, mert Horgos falu határőrségének parancsnoka, Dinnyés főhadnagy írta.

— No én kíváncsi vagyok, hogy mit ír Dinnyés főhadnagy úr.

— Kérem szépen! — Nádassi Juhász elé tette az iratot.

— Mit?! — horkant fel Juhász. — Nyomok és tagadhatatlan jelek szerb partizánokra utalnak?! Hiszen a honvédek hallották, mikor ő maga mondta az élelmezési tisztnek, hogy semmiféle nyom...

— Maga Dinnyés főhadnagyot hamis tanusággal vádolja? — húzta ki magát ismét a jegyző ingben gatyában és magasra emelte a gyertyát.

— Senkit sem gyanusítok. Az igazat mondom. És mindig és mindenütt mondani is fogom, ha mind gyáván meg is bujtok ezek előtt a német gyilkosok előtt.

— Juhász úr elfelejti, hogy egy magyar jegyző hivatalában van. A fehér alak a gyertyával kezében még merevebb és hosszabb lett. — Ilyen kifejezésekért nagy barátainkról és szövetségeseinkről, Juhász úr, felelősségre vonható.

Juhász halántékán kidagadtak az erek.

— Kérem alássan — fortyant ki belőle. — Magam megyek a bíróság elé. Látni akarom, hogy ilyesmi lehetséges-e Magyarországon. Ezt a feljelentést ma még megkapja a szegedi esti lap. Az, ellenzéki újság és az nem fogja be a száját. És a képviselőnk se! A parlamentben fog appellálni. A kormány fog ebbe belebukni.

— Juhász maga megbolondult — mondta Nádassi egyszerre egészen más, nem hivatalos, emberi hangon. — Nem fogadom el a feljelentést. Vegye vissza.

— Itt van és itt marad! — ordította a gazda és öklével csapott az írásra. — Isten vele!

Sarkon fordult és az ajtó felé tartott.

A jegyző ijedten nyúlt a jegyzőkönyvhöz, mintha a paraszt bombát hagyott volna asztalán és utána kiáltott:

— Juhász úr! — rimánkodott aggódó könyörgéssel. — Maga őrült. Szerencsétlenségbe keveri magát. Vegye vissza a feljelentést. Én nem fogadom el. — De Juhász Bálint már nem volt a szobában.

Nádassi jegyző megdöbbenve nézett utána. Mert hiszen a német ellen való panaszokat és szidalmakat természetesen vissza kellett utasítania. Ez hivatalos és hazafias kötelessége. Kivált az ilyen komoly percben. Meg előrelátható is volt, hogy Juhász a dolgot nem fogja hallgatagon eltűrni. Mindig nyakas, izgága volt.

De ezúttal nem elégszik meg szidalmakkal, a boldogtalan fel is akar lépni a németek ellen! Pedig eddig mindig olyan értelmes nézetei voltak. Biztosan nem tudja, hogy a Jugoszlávia elleni háború már elkezdődött. A rádió félórával ezelőtt már leadta. Ez a szerencsétlen ember elveszett.

Nádassi gyáva, korrupt, de egyszersmind lágyszívű ember volt és harminc éve ismerte Juhászt. Nem egy jó kortyot ivott meg nála. Juhász a legbőkezűbb gazda volt Horgoson. Talán mégis észre lehet még őt téríteni. Mert ha most vizsgálat indul ellene, az haditörvényszék... és a szerb rokonsága... vége van neki!

Gondolatai gyors folyamában Nádassi hátán hideg futott végig. Az ám, a szerb rokonság! De ő maga, Nádassi, nem vette-e ma reggel a sorompónál ezeket a szerbeket védelmébe Rüdiger főhadnagy előtt? Ez a német tiszt nem felejti el az ilyesmit. Ha most Juhász ellen vizsgálat indult... Nem fogják-e az ő barátságát is meggyanusítani?... És sok minden, amit már kapott tőle. Az Isten szerelméért!

Nádassi utána rohant Juhásznak. Úgy ahogy volt: puszta

fejjel, gatyában, ingben. Baljában a feljelentés, jobbjában a közben kialudt gyertya. Így rohant végig az éjjeli utcákon.

— Juhász! — lihegte, amikor elérte a parasztot — itt van a feljelentése. Vegye vissza.

— Én átadtam. Magának továbbitania muszáj. Ez hivatalos kötelessége. Rögtön utazom három másolattal Szegedre.

Juhász meg sem fordult és gyorsította lépteit. A jegyző fehér alsóruhában, az irással és a gyertyával kezében szaladt mellette.

— Nem fog a városba utazni, maga őrült! És itt van a feljelentése. — Megpróbálta a feljelentést Juhász kezébe nyomni. — Egyszerűen az asztalomon hagyja ezt a firkát. Hiszen nem is szabad, hogy elolvassam. Nem érti maga megátalkodott makacs ember! Ha én ezt mint jegyző elolvasnám, rögtön fel kellene magát jelentenem, különben bűntárs vagyok. Nem érti? Akkor én is uszitok a szövetségesek ellen. Akkor én is mindjárt kommunistának és hazaárulónak számítok és amit akar. Nem tudja maga, hogy mi történt ma éjjel? Juhász, az ég szerelmére! — mondta őszinte aggodalommal. — Én nem akarom magát följelenteni. Micsoda helyzetbe hoz maga engem! Ezért szaladok maga után ingben gatyában az utcán. De fel kell jelentenem. Pedig maga jó magyar. Barátok is vagyunk. Nincs amúgy is elég szerencsétlenség és baj az országban? Vegye ezt vissza és égesse el.

De Juhász csak ment, makacsul maga elé nézve, tovább.

— Amit mondtam, megmondtam.

— Juhász! — kiáltja Nádassi kétségbeesetten. — Ha maga ezt az őrült feljelentést valakinek megmutatja, aki nem olyan jóakarója, mint én, rögtön le fogják tartóztatni a németek ellen való uszítás miatt és agyon fogják lőni. Statárium van! Magyarország háborúban van Jugoszláviával!

— Erre Juhász megállt és a jegyző felé fordult, de némán. Végül megkérdi, fojtott hangon: Magyarország van háborúban?

— Igenis. Mi magyarok — zihálja Nádassi lélekzetfogytán. — Ki más? Az elrablott területeinket most visszavesszük a szerb rablóktól. Vitéz honvédeink több helyen már átlépték a határt. — A jegyző kezében a gyertyával szavalta, amit a rádióban hallott. — És maga most jön a feljelentésével? A szerbeket védeni? Hát hazaáruló akar lenni? — A paraszt füléhez, hajolva suttogja: — Éppen magának elővigyázatosnak kell lenni. Magát ismerik. De szerb rokonai vannak. És Piroskának nagyon meg kell gondolnia, hogy, istenments, csak gondoljon is Brankora. És elutaznia a faluból most nem is szabad. Maga katona! Tudathatom magával, mint jegyző, hogy behívója egy óra mulva kézbesítve lesz. Úgy ám, őrmester úr Juhász Bálint, tartalékos népfelkelő. Maga még az éjjel be fog vonulni helyi szolgálatra. Igenis őrmester úr! Próbálja csak meg a városba utazni a feljelentésével. De ne hagyja az én lakásomon.

Nádassi lehajolt és letette az írást a földre.

Juhász egy darabig még látta a fehér alakot ingben, gatyában, a gyertyával hadonázva, az éjjeli utcákon visszafelé futni. Nemsokára eltünt a sötétségben. Egy darabig még ment utána a földről felemelt írással, de már tudta, hogy nem fogja neki újra odaadni. Végül megállt Juhász Bálint éppen egy vizesárok mellett. Talán véletlenül.

Lassan, elmerengve tépte szét Juhász az írást... kicsike darabokra. Aztán beledobta az egészet a vizesárokba és hazafelé fordult. Eleinte lassan ment, aztán egyre gyorsabban. Hiszen egy óra mulva meg fogja kapni katonai behívóját. Pedig előbb még el kell rendeznie egyetmást.

SZERELEM

A sötét szobában két fiatal ember állott kéz-kézben és búcsúzkodtak. Tudták már, hogy háború tört ki népeik között. A rádió hangszórója recsegte a kis nádfedeles kunyhók fölött,

hogy a magyar csapatok már Jugoszláviában haladnak előre. Branko és Piroska szorosan fogták egymás kezét, mintha soha többé nem akarnák elereszteni egymást életük végéig és most sem, mikor azt rivallja a rádió, hogy ők ellenségek, hogy különböző két táborhoz tartoznak, melyeket egymás ellen kergetnek halálos fegyverekkel.

Piroska nem mondta el Brankonak, hogyan sértegették őt a Boszorkánydombon, mert az ő mátkája s még kővel is dobálták. Branko rögtön halálra kereste volna a kocsmárost és csak veszedelembe hozta volna magát, Piroska tehát egy szót sem szólt ezekről a történtekről. Branko sem beszélte, hogy ővele mi történt. Ezt az első éjjelüket és talán az utolsót ne zavarja meg harag és gyűlölet. Ők ketten most kihulltak az időből. Ez az éjjel csak a szerelemé volt. De az éjszaka végére járt.

— Menned kell Branko — mondotta Piroska nehéz sóhajja. — Pitymallik. Nemsokára virradni kezd.

— Géza is velem akart jönni.

— Nem várhatsz rá tovább. Majd velem együtt fog átköltözni házadba, Branko.

Branko megcsókolta fiatal asszonyát. — Isten áldjon, őrizzen meg, feleségem, míg én a háborúban leszek — mondta. — Temesd el apámat a ti temetőtökben, mondd el sírja felett az én eskümet, hogy meg fogom őt bosszulni.

— Igen, Branko. És ha házadba költözöm, szolgálni fogom anyádat és várni fogok terád, míg visszajössz a katonaságtól.

— Sok idő fog eltelni.

— Akkor a te gyerekeddel a karomon fogok a keresztúton állni és úgy fogok várni te rád.

— És ha nem jövök vissza?

— Akkor ápolni fogom öreg anyádat, rendet tartok házadban és gyermekedet felnevelem.

— És öreg kutyámnak, Bátornak is adsz enni, amíg él.

— És öreg kutyádnak, Bátornak is adok enni, amíg él — ismételte Piroska ünnepélyesen, mint egy esküt.

Branko gyöngéden simogatta Piroska haját. Messze nézett ki az éjbe.

— Az istállót újra kellene fedni — mondta merengve.

— Cseréppel vagy náddal? — kérdezte Piroska álmodozását tovább fonva.

— Cseréppel.

— Megszólalt a rigó, Branko, hallod?

— Igen, mennem kell. Mindjárt virrad.

— A nagy szobából kell az ablakon kiugranod. Ott a fák eltakarnak. Várjál itt, míg mindent előkészítek.

Piroska óvatosan kinyitotta az ajtót, hallgatódzott és kisurrant a nagy szobába. Ott állt nyitva Juhász Bálint felvetett ágya, de üres volt. Eszter a konyhában aludt.

Piroska sietve leszedte a virágcserepeket az ablakpárkányról és a földre állította őket. Aztán visszaszólt az ajtóhoz: — Branko, gyere!

De a következő percben már suttogta: Vigyázz! Maradj! És becsukta szobája ajtaját és a szemközti ajtóra meredt.

Mert onnan lépések hallatszottak. Juhász Bálint nyitott be a szobába.

— Apám? — kiáltotta Piroska aggódó szemrehányással — hát nem utaztál el a városba?

— Nem — felelte Juhász mogorván. — Kitört a háború. Add ki a régi egyenruhámat. Rögtön be kell vonulnom. — Gyertyát gyujtott.

A kis lobogó lángocska igen gyéren világította meg a tágas szobát. Piroska mégis eltakarta jobbjával szemét. A világosság szemérmetlen volt. Áruló.

— Mindjárt menni fogsz? — kérdezte fojtott torokkal.

— Előbb fel kell, hogy öltözzem. Te! Dinnyés aláirt egy jegyzőkönyvet — mesélte Juhász, miközben csizmáját leve-

tette — hogy a sógort szerb komitácsik lőtték agyon. És hogy sokan maguk is látták a szerbeket.

— Gyalázatos hazugok! — kiáltott Piroska. — Szerbfalók, akik szőregi földekre pályáznak, semmi más!

— De Dinnyés? Ő soha se volt olyan, — mormogta Juhász zavartan, mialatt gyorsan öltözni kezdett. — Hiszen ő katonai szakértő. Minden jel és nyom bizonyítja, írja ő a jegyzőkönyvben.

— Apám! — kiáltotta Piroska fájdalmasan. — Csak nem hagyod magad becsapatni?! Te is?!

— Már az egész falu ezt mondja — mormolta Juhász anélkül, hogy a lányára pillantott volna. — Mit tehet itt egyes ember? Háború van.

— Apám, nem szégyenled magad? Gondolj csak anyára! Hova mégy? — kiáltott hirtelen ijedten és elállta Juhász útját, aki az ő szobája felé tartott.

— Az egyenruhámért. A te szekrényedben lóg.

— Minek az neked mindjárt? Még meg sem kaptad a behívásodat.

— A rádió már leadta. És nem szabad későn érkeznem. Elsőnek kell ott lennem. Erre nagyon fognak nézni, szerb rokonságunk miatt. Magyar honvéd vagyok.

— De nagyon sietsz apám — dadogott Piroska keserű könnyekkel szemében. — De sietsz Brankora lőni.

Juhász lehorgasztotta fejét. Nehezen viselte el, ha lánya szenvedett.

— Hála az Égnek, nekem nem kell lőnöm. Helyi szolgálatra vonulok be. Hagyjál. Az egyenruhám kell.

Piroska görcsösen karjába kapaszkodott.

— Nem! Ne! — kiáltott és elrángatta apját az ajtótól. A paraszt meghökkent.

— Mi van veled?

— Semmi, apám. Az egyenruha, az egyenruha nincs is

az én szekrényemben. Fenn van a padláson a nagy bőröndben. Én magam tettem be oda.

Juhász csak most nézte meg leányát. Egész alakja mintha reszketett volna a lobogó gyertyafényben. Arca halovány volt. De valami különös sugárzó sápadtság volt az.

Juhász a szobában is körülnézett. Valami bizonytalan gyanu ébredt fel benne. Észrevette a muskátlis cserepeket a földön.

— Miért állnak a virágok a földön?

— A virágok?... Ah... — belegabalyodott a beszédbe... — Én.. azért .. Meg akartam őket öntözni.

— Éj közepén? — csodálkozott a gazda. — És a padlón öntözöd a virágokat? Elvesztetted az eszedet? Nem lenne csoda, szegény gyermek — tette hozzá sóhajtva.

— Siess apám — kiáltott a lány kínlódva és nyugtalanul figyelt hátra szobája felé. — Mindjárt világos lesz.

— Miért ne legyen világos? A hajad egészen lisztes. Leány, leány — ámult Juhász — mitől lett ilyen?

— Lisztes? Dehogy! Mit akarsz? — Megint elállta apja útját, aki szobája ajtaja felé közeledett.

— Vitézségi érmem nálad fekszik a fiókosszekrényben.

— Nem! — tartotta vissza két kézzel — Maradj! Elhozom az ezüst érmedet. Várj itt. Ne gyere be. Apám, drága, édes apám! — könyörülj a lányodon. — És nyakába vetette magát és hevesen csókolni kezdte. De sírt is.

— Te lány, mi bajod? Részeg vagy?

— Talán részeg is vagyok apám. — Átölelte és könnyek csurogtak végig orcáján. — Halálosan szomorú vagyok és részeg a boldogságtól. Szűz Mária, segíts!

Piroska befutott szobájába és óvatosan becsukta maga mögött az ajtót. Juhász utánanézett. Csendesen bólintott fejével és szemei megnedvesedtek.

— Szegény leány — mondotta Juhász. — Pedig Brankoját ki kell vernie fejéből. Szive fog szakadni bele. De saját

apja döfje bele a kést? Mindent inkább, de ezt nem bírta. Hogy a lánya szenvedjen? Mintha csak anyja arcából vágták volna ki ezt a gyereket. Piroska úgy szeretett, ahogy az anyja szeretett valamikor. Nem, nem! Bármi történt is ezen a bolond éjszakán, most nem mondhat lányának semmit. Háború van. A kemény élet úgyis el fogja őket egymástól szakítani. Semmi dolga nem lehet többé Brankoval. Nyíltan el kell szakadnia tőle. Legjobb lenne, ha mindjárt férjhez menne a korcsmáros fiához. Hiszen okos leány. Talán majd holnap beszélhetnek róla. De ma még nem. Lehetetlen!

Piroska visszajött a nagy vitézségi éremmel, melyre az egész család, sőt az egész falu mindig büszke volt. Anyja arany fűlbevalójával és arany brostűjével Piroska szobájában a fiókosszekrényben őrizték.

— De most menj, apám! — Erővel kitolta a szobából, — Egyenruhád a padláson van a nagy bőröndben. Sietned kell.

Juhász magával vitte a gyertyát, az ajtóban még visszafordult és halkan mondta:

— A Széles-utca már tele van katonával. Legjobb lenne még a libalegelőn az artézikút mellett a Tiszapartra lefutni.

Mikor Juhász a gyertyával kiment a szobából, Piroska borzadva nézett az ablakra. Eddig nem volt észrevehető, de most látta a veszedelmet. A láthatáron megjelent az első világos stráf.

Lélekzet nélkül futott szobájába vissza és felrántotta az ajtót.

— Branko, gyere gyorsan. Itt az ablakon át. A Széles-utcán már nem lehet menni. Tele van katonával. Csak a libalegelőn át, az artézikút mellett.

Kezénél fogva húzta a nyitott ablakhoz. Ott azonban visszatartotta.

— Késő! — kiáltotta kétségbeesetten. — Már túlvilágos van.

— Mennem kell — mondta Branko nyugodtan. — István molnár vár rám ladikkal a nádasban. Isten oltalmazzon!

— Nem! Nem! Nem! Félek. Elduglak estig. Éjjel könnyebb lesz megint. Akkor együtt mehetünk.

— Minden órán nehezebb lesz. És ebben a házban nem szabad, hogy megfogjanak.

— Jaj! — sírt fel Piroska. — Én vagyok mindennek az oka.

— Ne félj galambom. Isten őrizzen!

Egy ugrással az ablakpárkányon termett és eltünt.

Mindkét öklét mellére szorítva meredt Piroska utána. Borzadva nézett az égre, melyen hasadékok és nyílások támadtak és világosság özönlött ki, feltartóztathatatlanul. Milyen borzalmas és gyűlöletes volt most ez a pirkadás, melyet gyakran olyan boldog türelmetlenséggel várt. Hogy szerette volna a sötétséget visszatartani, az éj bakacsin függönyébe belekapaszkodni... Körömmel, fogakkal belefogódzni, hogy soha többet ne legyen nappal ezután.

A láthatáron a nagy nyílás úgy tárult fel, mint valami óriás sebhely. Aztán sötét violaszín lett, mint egy súlyos ütés dagadt helye. Aztán kipirosodott, mint a vérömlés. Rettenetes volt nézni. A könyörtelenül megkezdődött nap világosságával mintha ezer meztelen kés kaszabolta volna szét az éjszaka sötét testét.

Hirtelen lövések ropogtak abból az irányból, melybe Brankonak mennie kellett. Piroska felsikoltott és kirohant a szobából.

A BEFÜGGÖNYÖZÖTT ABLAK MÖGÖTT

Midőn Géza és Branko a kőkeresztnél egymástól búcsúztak, a fiú a téren át az iskola felé futott. Ott lakott Forbáth egy kis szegényes kunyhóban, melyet azonban nagyon tisztán tartott.

Géza nem kételkedett abban, hogy a tanító ébren van. Hiszen senki sem aludt Horgoson ezen az ijesztő, rettenetes éjszakán. Még a legközönyösebbek is, akik máskor nem sokat törődtek szomszédaik bújával-bajával, azok is kinn álltak a kapukban és új hírekre vártak. Hogy alhatott volna a jó Forbáth, aki mindig mindenki gondját megosztotta?

Meglepetve állt meg Géza a tanító kis ablaka előtt. Mert nem hallott hangot és nem látott világosságot. Talán mégis aludt? Vagy nem volt otthon?

Géza ingadozott. Álmából semmiesetre sem akarta a beteg embert felzavarni, bár még sohasem érezte annyira szükségét annak, hogy beszéljen vele. Ki más adhatott volna neki tanácsot? És Gézának nemcsak tanácsra volt szüksége. Az utolsó órákban sok borzalmas dolgot élt át. Kellett neki öreg tanítója, hogy fiatal megzavart lelkében nyugodt és biztos szavával rendet teremtsen.

Sötét volt az ablak és csendes a ház. De Géza érezte, hogy odabenn mégis van valaki, aki nem alszik. Érezte a falakon keresztül egy szív nyugtalanságát odabenn és egy agy forró gondolatait. Azután az is feltűnt Gézának, hogy az ablak el volt függönyözve. Fekete kendővel, olyan szorgosan, hogy kívülről semmi világosság nem volt észrevehető, ha égett volna is benn a szobában. Mit jelentett ez? Ez nem volt a tanítónál szokás.

Géza nem mert kopogni az elfüggönyözött ablakon. Körülment hát és az ajtón kopogott.

Egészen csendes lépéseket hallott az ajtó mögött. Valaki jött belől lábujjhegyen, óvatosan az ajtóhoz és hallgatódzott.

— Én vagyok tanító úr — mondta Géza halkan.

Az ajtó csak annyira nyílt ki, hogy Géza éppen besurranhatott. Forbáth megint rögtön bezárta az ajtót kulccsal. Ez se volt szokása.

A szobában nagy világosság volt. Nemcsak egy gyertya égett. A nagy asztalon vastálca feküdt, melyen papirosok égtek. Körüskörül levelek hevertek, kis könyvek voltak felhalmozva.

Miközben Forbáth Gézával beszélt, egyiket a másik után két ujjal a lángok fölé tartotta, köröskörül forgatta, hogy a tűz egyenletesen mindent megemésszen, és csak aztán dobta a tálcára, mikor már ujjait kezdte perzselni a tűz. Irott és nyomtatott dolgok lobogtak fel. Szavak égtek.

Géza szerette volna tudni, hogy mit jelent ez. De sürgősebb volt, amit neki magának kellett meggyónnia.

Remegő hangon és az izgalomtól akadozva beszélt. A tanító szép kék szemei figyelmesen nyugodtak a fiú sápadt arcán. Jól értette, mi megy végbe Gézában. Ez a fiú embert ölt. Pedig még csak tizenhat éves.

A harc hevében a bosszú és harag önkívületében, benne magában sem lett ez egészen tudatos. Magyar parasztfiúk megszokták a verekedést és gyerekkoruk óta elég gyakran látnak vért is folyni. De most, mikor Gézának el kellett mindent mondania tanítójának, most lett csak világossá előtte, hogy ő ezekkel a kezekkel itt, megfojtott egy embert.

A tanító szorosan fogta a fiú reszkető kezét és mondta: »A gyilkost meg kell ölni. Aki az embereket valóban szereti és nem csak fecseg emberszeretetről, hanem tényleg segíteni és használni akar, annak meg kell tanulnia ölni is. Vannak emberek, akiket mint a mérges kígyókat és a férgeket ki kell irtani. Aki egy farkast megöl, az tíz báránynak mentette meg az életét. Ha nem teszed, magad is gyilkos bűntársa leszel a farkasoknak. A fasiszták gennyes daganatok az emberiség testén. Ki kell vágni őket, hogy a testet megmentsük. Nincs az a műtét, mely vér nélkül lehetséges. Az ilyen vér hullása az élet érdekében történik. A gyilkos kése és a sebész kése egyaránt kés, de hasonlóságuk csupán látszólagos. Az egyik megsemmisíteni akar, a másik segíteni és a sebész kése legyen az élesebb, a biztosabb kézzel vezetett, akkor is, ha nem orvosi, hanem társadalmi műtétről van szó.

A jó Forbáth jó kék szemei acélos fényben csillogtak, amíg beszélt.

— Mennem kell, tanító úr — kelt fel Géza. — Branko vár rám. Magával akar vinni Szőregre.

— Maradj csak ülve. Branko nem vár és nem vihet magával. Magyarország és Jugoszlávia közt háború tört ki.

Géza felugrott. — Hát mégis? — A lefüggönyözött ablakra nézett, mely mögött érchangú járművek robogtak el. De még valami más zörej is hallatszott. Zavaros kiabálás messziről, mely egyre közeledett. Géza még nem tudta a szavakat kivenni, de már a puszta hangra utálat és ellenszenv fogta el. Megismerte Hagyma, a részeg urasági kocsis rekedt basszusát.

Hallotta eleget Farkas úr udvarán.

— Le a szerb banditákkal! Ki a szláv csőcselékkel Magyarországból — bőgte a kocsis. És a szintén részeg tömeg kórusban ismételte: Le velük! Halál a szlávokra!

A tanító úr hallgatózva pillantott a lefüggönyözött ablakra. Arca sápadt és szomorú volt.

— Ettől féltem. Ez, ha lehet, még szörnyűbb a háborúnál. Ha ezeknek sikerül a népet félrevezetni, lelküket megmérgezni... Egy éjjel elegendő volt arra, hogy a derék horgosi parasztokat vérszomjas vad rablóbandává változtassa. Ez a legnagyobb veszedelem, Géza. A németek és saját fasisztáink így csinálnak a magyar népből bűntársakat... Akkor pedig elvesztünk. Mert a történelem ítélőszéke nem ismer irgalmat.

A tanító az ablakhoz lépett és hallgatódzott.

— Halál a szlávokra! — harsogott az elvonulók ordítása. Valahol ablaküveg csörgött. Egy horgosi szerbnek ablakát törték be. Megkezdődött a pogrom.

— Géza fiam, — a tanító, Géza keze után nyúlt és hangja reszketett. — Nem tudom, viszontlátjuk-e még egymást. Gondolj arra, amit most mondok neked. Tudatlanság, sötét tudatlanság az, ami a magyar népet most a nagy gazemberek bűntársaivá teszi. Tudatlanság, hogy hallgat uraira. Tudatlanság kergeti veszélybe. Kétségbeejtően nehéz feladat előtt állunk, ha még egyáltalán van feladat, mert van remény arra, hogy a ma-

gyar népet észre térítsük. Géza, mindenkinek, akinek nyitva a szeme, segítenie kell, mindenkinek, aki hazáját és népét szereti. Mindenkinek, még ha olyan fiatal is, mint te vagy. Ne hagyd magad megcsalni, ha ezek a gazemberek és tudatlanok hazafiságról szavalnak, magyar vérről, magyar fajról szavalnak és avval uszítanak szerbek és szlávok ellen. Hogy mernek beszélni ezek a magyar nép szelleméről? Emberek, akik a vért csak ontani tudják, de nem tudják milyen gyökerekből táplálkozik egy nép szelleme? Gondolatok termelik a gondolatot és szellem csak szellemből nő. Feleld ezeknek a tudatlan fecsegőknek: — Hát tudjátok ti, hogy a magyar történelem legendás hőse Zrinyi, aki Sziget várát a török ellen védte és utolsó emberével elesett a vár kapuja előtt, az ugyanaz a Zrinyi Miklós, aki a szláv horvátok történelmének szintén legendás hőse? Mert Szigetvár védelmezői horvátok voltak és Zrinyi valószínűleg nem is tudott magyarul. De a magyar legenda hősévé lett, mert unokája, a költő Zrinyi magyar versekben örökítette meg. Nem tanultátok az iskolában a nándorfehérvári hős, Dugonics Titusz nevét? Hát magyar név az? Német tankokkal akarjátok a magyar kultúrát a szlávok ellen megvédeni? Őrültek! Hazugok! Gonosztevők! Nem tudjátok ti, hogy a magyar népdalok százait szláv melódiákra énekeljük, és viszont a szláv nép dalait magyar melódiákra dalolja éppen olyan sok esetben? Nem tudjátok, hogy a magyar szókincs harmincöt százaléka szláv gyökerekből ered? De mégis jóízű, szép magyar nyelvvé lett, melyet a háborús nyerészkedői a hazafiságnak még csak helyesen beszélni sem tudnak? De a nép, melynek szelleme ennek a csodálatos nyelvnek szelleme, mint a virág gyökerét a föld nedveiből, úgy dolgozza fel szive érzéseiből nyelvének sajátos illatát. És ez a nép fog ebben a reménytelen háborúban elvérezni, melybe belehajszolták. És a világtörténelem legnagyobb bűntényének részese lesz, amelyért, ki tudja, lesz-e megbocsátás.

De neked nemsokára alkalmad lesz segíteni, fiam. Hiszen már az első napon bebizonyítottad, hogy alkalmas vagy és em-

ber a talpadon. Már az első napon szerencséd volt, hogy olyan emberekkel ismerkedtél meg, akik a nép felszabadulásának napját előkészíteni megkezdették. Talán messzi van még és keserves az út odáig. De nem kétlem, hogy ezek a férfiak vagy elvtársaik nemsokára megtalálnak téged is és te segíteni fogsz nekik, mert hit van a te szívedben és az igazság szeretete.

— De hova menjek? — kérdezte Géza meghatva. — Horgoson nem maradhatok.

— Adok neked egy címet. Ne írjad föl. Fejedben kell megtartanod: Botos Imre. Így hívják az embert. Szegeden lakik. Rókus-utca 12. Könyvkötő. Mondd neki, hogy én küldtelek hozzá. Vegyen fel tanoncnak. Kérdezni fogja, hogy velem mi történt. Akkor mondd neki, hogy láttad, amint elégettem minden írásomat. Mindent!

A tanító felállt, vette a vastálcát, melyen már magasra halmozódott az elszenesedett papiros és óvatosan belelökte a kályhába. Néhány elszenesedett papírlapot a légvonat, mely a kályhából húzott be, a szobába sodort. A tanító valamennyit gondosan összeszedte és visszadobta a kályhába.

— Mondd meg a könyvkötőnek — folytatta — hogy ő és a többi elvtárs nyugodtak lehetnek miattam. Eltüntem Horgosról. Nem tudod, hova.

Gézának könnyek szöktek szemébe. — Tanító úr! El akar menni Horgosról? Hova? Miért?

A jó Forbáth karját a fiú vállára tette és mosolygott.

— Mert én is fel vagyok írva a német élelmezési tisztnek jegyzőkönyvecskéjébe, aki természetesen csak mellékesen foglalkozott rekvirálással és tulajdonképpen a német kémszolgálat tisztje. Engem is felírt oda a disznókhoz, birkákhoz, tehenekhez, lovakhoz, mert engem is el akar szállítani, nyilván már ma reggel. Hamarább is megtette volna, de még béke volt, túlnagy feltűnést keltett volna. De most háború van és Horgos harcszintér és nincs más törvény, mint katonai rendelkezések. Vagyis: az ő parancsai. Mert arra is jó alkalom a háború, hogy

a hatalmon levők ne csak az ellenséget pusztítsák, hanem népük között is »tisztogatást« csinálhassanak, ahogy ők nevezik.

— De hát mivel bántotta tanító úr azt az élelmezési tisztet?

— Remélem, hogy sok mindennel. Mindenesetre jobban mint sejted. Minden erőmet erre fordítottam, arra, hogy bántsam, pusztítsam, rontsam ezt a fasiszta fajtát. És ha szenvednem is kell miatta, tudni fogom, hogy szenvedésem nem hiábavaló.

— De az, amit tett? Mivel pusztította, rontotta őket tanító úr?

— Avval, hogy az igazságot tanítottam és hirdettem a népnek. Semmi sincs, amitől a fasiszták jobban félnek. De sok tanító van már és jobbak is mint én. Ha nem is mind szakmabeliek. Te is ilyen tanító legyél, Géza fiam. Ha majd én öreg, beteg ember valahol útközben elhullok, legyenek, akik helyembe állnak. Ki tudja, talán látjuk is még egymást valahol. De most menj. Siess!

A tanító magához ölelte a fiút és gyengéden megcirogatta haját. Géza szivét torkában érezte dobogni. Egy szót se tudott kiszorítani, könnyek csordultak végig az arcán.

A tanító eloltotta a gyertyát és leszedte a fekete függönyt az ablakról. Az égalja már pirkadt.

— Hajnal! — mondotta a horgosi tanító, mikor az ablakot felnyitotta, hogy kieressze a füstöt. — Hajnal, te jövendő első derengése! — mondotta. Rajongó, boldog mosoly játszott keskeny ajkain és szép kék szemei fénylettek.

Így látta Géza tanítóját, a jó Forbáthot, utoljára.

VIRRADAT

Mikor Géza a kőkeresztnél, éppen a templom mellett be akart kanyarodni, észrevette, hogy hat német katona egy altiszt vezetése alatt a tanító kunyhója felé tart. Ketten az ablak

alá álltak, lövésrekész fegyverrel. Ketten körülkerültek a ház tulsó oldalára. A többivel az altiszt behatolt a házba. Az ajtót csizmával rúgták be. A kis házikóból nemsokára durva zaj, recsegés, csörgés hallatszott ki, mintha benn mindent rapityára törtek volna.

Géza lábai gyökeret vertek rémültében. Látni akarta, mit csinálnak a németek az ő kedves tanítójával, hova fogják őt hurcolni? Akkor talán még segíteni is lehetne neki valahogy. A házacskát hamar átkutatták. Már jöttek is a németek kifelé. De a tanító nélkül.

Hát Forbáth? Hol maradt? Géza vérét érezte lüktetni minden ütőerében...

Most előkerült egyik azok közül, akik a ház tulsó oldalán voltak. Hol a tanító?

Csak egy katona maradt a házban valahol. Vajjon az fogja-e a tanítót kínozni? De végül kijött az utolsó is. A tanító nélkül! Csak Nínát húzta maga után. A fehér kecske földig horgasztotta fejét. Két első lábát előre feszítette. Nem akart menni. Cibálta hátra kötelét kétségbeesetten. A németnek sok vesződsége volt vele. A többi katona nevette. A kecskerabló német erre dühbe gurult és rángatni kezdte a keservesen mekegő állatot. De Nina ebben a percben ügyesen kihúzta fejét a laza kötélből. A katona hátratántorodott, hogy csaknem hanyatt esett. Nina pedig magasra emelt szarvakkal, szilaj mekegéssel elvágtatott a templomtéren át. Nemcsak a katonák fakadtak hangos nevetésre, Gézának is mosolyognia kellett.

De ez a mosoly rövid ideig tartott. A feldühödött katona eldobta az üres pórázt és lekapta puskáját. Eldördült a fegyver.

Dermedt szívvel látta Géza, hogy Nina térdre bukik és oldalára fekszik szelíden.

Gézának olyan szörnyűséges volt ez a látvány, mintha magát a tanítót látta volna elesni. Talán odabenn a házban éppen így térdre bukott a tanító, éppen így oldalára feküdt. De hiszen onnan belülről nem hallatszott lövés?

Géza nem birta tovább a kőkereszt mögött. Lassan, ártatlan képpel a tanító háza felé ballagott. Lassan ment el a nyitott ablak előtt, mintha véletlenül menne arra és benézett a szobába. Kúsza feldúltságot látott. A szekrény nyitva, a fiókok kihuzigálva. De a tanító nem volt sehol. A szoba ajtaja nyitva volt, be lehetett látni a konyhába. A konyhában sem volt a tanító.

Forró öröm csurgott végig a fiú erein. A németek nyilván nem találták meg a tanítót. Géza ezt valami jelnek is vette. Ha Forbáthnak sikerült magát elrejtenie vagy elmenekülnie, akkor vannak a közelben mások, láthatatlanok, akik segítettek neki. Akkor nincs elhagyatva már a jószándékú ember. Akkor még minden jóra fordulhat. És bizonyosan még látni fogják egymást. — »Virradat« — visszhangzott a fiú szivében. A tanító utolsó szava: »Hajnalpír, a jövő világossága.«

Akkor hirtelen két lövést hallott Géza. Valahonnan a Széles-utca tájékáról. Katonákat is látott ebbe az irányba futni. A friss reggeli levegőt rikító síphangok tépték. Féja Mari sírva rohant elő a sarok mögül: — Megfogták! — kiáltotta sírva. — Megfogták!

— Kit? — Géza a tanítóra gondolt és a Széles-utca felé futott. A szomszédos házak valamennyi kutyája vad ugatással rohant ki az utcára és részt vett a hajszában.

De nem a Széles-utcában történt. Az artézikútnál történt. Egy lisztes kabátos molnárlegény törte át a sövénykerítést és be akart futni a mellékutcába. De két német katona elállta útját. Erre megfordult és mint egy versenyparipa vetette át magát a kertkerítésen. De egy harmadik katonának karjába futott egyenesen. Branko földhözvágta egy mozdulattal, de mielőtt egészen lerázhatta volna, még két másik termett ott. Végül legyűrték. Sokan voltak.

Géza ezt csak messziről látta. Ijedelménél és haragjánál keserűbb volt bűntudata. Mért nem menekült el Branko idejekorán? Virradat előtt? Talán azért, mert igérete szerint őreá várt.

Egész kutyafalka rohant csaholva a katonák után, akik Brankot a községházára vezették. Útközben félénk és gonosz pillantások kémleltek ki az ajtóhasadékok és ablakfüggönyök mögül.

Emberek gyűltek össze a kapuk előtt. Öklök emelkedtek fenyegetve — Szerb kutya! Szerb kém! — hallatszott mindenfelől.

Csupa jóismerőse volt Brankonak. Tegnap még nagyon barátkoztak. Eleinte még bizonytalankodtak. De egyik a másikat bátorította. A templomtéren már Branko köré sereglettek. Leköpték. Meg akarták verni. Német katonáknak kellett Brankot megvédeni volt magyar barátaitól.

Géza el akarta Brankot érni, el akart mellette menni és ha lehet, egy pillantást váltani még vele. Hadd lássa Branko, hogy nem egészen elhagyott, hogy barátai vannak közelben és mindent meg fognak tenni, hogy segítsenek rajta.

Már csaknem elérte a Brankot kísérő csoportot, mikor nevét hallotta. Rekedt, hatalmas érccsengésű hang harsogta magasan a levegőben a csendes horgosi nádfedelek felett, a kis fecske- és gólyafészkek fölött az ő nevét. Géza meghökkenve állt meg.

A községháza rádiójának hangszórója volt. Rádiójelentést adott le arról, hogy szerb rablók Farkas Elemér udvarát megtámadták és négy lovon kívül elhurcolták Bogár Géza istállófiút. A bátor magyar fiúnak sikerült kínzóitól megszöknie és vissza, Horgosra menekülnie, ahol elbeszélte pontosan, miképpen kínozták meg a szerbek. De még ugyanaznap a fiú eltünt. A vakmerő szerb komitácsik megölték a fiút, hogy semmit el ne árulhasson.

Bogár Géza, akit a vakmerő szerb komitácsik megöltek, ott állt a horgosi utca közepén és hallgatta a rádióleadást. Emberek jöttek ki a házakból szintén a rádiót hallgatni.

Hallgatták és izgultak a szerbek komiszsága miatt.

— De hiszen Géza ott áll ni! — kiáltotta egy tízéves leány. Nem is halt meg!

— Sikerült elmenekülnie — magyarázta egy öregasszony, mintha Géza előzőleg neki mindent pontosan jelentett volna. — Tüzes csípővasakkal kínozták.

— Menjetek, kérdezzétek meg, hogy volt a dolog.

— Tilos vele beszélni, mielőtt a bíróság kihallgatta.

A kislány mégis odafutott hozzá. Ekkor azonban Farkas Elemér kocsija fordult be éppen a sarkon. Maga a földbirtokos ült benne. A kocsis visszafordult, valamit mondott, aztán ostorával Gézára mutatott, aki még mindig dermedten hallgatta a rádiót, hogy mit műveltek vele a vérszomjas szerbek.

A feketelakkos kocsi megállt éppen közvetlen a fiú mellett. A kocsis leugrott a bakról és még mielőtt Géza magához tért volna, tarkón ragadta a gyereket.

Farkas Elemér előrehajolt a kocsi bársonyülésén és kis fekete szeme Gézára tüzelt.

— Nem megmondtam neked, csirkefogó, hogy el kell tünnöd a környékről, ha kedves az életed? — vicsorgott rá. Arca sápadt volt, és rángatódzott. Már kora reggel részeg volt. — Gyere — sziszegte — szállj be a kocsiba. — És nyujtotta nagy barna kezét a fiú felé.

Géza látta közeledni a kezet, úgy mint akkor este az iskolában, mikor a torkához közeledett. El akart futni, de a kocsis úgy fogta, mint valami csípővas.

— Szállj be'! Hallod? Én nem vagyok gyilkos. De egy ilyen tetves kölyöktől nem hagyom magam tönkretenni!

Farkas Elemér a kocsiból nem tudta a fiút elérni. Felemelkedett hát és jobban előrehajolt. A nagy kéz megérintette a fiú mellét. Géza erre a földesúr kezébe harapott. Ekkor ütés érte fejét.

Nem érzett fájdalmat. Csak a szemközti házsor kezdett körben forogni, mint a körhinta. Még látta ott Piroskát kibon-

tott hajjal szaladni, ökleit furcsa mozdulattal homlokára szorítva. A községháza fölé futott. Aztán minden elsötétült.

A parasztok, akik házaik előtt álltak, mind látták ugyan, hogy Hagyma, a kocsis fejbevágta Gézát. Egyikük azt is vélte, hogy disznóság a gyermeket ütni, akit a szerbek is megkínoztak. De a szomszédnak az volt a véleménye, hogy ebbe nem kell beavatkozni. Végül is a fiú Farkas istállófiúja volt és mit lehessen tudni, micsoda számadása van vele.

— Megvették a szerbek, mikor odaát volt náluk! — az öregasszony rögtön kész volt a tudósítással. Ugyanaz az asszony, aki az imént még tüzes harapófogókról mesélt. Géza nyilván szerb kém lett, a tüzes vasak ellenére.

Mind látták, hogy Hagyma kocsis Gézát a kocsiba emelte és a birtokos mellé ültette.

— Farkas Szegedre viszi a bírósághoz! — Már mindenki tudta, mi a dolog magyarázata.

De Gézát és a kocsist hamar elfelejtették, mert a Szélesutca figyelmét egy más eset vonta magára, Piroska, Juhász Bálint leánya, jött rohanva végig az utcán.

— Aha! A szerb menyasszony! A szerb cafra! — hallatszott a kapuk alól.

De mikor közelért, mindenki elhallgatott. Az a szelíd, kétségbeesett fájdalom, mely arcáról lerítt, olyan ijesztő volt, hogy csendben hagyták továbbmenni. Úgy látszott nincsen eszénél. Kezét homlokára szorítva, rohant lihegve és hangosan sírva a községháza felé. Senkire se nézett. Semmit se látott.

Csak mikor már befordult a sarkon, akkor tört ki az elfojtott düh az emberekből.

— Ez most is az után a szerb kutya után fut. Szerb fattyú! Áruló! Mért nem ütöttél rá egyet? Emléket kellett volna neki adni. Halál a szerbekre!

És mintha felbosszantotta volna őket, hogy Piroska megjelenése még a szót is beléjük fojtotta, mintha pótolniok kel-

lene, amit elmulasztottak, úgy rohantak egyszeribe az ártézikúthoz, ahol néhány szerb ház állott.

*

Géza, mikor ájulásából felocsudott, Farkas kocsijában találta magát. A kocsi teljes sebességgel haladt. A nap már felkelt, a roppant rónaság kevés fája hosszú árnyékot vetett. Pacsirta dalolt a levegőben.

Egyenesen, mint a lénia, végeláthatatlanul nyúlott az országút. Az ég peremén, éppen a nap előtt kis torony rajzolódott ki. Géza megismerte. A szegedi Rókus-templom tornya volt. Tehát a szegedi országúton haladtak. Vajjon mire készül vele Farkas?

Meggyilkolni itt nem tud — töprengett Géza. Az országút túlnépes ahhoz. Katonaság jött szembe, honvédgyalogság. Egész ezred. Azután ágyuk jöttek. Majd egy szakasz honvédhuszár.

A gyalogság nem menetelt énekelve, mint ahogy különben a honvédek szoktak. Némán, mogorván vonultak el. A feleletekből, melyeket a kocsistól kapott, Géza megértette, hogy Szőreget német csapatok szállták meg és ezen a környéken a szerbek harc nélkül vonultak vissza.

Gézának nem nagyon fájt a feje az ütéstől. De eleinte mindent fátyolosan látott és homályosan emlékezett is. Amit a földbirtokos most neki mondott, azt eleinte mintha messziről hallotta volna csak. Pedig úgy látszott, már régebben beszélt hozzá. Géza csak egyes szavakat és mondatokat értett meg.

— Láttam a szemeden, te azt gondolod, meg akarlak ölni. Buta vagy. Inkább megmentettelek. Mert a fényképész már meg is volt rendelve, hogy lefényképezze a hulládat. Ha a főhadnagy téged Horgoson meglátott volna, már akkor le lennél fotografálva az újságok számára. Életedet köszönheted nekem, csirkefogó! Hanem, aki utamat állja, azt eltaposom, mégha édesapám maga lenne is az. Ha mégegyszer merészelsz Horgoson mutatkozni, lepuffantalak téged, mint egy veszett kutyát.

Miattam lehetsz a városban doktor, a pénzzel, amit a zsebedbe tettem, már kezdhetsz valamit. De ha nem fogod be a szádat, utánad jövök és meglellek, ha egérlyukba bujsz is. Isten engem úgy segéljen!

Közben Gézának valami mulatságos jutott eszébe, hogy majdnem elmosolyodott. — Farkas maga visz engem Szegedre a könyvkötőhöz! Virradat... visszhangzott szivében — te, a jövő világossága! A kocsi a fordulóhoz ért, mely a vasuti sorompóhoz vezetett. Géza ott három parasztot látott, akik hosszú szűrökben, botjukra támaszkodva álltak az őrház mellett és figyelmesen néztek Horgos irányába. Szűr és kalap, cseréppipa fogaik között és egész tartásuk szerint pásztorfajta voltak kétségtelenül. De mikor a kocsi közelebb jött, Gézának úgy tetszett, mintha öntudatáról a fátyol hirtelen felszakadt volna. Két arcot megismert a három közül és mintha egy gyors pillantást is elfogott volna.

A FŰ ÚJRA FELÁLL

De most kissé vissza kell mennünk a történetben.

Mikor Brankot a horgosi községházára vitték, ahol a németek legelőször is börtönt rendeztek be és míg Piroska sírva futott végig az utcán, a Juhász-kert hátsó kis ajtaja még mindig tárva állt. Ezen az ajtón, mely előtt az éjszaka Branko állt meg töredelmes habozással, most egy német katona lépett be vidáman fütyörészve. Nagy tekercs telefondrót a hóna alatt. Valahonnan vezetéket húzott a Juhász-kerten keresztül. A drótot megerősítette a körtefán, amely mögött Piroska az éjjel Brankot leste meg, aztán áthúzta a vezetéket a cseresznyefára, mely már az ablak alatt állott. Abból az ablakból ugrott ki Branko virradatkor.

Ez az ablak is nyitva volt még mindig és az ablakpárkány üres. A muskátlik még ott álltak a szoba padlóján. A vi-

dáman fütyörésző telefonista bemászott a szobába és elégedetten mosolyogva köszönt:

— Jó reggelt! Csinos kvártélyt kerestetek ki itt magatoknak.

A szobában akkor már egy altiszt fogadta és két katona, akik az altiszt parancsait teljesítették. Már kirámolták Juhász Bálint ruhaszekrényét. Nem volt benne túlsok holmi. De Piroska szép rendet tartott. Apja ingei voltak ott, sötétkék zsínóros ünneplője és a jó csizmái. Meg igaz, zsebkendők is, melyeket még Piroska anyja hímzett.

— Ezt a holmit — mondta az altiszt — rakjátok az üres vezérkari ládákba.

— És este majd szétosztjuk a karácsonyi ajándékokat.

— Azokhoz neked semmi közöd! — szólt rá szigorúan az altiszt. — A te dolgod a telefon, törődj avval. Ide jön ebbe a sarokba. És egy mellékállomás ide a kis szobába.

Lábával berúgta szobájának ajtaját.

— Áha! Ohó! — kiáltott a telefonista hunyorgatva, mikor az ablak hímzett függönyeit megpillantotta. Az ágyon pedig a szépen hímzett vánkosokat.

Mialatt Brankot a községházán vallatták és verték, mialatt Piroska hiába próbált behatolni a községházába, hogy valamelyik parancsnokkal beszéljen, azalatt Juhász szobájába katonai iratszekrényeket és íróasztalokat állítottak be és a német vezérkar telefonközpontját szerelték be.

Mialatt Piroska le akart futni a határőrségre, hogy Dinnyés főhadnagy segítségét kérje (de a falu végén őrség állta el útját), mialatt aztán Nádassihoz, a jegyzőhöz szaladt, aki meg se akarta őt ismerni és nem eresztette szobájába (bár sírva borult a küszöbre), azalatt Juhász Bálint lakása teljesen átalakult a német vezérkar horgosi kvártélyává.

A telefonista már a kapcsolótáblán dolgozott, mely egy Morze-készüléket is kiszolgált. Az egyik íróasztalon egy irnok kopogott írógépjén. A másik íróasztal fölé egy betegesen sá-

padt, szemüveges ezredirodatiszt görnyedt vastag, rovatos könyv fölé. A tornácra vezető ajtóban őrt állt és ásítva nézett az órára, melyet Piroska szobájának ajtaja fölé akasztottak. Az óra akkor hét órát mutatott.

Juhász Bálint azonban minderről semmit sem tudott. Mert ő hajnal óta állt mint őrmester, nagy ezüst vitézségi érmével, a községháza udvarán más öreg honvédtartalékossal együtt, akik mind helyi szolgálatra voltak beosztva. Némán álltak egy csoportba verődve, lekókadt fejjel. Már tudták, hogy a német parancsnokságnak lesznek alárendelve. Legfelsőbb parancsnokuk Rüdiger őrnagy úr lesz. Így álldogáltak céltalanul és vártak. Minden háború leggyakoribb állapota.

Dinnyés főhadnagy is megtudta, hogy Rüdiger őrnagynak rendelték alá. Néhány percre rá, reggel hat órakor a horgosi határőrség előtt autó állt meg, melyből Benedek magyar vezérőrnagy szállt ki segédtisztjével. Dinnyés főhadnagy nagyon megörült, mikor megismerte. Nem csak azért, mert így alkalma nyílt saját honvédparancsnokságával beszélni. Hiszen itt néhány nap óta a németek elzárták ettől a lehetőségtől, hanem mert Benedek vezérőrnagy rokona és apjának jó barátja volt.

Az őszhajú, fáradt tekintetű vezérőrnagy tudatta a fiatal főhadnaggyal, és unokaöccsével, hogy a horgosi határőrséget feloszlatták, mert itt többé nem lesz határ. Az előnyomulás megkezdődött. A szerbek éjjel az egész határvidéket kiürítették. Itt nincs határőrség, tehát Dinnyés nem parancsnoka. De Benedek vezérőrnagy unokaöccse számára igen jó elhelyezést talált. Már beszélt is ennek a kerületnek német parancsnokával, hogy Dinnyés főhadnagyot osszák be melléje összekötő tisztnek. Igen rendes ember, aki magyarul is tud. Rüdiger őrnagynak hívják.

— Kérem bátyám, helyeztessen el engem máshova. Nem állok vele jólában.

— Ez meglep. Nagyon elégedett volt a jegyzőkönyvvel, melyet szerkesztettél a szerb partizánok éjjeli támadása dolgában. Olvastam. Valóban kitűnő. Bizonyítja helyi ismereteidet, katonai szakképzettségedet és helyes politikai érzékedet. Éppen ez a jegyzőkönyv bizonyítja, mennyire alkalmas vagy arra, hogy ebben a kerületben a magyar véderőt képviseljed a német parancsnokság mellett.

Dinnyés főhadnagy ajkát harapdálta.

— Nos a jegyzőkönyv... hm... elkerülhetetlen volt. De Rüdiger őrnagyot jól ismerem. Ömellette nem lesz szavam. A magyar véderő itteni képviselőjeként ez nekem duplán kínos lesz.

Fáradt és cinikus mosoly jelent meg a vezérőrnagy ajkán.

— Úgy gondolod, hogy mint a magyar véderő képviselőjének egy német parancsnokságon több mondanivalód lenne? Nyugodj bele, fiam, hogy ma minden német hadnagy parancsol nekünk, öreg magyar tábornokoknak. És légy vele megelégedve. Mindenesetre jobb nékünk az ő parancsnokságuk alatt állni, mint ellenük harcolni.

Dinnyés homlokát ráncolta és hallgatva horgasztotta le fejét. A vezérőrnagy gyengéden vállon veregette.

— Nem is olyan borzasztó az fiam. Okosaknak kell lennünk. Kis nép vagyunk. Katonabecsület, nemzeti büszkeség, nemzeti érdek és más efféle jelszavak számunkra elavult, veszedelmes előítéletek. Hiszen te is helyesen írtad meg és alá is írtad a jegyzőkönyvet. Igaz-e?

— Olyan volt a helyzet — felelte halkan, halálsápadtan.

— Ha nem írom alá... elpusztul a falu.

— Egész Magyarország helyzete ilyen. És hogy majd egyszer igazunk legyen, ahhoz először élnünk kell és meg kell, hogy érjük az idejét. Az igazságért meghalni elavult szónoki frázis és tréfás paródia. Mert mit csinálsz a szabadsággal a sírban? Reálpolitikusoknak kell lennünk, öcsém. A mi helyzetünkben mindenesetre előnyösebb, ha nálunk Hitlerék ural-

kodnak, mintha magyar kommunisták lesznek úrrá. És Európában új rend biztosít bennünket a kommunisták ellen, biztosítja földbirtokainkat, vagyonunkat, társadalmi helyzetünket. Ha Hitler megy, jönnek a kommunisták. Akkor pedig mi magyar urak is mehetünk.

A vezérőrnagy arcán cinikus mosoly jeges, kemény maszkja merevedett.

— Arra kérem, Benedek bátyám, rendeljen engem máshova.

— Fontold meg jól. Itt délen könnyebb dolgod lesz, mint északon.

— Északon? — emelte fel fejét a főhádnagy meghökkenve. — Kik ellen megy ott a dolog? Csak nem az oroszok ellen?

— Előbb vagy utóbb. A német vezérkar már előkészületeket tesz. Abból pedig nekünk átkozott nehéz helyzetünk támadhat. De, ahogy akarod. Ha anyádnak írsz, mindenesetre közöld vele, hogy legjobb szándékom volt rólad gondoskodni.

— Okvetlenül közölni fogom, bátyám.

Sarkon fordult és kiment. Feszesebben, mint máskor. Nagybátyja, Benedek vezérőrnagy csodálkozva nézett utána.

*

Mikor a német ezrediroda órája hetet mutatott, éppen egy fiatal hadapród lépett be.

— Itt van az őrnagy úr? — kérdezte csupa buzgalomból túlhangosan. De a kérdezett irodista egyáltalán nem nyitotta ki száját, hanem felelet helyett hüvelykujjával vállán keresztül hátra mutatott, Piroska szobája felé. Ott egy ajtóra kartonlap volt szögezve, ezzel a felírással: Rüdiger őrnagy.

Ez az irodista közepeskorú férfi volt, komoly és okos arcú, aki mindig olyan elcsodálkozva és figyelmesen nézett körül, mintha valami idegen helyre tévedt volna. Ritkás haja,

beesett szemei és tüdőbajos köhécselése volt szembeszökő első látásra. Polgári életben holmi szegény tanító lehetett.

A hadapród zászlós az ajtóra erősített karton előtt megállt, mintha az már maga az őrnagy lett volna. Gyorsan végigtapogatta gombjait, lesimította zubbonyát, aztán frizurája választékát és csak azután kopogott és lépett be.

— Jelentem alássan őrnagy úr, kihallgattuk a kémet.

Rüdiger felemelte fejét az iratból és unottan felelte:

— Nem vallott.

— Valóban, őrnagy úr! — kiáltott fel a zászlós őszinte csodálkozással Rüdiger mindentudása előtt. — Semmit! Pedig mi igazán mindent megtettünk.

— Vezesse ide a fickót! Még egyszer látni akarom.

— Engedje meg őrnagy úr megjegyzésemet, hogy a 14-ik paragrafus szerint kivégzéseket magyar területen csak magyar karhatalom foganatosíthat.

— Nos, küldjék ide Dinnyés főhadnagyot.

— Dinnyést? — csodálkozott a zászlós. Azt hittem őrnagy úr tudja...

— Mit?

— Egy órával ezelőtt agyonlőtte magát. Nem értem, hogy őrnagy úrnak még nem jelentették.

— Nem fontos. De hasonlít ahhoz a nevetséges ficsúrhoz. Hát akkor küldje ide a szolgálatos magyar altisztet. Hiszen mindegy.

— Parancsára! — A zászlós összeütötte bokáit és kisietett.

Mikor a tornácajtót akarta kinyitni, kívülről éppen felrántották és egy nőszemély dült be rajta, mint a forgószél és visszatolta őt a szobába, aztán félrelökte. De a buzgó zászlósnak sokkal sürgősebb volt a dolga, semhogy lehordhatta volna az asszonyt. Elrohant.

Piroska viszont szobája felé akart futni, de a ajtónálló őr elkapta csuklóját és visszarántotta.

— Állj! — dörmögte a kedélyes német basszus. — Állj meg galambocskám.

Piroska ki akart szabadulni. — Hagyjon engem! Hagyjon engem! — kiáltotta kifulladtan. — Rüdiger főhadnagyhoz kell mennem.

— Csak lassan — dörmögött az őr, míg a leányt úgy tartotta, mint ficánkoló halat a horogmadzagon. — Csak lassan kisasszony. Itt csak egy Rüdiger őrnagy úr van és az hivatalában nem fogad hölgyvendégeket.

Piroska rángatta kezét, mint valami pórázt és kétségbeesetten akart kiszabadulni. — Eresszen! Én itt lakom. Ez az én tulajdon szobám.

Erre már nevetnie kellett a bajor basszusnak. Az irnok az íróasztala mellett és a telefonista a kapcsolótáblánál belevágtak a kacagásba.

De az irodista, aki olyan komoly szemekkel figyelte Piroskát, nem nevetett.

— Eressze el a lányt! — parancsolta az őrnek. De valami szánakozó gyöngédség keveredett a parancs hangjába.

Az őr gúnyosan csodálkozó pillantást váltott az irnokkal és eleresztette a leányt. Az irodista ugyanis magasabb rangfokozatú altiszt volt. Engedelmeskednie kellett.

Piroska riadtan tekintett körül. Csak most eszmélt rá, hogy változott meg a lakásuk.

— De hiszen ez a mi lakásunk — ismételte halkan.

Az irodista látta a halvány, rángó arcon a fájdalmat és kétségbeesést és egyszerű emberiességgel, barátságosan felelt:

— Csak ezt a két szobát foglalta le átmenetileg a német vezérkar. A ház többi helyiségében senki sem fogja önöket zavarni kisasszony.

Piroska, mint aki álomdermedésből ébred, ehhez az emberi hanghoz rohant és kezeit tördelve kiáltotta:

— Az ég szerelmére, engedje meg, hogy Rüdiger úrral beszéljek.

— Nagyon sajnálom, — felelte ez — de az most igazán lehetetlen. Ha hajlandó itt várni, talán kijön az őrnagy úr.

— Nem! — sikoltott Piroska. — Rögtön! — És az ajtó felé futott. De a telefonista, aki mellett elszaladt, elállta útját. A következő percben újra elkapta az őr és a tornácra vonszolta vissza a vergődő lányt, aki mint egy csapkodó, sebzett madár, szabadulni akart.

— Rüdiger főhadnagy úr! — sikoltotta Piroska, vadul maga körül vágva és minden elérhető butordarabba belekapaszkodva. — Rüdiger főhadnagy úr, beszélnem kell magával! Juhász Piroska vagyok!

— Ejnye, nézd csak ezt a szemtelenséget! — dörmögte türelmét vesztve a kedélyes bajor basszus. — El veled!

Már az ajtóig vonszolta és éppen nekilendült, hogy kilöki a lányt, mikor Rüdiger hideg, síma hangja megszólalt:

— Eressze el! — Rüdiger az ajtóban állt. Piroska szobájának ajtajában. Most az ő irodájának ajtajában.

Az őr olyan hirtelen eresztette el a kezét rángató Piroskát, hogy az a földre bukott. De rögtön talpon volt megint és Rüdigerhez futott:

— Főhadnagy úr — zokogott — hallgasson meg!

— Jöjjön be. — Udvariasan előre eresztette a lányt, aztán becsukta az ajtót. Piroska gyorsan megigazította haját és ruháját.

— Nos, kedves kicsike — kezdte Rüdiger, aki már az íróasztalnál ült és mozdulatlan maszkarcával meredt rá.

— Rüdiger úr! — Piroska megint sírva fakadt. — Kérem ne ölje meg! A községházán azt mondják, hogy ő kém. Az nem igaz. Esküszöm anyám üdvösségére, nem kém. Nem azért jött át. Csak azért volt itt Horgoson, mert engem szeret. Én vagyok oka mindennek. Én egyedül.

Rüdiger mozdulatlanul meghallgatta és kisvártatva felelte hidegen: — Csak ezt akartam tudni, édes kicsike. A

fickó ugyanis verette magát, mint egy fatuskó, de nem vallotta be, hol volt. Valóban gavallér. Ezt meg kell hagyni.

— Minden bíróság előtt megesküszöm, hogy csak a mi házunkban volt. Sehol máshol.

— Ez nagyon oktalan lenne tőled, édes kicsikém. Mert akkor apádat és téged is fel kellene akasztatnom, mivel eldugtatok egy kémet.

— De hiszen nem kém! — kiáltott Piroska magánkívül.

— Ajánlom, hogy egy szót se szólj arról, hogy nálad volt, ha nem akarod, hogy apádat is felakasszuk. A fickó nem fogja elárulni. És én szívesen hallgatok róla. Nem vagyok én rossz ember. Rajtad áll minden. Most itt lakom a te szobádban. Meglátogathatsz. Tőled függ apád élete is.

Hidegen csillogott a szemüveg. Piroska úgy hátrált előle, mint egy csillogó tőr elől. De nem sírt már.

— És Branko? — kérdezte hangtalanul.

— A kémet felakasztjuk — felelte Rüdiger fagyosan.

Piroska támolyogva kereste a kilincset. Keze nem találta. De az ajtó mégis kinyílt. A zászlós lépett be.

— Itt a kém, — őrnagy úr — jelentette olyan buzgalommal, mintha egy csata sorsa függött volna tőle.

Piroska megfordult. Branko állt ott az ablaknál, melyen ma reggel csak néhány órával ezelőtt kiugrott volt. Most katona állott mellette, aki hóna alatt fogva támogatta, különben összeesett volna Branko, a vidék legerősebb legénye. Feje lekókadt, álla mellét érte. És az arca! Szentséges Isten! Az a szép, az a kedves arca! Dagadt, véres, kékfoltos. Szájából vér szivárog, orra is vérrel mocskos. Kitépett hajcsomó helyén nyitott seb.

Piroska elszorult torkából nem jött hang. Oda akart rohanni. De a küszöbön a zászlós állt útjába. Csak akkor szakadt ki belőle a sikoly: Branko!

A legény lassan felemelte fejét, mintha álmában hallotta volna nevét. Fáradt tekintete keresett tétován, mint a részegé.

Elhomályosult öntudatába még nem egészen hatolt be, hogy mit hallott és merről hallotta? Végül mély fekete pillantása megtalálta Piroskát s rajta maradt, többé nem hagyta el. Véres, dagadt ajkai is megmozdultak, azonban hangja nem hallatszott. De aztán mégis megszólalt:

— Töröld le könnyeidet. Igazítsd meg a hajadat.

Alig hallható parancs volt.

— Igen — felelte a lány engedelmesen. Letörölte könnyeit és megigazította haját.

Akkor Rüdiger jelent meg Piroska mellett az ajtóban.

— Más mondanivalód nincs? — fordult Brankohoz.

A nehéz, sötét tekintet Rüdiger felé fordult. — De igen — mondotta a véres száj nehéz kínnal, mégis hanyag megvetéssel. — Ha kíváncsi rá, mondhatok még valamit.

— Kíváncsi vagyok. Beszélj nyugodtan. Itt senki sem fog verni.

Branko akkor felegyenesedett és eltolta a katona támogató karját. Segítség nélkül tudott már állni.

— Köpök a veréstekre — kezdte halkan és kis szünetekkel. — Ha apámat már nem tudom megbosszulni, élnem sem kell tovább. De nincsen erősebb a mezők fűvénél.

Ezeknél a szavaknál lépett Juhász őrmester a vezérkari irodába. Az őrnagy elé lépett, feszesen összeütötte bokáját és hangosan, katonásan jelentette:

— Juhász Bálint őrmester a negyvenkettedik népfelkelő ezred harmadik századának második szakaszában, alázatosan szolgálatra jelentkezem.

Üveges szemmel meredt az őrnagyra. Mert nem mert Brankora nézni. Nem mert Piroskára sem nézni. Szemével az őrnagy villogó szemüvegéhez tapadt. Nem szabad látnia, észrevennie, ami körülötte történik, különben elveszett.

— Várjon! — parancsolta Rüdiger és ismét Brankohoz fordult. — Beszélj csak tovább. Hogyis van avval a fűvel?

— A fű újra feláll — mondta Branko és szemének sötét tűze újra fellobogott. — A fű megint feláll és ha a bivalycsorda végig is tapos rajta. Mert nincs erősebb a fűnél. A nép is mindig újra föláll, mint a fű és ha tankjaitok végigtaposnak is rajta és legázolják, mint a csorda a fűvet. Újra felkel.

A buzgó zászlós Brankohoz ugrott: — Rögtön befogd a pofád! Nem kaptál még eleget? — És már ütésre emelte kezét.

— Beszélni kell hagyni — vágott közbe gyorsan Rüdiger. — Nagyon tanulságos számunkra hallani az ő propagandájukat. Tehát... a nép újra felkel? És tovább?...

— Mindig és örökké! És titeket kiírt a föld színéről, mint az ordasokat és poloskákat.

Branko hirtelen megakadt és az ajtó feletti órára meredt.

— Mit látsz ott? — Rüdiger követte pillantását.

— Öt perc mulva nyolc — mondta Branko furcsa hangon. Mintha nem lett volna már eszméletnél. — Én műszaki vagyok az utászoknál. Én felelek érte.

— Már félrebeszél. Ez nem érdekes — mondta Rüdiger és unottan fordult el Brankotól. — Hát őrmester, jöjjön ide.

Rüdiger visszalépett irodájába, Juhász Bálint pedig követte a küszöbig. Ott megállt tisztelettel, mint valami szentség előtt. Mert ez már nem volt az ő háza, hanem a németek vezérkari irodája. Ő nem volt Juhász gazda, hanem a negyvennégyesek őrmestere. Neki meg kell mutatnia, hogy a honvédek is jó katonák. Tudják mi a regula. Kivált ha szent rokonaik vannak, mint neki, amiből könnyen baj lehet. Csak Piroska viselkedjék most okosan.

— Hiszen mi ismerjük egymást, őrmester, még tegnapról — kezdte Rüdiger. — Amint látom, vitézségi érme van az első háborúból. Miért kapta?

— Jelentem alássan őrnagy úrnak, a gyergyói szorosban egy sebesült német főhadnagyot kivágtam a körülkerítésből és hátamon vittem a kötözőhelyre.

— Derék dolog... Örülök, hogy alkalmat nyujthatok magának hű érzülete bebizonyítására. Mert ez a szerb kém tegnap a maga házában volt elrejtve és azonkívül rokona is magának.

Ekkor Juhász, aki rendületlenül meredt a villogó szemüvegre, mintha messziről halk kiáltást hallott volna: — Apám!

Nem nézett oda, de hallotta Piroska szorongó szívének szavát. Alig hallható lihegés volt, mégis sikoltás.

— Apám!

— A maga helyzete veszedelmes — folytatta Rüdiger. — De most kimosakodhatik a gyanuból. Alkalma lesz bizonyítani hűségét.

Rüdiger egész szokatlan nyájassággal beszélt.

— Apám! — riadt Piroska hangja és csapott forrón Juhász balfüléhez.

Juhász mereven nézett a német őrnagyra, de Piroska hangjában hallotta halálsápadtságát, hallotta gyermeke szivének mondhatatlan borzalmát.

Ez a hang Rüdigerhez is elért, mert most a lányhoz fordulva folytatta:

— Nagy szerencséje van, őrmester. — A német nem titkolta többé gyönyörködését, mialatt Piroska gyötrelmén legeltette szemét. — Most bebizonyíthatja, Juhász őrmester, hogy becsületes magyar és becsületes katona és semmi dolga evvel a rác kémmel. Maga fogja vezényelni ezt a kivégzést.

— Apám! — szakadt fel a kiáltás egy elkínzott, rémült lélek legmélyebb szükségéből.

Juhász Bálint érezte, hallotta: — Oh ez a veszett farkas! — gondolta. — Ha Piroska nem volna itt. De ki tehet róla. A parancs parancs... De hogy Piroska lássa?!...

— Apám!

Ez a hang elborította Juhászt, mintha fájó szívevére volna. Nem! Ezt Juhász nem bírta tovább.

— Őrnagy úr — hörgött a nehéz mellből... Én... én nem vagyok hóhér.

— Zászlós úr — hallatszott erre fagyosan Rüdiger parancsa. — Gondoskodjék róla, hogy a parancs végrehajtassék. Aki pedig nem engedelmeskedik, az felkoncoltatik.

Háttat fordított Juhásznak és indult vissza íróasztalához. A villogó szemüveg babonázó, bénító hatása alól felszabadulva Juhász leányára nézett. Az nem szólt már. Csak tágult, halálra rémült szem nézett vissza rá.

Juhász Bálintnak minden szivevére fejébe szökött. Ott megy ni az a hosszú, szikár, merev hát. Már két lépést megtett, még kettő az íróasztalig és akkor újra megfordul. Akkor a villogó szemüveg hipnotikus igézete megint az őrmesterre nehezedik.

— Egy perc mulva nyolc — hallja még Branko furcsa hangját.

»Egy perc mulva« — visszhangzik benne, mint valami titokzatos parancs.

Juhász látja saját szuronyát, mintha a másé volna. Látja a levegőben fényleni, mintha más emelné, Rüdiger szikár, merev hátába fúródni. Mintha nem is ő vágta volna bele.

A zászlós, aki nem vette le szemét az őrmesterről, látta amint lányára tekintett, látta, hogy ugrott az őrnagy után a szobába, hogy rántotta ki a szuronyt és szúrt. Mindezt látta, mielőtt kezét csak felemelhette volna. Egy pillanat alatt történt mindez.

Mire a zászlós lőhetett, Rüdiger már arcra vágódva feküdt a földön. Az őrmester rája zuhant.

Éppen akkor a külső szobában, akár egy második lövés csattant Branko kiáltása: — Nyolc óra!

Nehéz dördülés reszkettette meg a házat. Az ablakok csörrenve hullottak ki kereteikből. Szikrák és szilánkok szálltak a kert fölött. Gomolygó füst hatolt be, távoli jajveszékelést vert ide a szél és vakolattörmeléket, valami füstös porral együtt.

Abban a pillanatban elfelejtette mindenki a két halottat az őrnagy szobájában. A zászlós, a telefonista, az irnok, az őrök ott tolongtak az ablaknál és borzadva néztek a német raktárház felé, melynek teteje éppen nagy robajjal beomlott, roppant porfelhőt füstölve az égre, melyből vörös lángok csaptak fel. Lángok csaptak ki a raktárház bedőlt ablakaiból is. A vak ház kinyitotta szemeit. Vörös, égő, vad szemeket nyitott a falakon.

— A raktárház! — kiáltott az irnok.

— Árulás! — szepegett a telefonista.

— A benzintartály mellette mindjárt fel fog robbanni! — hörögte a bajor basszus.

— Az őr, aki Brankot kísérte, keresztet vetett. — Ha a benzin tüzet fog, mindnyájan levegőbe repülünk — rikácsolta.

— Az Istenért! — üvöltött a buzgó zászlós. — A benzin! A benzin! Riadó! Riadó!

És kiszaladtak. Az irnok, a telefonista és mindkét ajtónálló őr utánuk.

Nemcsak a halottakat felejtették el. A két elevent is ott felejtették. Piroskát, aki térdre esett, mikor atyja szuronyát felvillanni látta és még mindig térdelt, arcát kezébe rejtve. És Brankot, aki az ablakban állt és lázas szemmel, szinte áhitattal figyelte a szikrákat, melyek mint tüzes zápor hullottak a nagy benzintartályra. Véres szája mosolygott.

És a második robbanás még sokkal nagyobb volt az elsőnél.

A környékbeli kunyhók beomlottak. Nádfedelek úgy repültek szét, mintha vihar kapta volna el. De égve repültek. A nád ropogott, mint a gépfegyverek szava. A Juhász-ház oldalában széles repedés nyílott. A kert fölött a füst megállt, mint sűrű köd.

Nem is lehetett látni, ahogy Piroska és Branko kéz-kézben a megrepedt fal résén át a kertbe léptek és a füstben eltüntek.

Ekkor az irodista felállt íróasztalánál. Senki sem vetett ügyet rá, hogy egész idő alatt ott ült csendesen és csodálkozó

figyelemmel nézett körül, mintha kívül állna és nem tartoznék ahhoz, ami körülötte történt.

Felemelkedett ültéből és a vastag füstben köhögve, nyugodtan összeszedte iratait és hóna alá kapta. Közben bólogatva motyogta:

— Nincsen erősebb a mezei fűnél. Mindig újra feláll. Talán majd egyszer a német mezőkön is.

*

Ez volt az a robbanás, mely a vasúti őrházig elhallatszott, ahol akkor éppen Farkas Elemér kocsija haladt Szeged felé. A lovak fejüket, füleiket hegyezve hátra fordították. Farkas és kocsisa is megfordultak.

— Nálunk ég, méltóságos úr, Horgoson! — jegyezte meg a kocsis.

— Nem az én házam — felelte a földbirtokos nyugodtan. — A német raktárház. Vigye az ördög!

Géza nem nézett vissza a füstfelhőre, mely Horgos felett gomolygott. Ő a három pásztorra nézett, akik figyelték a füstöt és aztán kezet nyujtottak egymásnak, parolázva, mintha csak most találkoztak és üdvözölték volna egymást. Géza úgy érezte, mintha az ő keze lett volna negyedik, mintha érezte volna Gerő bácsi kemény kezefogását és szívében énekelt, mint egy dal első sora:

Virradat! Jövő világossága!

ORSZ. SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

TARTALOM

Vérszín este — — — — — — — — — — — — — — 5
Az éjszaka titkai — — — — — — — — — — — — 10
Az igazság napfényre derül — — — — — — — — — — 20
Három katonatiszt a határon — — — — — — — — — — 25
Három különböző beszélgetés — — — — — — — — — 44
A tornácon — — — — — — — — — — — — — — 65
Jön a Rozinger — — — — — — — — — — — — — 91
Szépen ragyogott a telihold az égen — — — — — — — 106
A Köves-malom — — — — — — — — — — — — — 123
Az őrnagy úr — — — — — — — — — — — — — 131
A jegyzőkönyv — — — — — — — — — — — — — 146
Szerelem — — — — — — — — — — — — — — 155
A befüggönyözött ablak mögött — — — — — — — — — 161
Virradat — — — — — — — — — — — — — — 167
A fű újra feláll — — — — — — — — — — — — — 174

OSZK

OSZK

OSZK

OSZK

18·–Ft.

OSZK